

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Ježíšovo poselství a život – pedagogická příprava výuky dle bavorského Lehrplanu do
hodin náboženství německého gymnázia**

**The message and life of Jesus Christ – pedagogic preparation of curriculum according
to Bavarian Lehrplan for religion classes of German high schools**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Lukeš Ph.D.

Autor: Bc. Eva Mlátilíková

Praha 2023

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především vedoucímu diplomové práce Mgr. Jiřímu Lukešovi Ph.D. za vedení předložené diplomové práce. Velice si vážím odborných připomínek a času stráveného během konzultací. Dále bych chtěla poděkovat prof. dr. Sandře Heubenthalové z Univerzity Passau, u které jsem měla jedinečnou možnost celý rok studovat témata s Novým zákonem spojená a rozšiřovat obzory v dané problematice. Velké díky patří rovněž dvěma didaktikům prof. dr. Hansi Mendlovi z Univerzity Passau a prof. dr. Matthiasovi Hahnovi z Evangelische Hochschule Berlin. Díky nim jsem obohatila znalosti o didaktiku náboženství, výukové metody a osvojila si efektivní způsoby práce s Novým zákonem. Poděkování patří též mým rodičům, kteří mne podporovali během celého studia. Dále děkuji provázejícímu učiteli Mgr. Tomáši Tlapovi Ph.D. z gymnázia Thomase Manna za cenné rady při absolvování individuální pedagogické praxe a také paní učitelce Mgr. Anně Králové za korekturu.

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „*Ježíšovo poselství a život – pedagogická příprava výuky dle bavorského Lehrplanu do hodin náboženství německého gymnázia*“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 5.5.2023

Bc. Eva Mlátilíková

Anotace:

Diplomová práce se zabývá možnými způsoby výuky třetího vzdělávacího okruhu bavorského Lehrplan – „*Uprostřed Vás – Ježíšovo poselství a život*“,¹ který je určený žákům a žákyním šestých tříd (věková skupina 12 let) evangelického náboženství na německých bavorských gymnáziích. Podstatnou část práce tvoří teoretická a praktická část, ke které jsem vytvořila i přílohy.

Annotation:

Subject of this thesis is possible ways in which can teach third learning subject of Bavarian Lehrplan - “Whitin you – the legacy and life of Jesus Christ”, which is recommended for students of sixth grade (age group of 12) studying evangelical faith in Bavarian-German high schools. Great part of this thesis is made of theoretical and practical part, to which I made additions.

Klíčová slova:

biblický text, Nový zákon, evangelia, teorie dvou pramenů, Greisbachova hypotéza, Ježíš Nazaretský, Nazaret, Betlém, uzdravení, zázraky, podobenství, metafory, farizeové, saduceové, pašije, a druhý článek apoštolského vyznání víry, sociální paměť, S. Huebenthal.

Keywords:

biblical text, New Testament, Gospels, the theory of two sources, Greisbachs hypothesis, The Jesus of Nazareth, Nazareth, Bethlem, recovery of health, miracles, parable, metaphors, the Pharisees, Sadducees, Passion, second article of the apostle declaration of faith, social memory, S. Huebenthal.

¹ Staatsinstituts für Schulqualität und Bildungsforschung München, [online], [cit. 8.4.2023] dostupné z: <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachlehrplan/gymnasium/6/evangelische-religionslehre>

Obsah

Seznam zkratk:	7
1. Úvod:	8
1.1. Třetí tematický celek vytyčil následující kompetence, kterých žáci a žákyně dosahují:	12
1.2. Časově tematický plán – příprava 6 témat do 16 vyučovacích hodin:	15
2. Teoretická příprava k tématu číslo 1 - model čtení biblického textu dle S. Stefana Schreibera:	17
2.1. Při čtení biblického textu si pokládáme následující otázky dle S. Huebentalové:	22
2.2. Postup při práci s narativními texty dle S. Huebenthalové:	23
2.3. Postup při práci s dopisy dle S. Huebenthalové:	24
2.4. Výklad Skutků apoštolských (Sk 15,1 – 29) a Listu Galatským (Ga 2,1-21):	26
2.4.1. Rozbor Apoštolského koncilu r. 48 - 49 po Kr.	26
2.4.2. Stručné uvedení do problematiky Skutků apoštolských:	26
2.4.3. Struktura Skutků apoštolských dle H. Conzelmanna a A. Lidemanna:	27
2.4.4. Stručné uvedení do problematiky listu do Galácie:	28
2.4.5. Struktura Listu Galatským dle S. Schreibera:	30
2.5. Rozbor a srovnání apoštolského koncilu ve Skutcích apoštolských a Listu Galatským:	30
2.6. Modelová hodina k tématu číslo jedna:	35
3. Teoretická příprava – výklad k druhému tématu:	39
3.1. Jak došlo ke vzniku evangelií – synoptická otázka:	43
3.2. Jak vznikla sbírka Q a jaký je její obsah?	49
3.3. Stručné seznámení s Matoušovým, Markovým, Lukášovým a Janovým evangeliem:	52
3.3.1. Matoušovo evangelium:	52
3.3.2. Markovo evangelium:	56
3.3.3. Lukášovo evangelium:	59
3.3.4. Janovo evangelium:	63
3.4. Modelová hodina k tématu číslo dva:	69
4. Teoretická příprava – výklad ke třetímu tématu:	73
4.1. Výklad vánočního příběhu opřený o Matoušovo a Lukášovo evangelium:	75
4.2. Stručné seznámení s Janem Křtitelem:	78
4.3. Modelové hodiny k tématu číslo tři:	81
5. Teoretická příprava výklad ke čtvrtému tématu:	85
5.1. Co je podobenství?	85
5.2. Co je to metafora?	87
5.3. Historický kontext chápání zázraků a uzdravování:	91

5.4.	Výklad vybraných podobenství:	92
5.4.1.	Podobenství o boháči a Lazarovi (L 16,1 - 30):	92
5.4.2.	Podobenství o rozsévači Mk 4,1 – 9:	93
5.5.	Nauka o Božím království:	94
5.6.	Dobové náboženské skupiny:	96
5.6.1.	Farizeové a zákoníci:	96
5.6.2.	Saduceové:.....	97
5.6.3.	Esejci:	98
5.6.4.	Zéloté:.....	100
5.7.	Modelová hodina k tématu číslo čtyři:.....	101
6.	Teoretická příprava výklad k pátému tématu:	105
6.1.	Úvod do problematiky poslední večeře Ježíše Nazaretského:	107
6.2.	Ježíšovo zatčení, obžaloba, proces a poprava:	111
6.3.	Modelová hodina k tématu číslo pět:	115
7.	Teoretická příprava – výklad k šestému tématu:	121
7.1.	Teologická interpretace druhého článku apoštolského vyznání víry:	121
7.2.	Vlastní pedagogická příprava – blokové výuky:.....	125
8.	Závěr:	127
9.	Seznam použité literatury:	128
9.1.	Primární literatura:	128
9.2.	Sekundární literatura:	128
10.	Seznam příloh:	131
11.	Abstrakt:.....	132
12.	Přílohy.....	133

Seznam zkratek:

1Moj – První kniha Mojžíšova.

2Moj – Druhá kniha Mojžíšova.

Dt – Deuteronomium.

1S – První kniha Samuelova.

2S – Druhá kniha Samuelova.

Iz – Izajáš.

Jer – Jeremiáš.

Mi – Micheáš.

Ž – Žalmy.

1Mak – První kniha makabejská.

2Mak – Druhá kniha makabejská.

Mt – Matoušovo evangelium.

Mk – Markovo evangelium.

L – Lukášovo evangelium.

J – Janovo evangelium.

Sk – Skutky apoštolů.

1K-První list Korintským.

Ř – List Římanům.

Ga – List Galatským.

Fp – List Filipským.

Ko – List Koloským.

ČEP – Český ekumenický překlad bible.

RVP – Rámcově vzdělávací program.

LXX – Septuaginta (řecký překlad biblického textu).

Tanach – jiné označení Hebrejské bible, která se skládá ze tří částí: Tóry, Proroků a Spisů.

1. Úvod:

Diplomovou práci jsem věnovala Ježíšovu životu a poselství. Zmíněné téma se učí žáci a žákyně v šestých třídách² v hodinách evangelického náboženství v německých bavorských gymnáziích. Při tvorbě diplomové práce jsem si nejprve přeložila kompetence a rámcová témata, která jsou učitelé a učitelky povinni s žáky a žákyněmi během 16 vyučovacích hodin projít. Následně jsem si vytvořila časově tematický plán, ve kterém jsem rozvrhla, jaká témata budeme s žáky a žákyněmi v 16 vyučovacích hodinách rozebírat.

Diplomová práce má sloužit jako pečlivá příprava třetího vzdělávacího okruhu Lehrplan a jejího tématu Ježíšova životu a poselství. V uvedené práci rozebírám jednotlivá témata, která jsem sama navrhla. Každé téma se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické. Teoretická část se věnuje vždy biblické exegezi tématu. K nastudování problematiky níže předložených témat jsem se sama důkladně obeznámila s problematikou moderního kritického bádání, a to jak s autory katolickými, tak protestantskými (ač v moderním bádání v rámci biblistiky o toto členění nejde). Využívala jsem například následující autory: prof. P. Pokorného, prof. S. Schreiberera, prof. U. Schnelle, prof. G. Theissena či prof. S. Huebenthalovou aj.

Nicméně ne všechny informace, které v teoretické části popisují, budu vykládat žákům a žákyním v hodinách. Jevilo se mi podstatné si látku prostudovat hlouběji právě proto, abych tématům sama dobře rozuměla. Nejedná se však o hlubokou analýzu jednotlivých témat. To by dle mého názoru práci neúnosně zatížilo, co do jejího rozsahu. Jde spíše o úvod k nastíněným tématům.

V praktické části jsem si ke každému tématu vytvořila vlastní pedagogickou přípravu, ve které navrhuji jeden z mnohých způsobů, jak lze s probíraným tématem pracovat. Na závěr diplomové práce uvádím také seznam příloh, které se skládají z příprav ke konkrétnímu tématu. V praktické části zpravidla na jednotlivé přílohy odkazují. Při výběru biblických textů, které jsem vkládala do příloh, jsem využívala online Český

² Šestá třída odpovídá věkové skupině 12 let.

ekumenický překlad bible³. Pokud bych vyučovala v německém gymnáziu evangelické náboženství volila bych Lutherbibel⁴ (Lutherovu bibli) revidované vydání z roku 2017. Používané výukové metody nepopisuji, ale uvádím vždy literaturu a strany, kde se o dané metodě můžete dočíst. K pedagogické přípravě využívám vlastní knihy, které jsem si přivezla ze studijních cest a které nám byly doporučovány na univerzitách tamějšími profesory či profesorkami. K problému výukových metod užívám především německých didaktik prof. dr. Hilberta Meyera, který vyučuje na univerzitě v Oldenburgu didaktiku. Výuku náboženství lze obohatit o exkurzi do kostela anebo chrámu, ve kterém člověk rozpoznává fragmenty jako součást kulturního dědictví a kulturní paměti, což napomáhá vnímání důležitosti vyučované látky. Díky tomu se dle mého názoru žáci a žákyně mohou vracet sami k sobě a ke svým tradicím.

Tato diplomová práce se zrodila z bytostné touhy po zdokonalení se v oblasti Nového zákona. Osobně si myslím, že jsem svůj cíl splnila. Na druhé straně jsem si však uvědomila, kterým oblastem ještě nerozumím a čemu bych se ráda věnovala v budoucnosti. Podměty pro vznik diplomové práce jsem čerpala po celou dobu studia zejména při studijních cestách v Německu, a to konkrétně na Evangelische Hochschule Berlin a Universität Passau, kde jsem měla možnost učit se od nejlepších teologů a didaktiků. Troufám si tvrdit, že bez nich by diplomová práce neměla podobu, jakou má. S pečlivostí, která je mé osobnosti vlastní, jsem přistupovala k celému studiu (zejména ke studiu v zahraničí) a diplomové práci. Uvědomovala jsem si, že pobyty cizině jsou časově omezené, a proto jsem se snažila načerpat co nejvíce znalostí a absolvovat na tamních univerzitách množství kurzů.

Je možné se ptát, proč jsem se rozhodla věnovat se výuce náboženství na německých školách? V německých školách je výuka náboženství povinným předmětem, což vyplývá ze zákoníku konkrétně z článku 7⁵. V českých školách se většinou se samostatným předmětem náboženství nesetkáme. Výjimku tvoří školy církevní. Školský zákon, § 15 dodává

³ ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.biblenet.cz>

⁴ LUTHERBIBEL Für Dich, vyd. neuvedeno, Deutsche Bibelgesellschaft, 2017, ISBN 978-3-438-03365-9.

⁵ Bundesministerium der Justiz, Bundesamt für Justiz, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art 7, [online], [cit. 13.4.2023] dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_7.html

následující: „v základních a středních školách zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí se vyučuje náboženství jako nepovinný předmět, pokud se k předmětu náboženství uskutečňovanému danou církví nebo náboženskou společností přihlásí ve školním roce alespoň 7 žáků školy.⁶“ Vzhledem k tomu, že se v Německu náboženství vyučuje běžně, mají k tématu velké množství didaktické literatury, výukových materiálů a učebnic. Toto byl jeden z důvodů, proč jsem si zvolila výuku náboženství v Německu.

Zdalo by se vhodné porovnat, jak my v českých školách v hodinách náboženství pracujeme s texty Nového zákona a jak je Nový zákon vyučován na německých školách. Komparaci jsem se záměrně vyhnula. Domnívala jsem se, že by to neúnosně zatížilo rozsah diplomové práce.

Do úvodu diplomové práce bych stručně připomenula, jak vypadala výuka náboženství na našem území ve 20. st. Připomínám to právě proto, abychom si uvědomili, co předcházelo dnešnímu vývoji a postoji k výuce náboženství v českých školách. K této otázce využívám text Františka Morkese „*K historii českého církevního školství.*“⁷ Počátkem 20. let byla výuka náboženství na českých školách povinná. Důležitý je v dané problematice rok 1918, ve kterém dochází k významným změnám v oblasti výuky náboženství. František Morkes uvádí praxi, která trvala od roku 1870 až do roku 1918. V tomto mezidobí se ve školách do výuky náboženství běžně zařazovaly různé náboženské úkony. Žáci a žákyně měli povinnost se náboženských praktik účastnit. Nicméně v roce 1918 se situace mění a dochází ke zdobrovolnění participace na náboženských úkonech. Žáci a žákyně případně rodiče měli možnost svobodně se rozhodnout.

Od roku 1920 mohli rodiče žáků a žákyň požádat o to, aby se jejich dítě nemuselo účastnit výuky náboženství. Jednotlivé žádosti byly pečlivě studovány. „*K žádosti pak měli připojit svůj posudek, zda by účast dítěte při výuce náboženství vedla k rozporům mezi výchovou ve škole a v rodině*“⁸. Na středních školách byla výuka náboženství povinná jen v některých ročnících a vyučovala se čím dál méně, což vedlo k problému zejména pro

⁶ Lewik, Vyučování náboženství (školský zákon, § 15), [online], [cit. 13.4.2023] dostupné z: <https://www.lewik.org/term/10924/vyucovani-nabozenstvi-skolsky-zakon-15/>

⁷ František Morkes - Pedagogické muzeum J.A.Komenského v Praze, K historii českého církevního školství, Praha, 2000, [online], [cit. 13.4.2023] dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/20891_20891/historie-ccs.doc

⁸ Tamtéž s. 14

učitele náboženství, kteří jsou v tomto důsledku mnohdy nuceni učit i jiné předměty, na které neměli kvalifikaci. „Řada zpráv z dobových pramenů konstatuje také hromadné vystupování učitelů z církve. Samozřejmě opět především na školách v Čechách.⁹“

Zajímavé je sledovat léta 1939–1945. Dramatický se jeví v této souvislosti především rok 1941, ve kterém se v českých školách přestává vyučovat dějepis potažmo církevní dějiny. Do českých škol se dějepis vrací následující rok, konkrétně „v listopadu 1942¹⁰“. I když nebyla výuka náboženství zcela zakázána, nesmělo se v ní vyučovat církevní dějiny. Po druhé světové válce se v českých školách vyučuje náboženství bez velkých omezení a problémů. Nicméně obrat nastává mezi lety 1952–1954, ve kterých je umožněno rodičům dětí volit, zda jejich dítě bude navštěvovat výuku náboženství. Následující vývoj poznamenal definitivní zrušení výuky náboženství v tuzemských školách, který přetrvával až do doby pádu komunistického režimu. Postoj tehdejšího režimu vedl k velkému poklesu lidí, kteří vstupovali do církví.

V českém prostředí byla bohužel praxe výuky náboženství v 50. letech 20. st. zrušena. Osobně se domnívám, že zavedení povinné výuky náboženství v českých školách u nás není již možné vzhledem sekulární atmosféře ve školství a společnosti.

Jeví se mi jako podstatné připomenout, že v německých školách se výuka náboženství praktikuje od první třídy, a to většinou dvě hodiny týdně. Tato diplomová práce analyzuje výhradně hodiny evangelického náboženství na německých gymnáziích (Některé předkládané výukové metody však lze uplatnit také v jiných předmětech, a to i v České republice.)

⁹ Tamtéž s. 16.

¹⁰ HORÁK, Zábaj. Církev a české školství, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 121, ISBN 978-80-247-3623-5.

Ježíšovo poselství a život – pedagogická příprava výuky dle bavorského Lehrplanu do hodin náboženství německého gymnázia:

V předložené diplomové práci mapuji třetí vzdělávací okruh bavorského Lehrplanu¹¹ do hodin evangelického náboženství, který je určený pro žáky a žákyně šestých tříd bavorských gymnázií. Do šestých tříd bavorského gymnázia chodí žáci a žákyně ve věku 12 let. Zmiňovaný tematický celek nese název: „*Uprostřed Vás – Ježíšovo poselství a život.*“¹² V poznámce číslo 9 přikládám odkaz, ve kterém se se třetím vzdělávacím okruhem můžete setkat. Učitelé evangelického náboženství jsou povinni během jednoho školního roku odučit celkem pět okruhů (viz poznámka číslo 9). Já jsem se v diplomové práci zaměřila výhradně na třetí vzdělávací okruh.

Výše uvedený tematický okruh stanovuje pouze kompetence a obsah, ke kterým by měl učitel či učitelka v šestnácti vyučovacích hodinách s žáky a žákyněmi dojít. Bavorské osnovy poskytují učitelům a učitelkám značnou míru autonomie v oblasti vlastní pedagogické přípravy. Pedagogové a pedagožky vytváří jednotlivé vyučovací hodiny s ohledem na heterogenitu třídního kolektivu a diferencovaný přístup ke vzdělávání. Do úvodu diplomové práce jsem si dovolila volně přeložit kompetence a rámcová témata¹³, která jsou výstupy zmiňovaného třetího tematického celku. Dále jsem si pro svou potřebu vytvořila tematický plán, ve kterém jsem si učivo rozvrhla do 16 vyučovacích hodin.

1.1. Třetí tematický celek vytyčil následující kompetence, kterých žáci a žákyně dosahují:

„Žáci a žákyně“:

- *Vysvětlí charakter evangelii na pozadí historického svědectví víry, jež zohlední při výkladu evangelii.*

¹¹ V diplomové práci se místy záměrně držím německých pojmů, protože některé uváděné výrazy se do českého jazyka velice obtížně překládají. Nerada bych pojmům vkládala význam, který jim nepatří. Výraz Lehrplan v českém školství odpovídá RVP.

¹² Staatsinstituts für Schulqualität und Bildungsforschung München, [online], [cit. 2.10. 2022] dostupné z: <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachlehrplan/gymnasium/6/evangelische-religionslehre>

¹³ Tamtéž.

- *Jsou schopni rozpoznat klíčová témata Ježíšova učení o království Božím. Žáci a žákyně analyzují Ježíšova podobenství a příběhy o zázracích v kontextu Božího království a nauky o židovské naději.*
- *Jsou seznámeni se s reakcemi na vystupování Ježíše Nazaretského. Žáci a žákyně zdůvodní postoje jednotlivých skupin vůči zmiňované postavě.*
- *Prokáží znalost velikonočního příběhu a pašijí v kontextu Ježíšovy nauky o Božím království.*
- *Reprodukují druhý článek apoštolského vyznání. Žáci a žákyně jsou schopni vlastními slovy shrnout oč v apoštolském vyznání jde. Žáci a žákyně vyjádří svůj postoj vůči Ježíši Nazaretskému prostřednictvím formy, kterou si sami zvolili.¹⁴*

Bavorský učební plán (Lehrplan) nabízí tato rámcová témata:

- *„Evangelia jakožto svědectví o víře – ilustrace na příkladu vánočního příběhu.*
- *Význam Ježíšova učení o Božím království na příkladu vybraných podobenství a příběhů o zázracích.*
- *Rozdílné reakce na Ježíšovo veřejné vystupování ze stran dobových náboženských skupin, římské státní moci, učedníků a učednic.*
- *Vyprávění o pašijích, Velikonocích a jejich zasazení do kontextu nauky o Božím království. Ježíšovo utrpení a smrt jakožto následek zvěstování Božího království. Zmrtvýchvstání – uplatňování (nenásilné) Boží lásky. Vzkříšení-důkaz Ježíšovy zvěsti a důvěry k Bohu.*
- *Druhý článek apoštolského vyznání.*
- *Vyznání víry: Ježíš Kristus nebo jiná označení, výpovědi o víře např. z: modliteb, písní, umění, hudby.¹⁵*

¹⁴ Staatsinstituts für Schulqualität und Bildungsforschung München, [online], [cit. 2.10. 2022] dostupné z: <https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachlehrplan/gymnasium/6/evangelische-religionslehre>.

¹⁵ Tamtéž.

Tematický plán / rozvržení učiva do hodin evangelického náboženství šesté třídy německého gymnázia – třetí vzdělávací okruh - „Uprostřed Vás – Ježíšovo poselství a život“:

Níže uvedená témata diplomové práce jsem si vytvořila sama na základě kompetencí a rámcových témat, která jsou stanovena Státním ústavem pro kvalitu škol a výzkumu vzdělávání (= „*Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung*“¹⁶). Na první pohled se níže předkládaná témata mohou zdát příliš náročná a komplexní pro žáky a žákyně šestých tříd. Uvědomme si však, že v Německu se žáci a žákyně s tématy náboženství setkávají od první třídy základní školy, a proto pro ně téma náboženství není neznámé. Předložená témata poskytují žákům a žákyním poměrně hluboký vhled do problematiky křesťanství. K výuce náboženství se využívají nejčastěji učebnice z nakladatelství Ernst Klett Verlag.

V Německu se na univerzitách stejně jako je tomu u nás vyučuje teologie a náboženská pedagogika dohromady. Osobně se mi tento způsob přípravy budoucích učitelů náboženství jeví jako přínosný. Mám dojem, že v našem českém prostředí máme proti německým sousedům jen omezené množství literatury související s didaktikou náboženství, což je škoda, a generace učitelů vychovaných na teologických fakultách mají co napravovat. V Německu disponují pestrou škálou učebnic náboženství a výukových materiálů, které jsou s tématem náboženství spojeny, a výuka díky tomu může být kvalifikovaná i v souladu s požadavky/metodikou vyučujícího. Na Universität Passau mají dokonce jednu celou učebnu s výukovými materiály a pomůckami vhodnými k výuce náboženství. Náboženský pedagog prof. dr. Hans Mendl z uvedené univerzity každoročně pořádá pro studenty a studentky seminář, ve kterém bylo možné si prakticky vyzkoušet práci s různými materiály či pomůckami.

¹⁶ Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <https://www.km.bayern.de>

1.2. Časově tematický plán – příprava 6 témat do 16 vyučovacích hodin:

Téma číslo 1 - (2h): Úvod do práce s biblickým textem podle Sandry Huebenthal¹⁷ a Stefana Schreiber¹⁸. Co je text a jak pracujeme při jeho výkladu? Jak číst novozákonní biblický text? Vysvětlení na pozadí dvou textů obsažených v Novém zákoně. Práce s Lukášovými Skutky apoštolů (Sk 15,1 – 29) a Pavlovým listem adresovaným Galatským (Ga 2,1-2).

Téma číslo 2: (2h): Co vlastně evangelium je po stránce literárního žánru a po stránce obsahu? Jak došlo ke vzniku evangelia? Seznámení se s hypotézami o vzniku evangelií? Jaký mají podle Vás výše uvedené teorie vliv na interpretaci evangelií a porozumění klíčové postavě Nového zákona Ježíši Nazaretskému?

Téma číslo 3: (3h): Ježíš Nazaretský jako stěžejní postava celého Nového zákona. Kdo je Ježíš Nazaretský? Ježíšovo narození a první roky života na pozadí Matoušova a Lukášova evangelia. Teologická interpretace a historicita Lukášova a Matoušova vánočního příběhu.

Téma číslo 4: (3h): Ježíš jako rebel (či provokatér?): podobenství, uzdravování, zázraky a metaforické řeči. Co je to podobenství? Definice pojmu podobenství a metafory? Výklad vybraných podobenství. Dále práce s texty spojenými s uzdravováním a zázraky. Charakteristika dobových náboženských skupin a jejich reakce na Ježíšovo veřejné vystupování. Interpretace nauky o Božím království v kontextu Ježíšovy nauky.

Téma číslo 5 (4h): Ježíšovy poslední dny. Poslední večeře Páně: otázka kdy a jak slavil Ježíš poslední večeři? Jednalo se o Pesachovou večeři nebo jen o Šabat? Rozdíl mezi texty synoptické tradice a Janovým evangeliem? Ježíšovo zatčení, výslech, ukřižování, prázdný hrob a události po Ježíšově smrti.

Téma číslo 6: (2h): Vyznání víry: teologická interpretace druhého článku apoštolského vyznání víry: „*Věřím i v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho*“¹⁹.

¹⁷ HUEBENTHAL, Sandra, Gedächtnistheorie und Neues Testament, Eine methodisch-hermeneutische Einführung, 1. vyd., Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2022, ISBN: 9783825259044.

¹⁸ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, ISBN: 978-3-7867-4014-8.

¹⁹ Srv., Druhý článek apoštolského vyznání víry.

(Nutno podotknout, že témata jsou velmi obsažná a mají celou řadu návazností na kontexty raného judaismu, na straně druhé pak na systematickou teologii a interpretaci spjatou s danou církevní tradicí).

2. Teoretická příprava k tématu číslo 1 - model čtení biblického textu dle S. Stefana Schreibera:

Téma číslo 1 - (2h): Úvod do práce s biblickým textem podle Sandry Huebenthal²⁰ a Stefana Schreiber²¹. Co je text a jak pracujeme při jeho výkladu? Jak číst novozákonní biblický text? Vysvětlení na pozadí dvou textů obsažených v Novém zákoně. Práce s Lukášovými Skutky apoštolů (Sk 15,1 – 29) a Pavlovým listem adresovaným Galatským (Ga 2,1-2).

Proč právě modely čtení výše na podkladě uvedených autorů? S. Schreiber se ve své knize²² která představuje úvod do Nového zákona, věnuje metodologii jen okrajově. V úvodu knihy popisuje, jak s Novým zákonem pracuje. Jeho přístup se mi jeví jako obzvláště vhodný pro učitele, kteří chtějí vyučovat témata s Novým zákonem spojená. Jednotlivá témata jsou v knize jasně a srozumitelně vysvětlená, přičemž autor nezabíhá do přílišných detailů a daří se mu vystihnout podstatná fakta.

Naopak S. Huebenthalová se věnuje výhradně metodologii práce s Novým zákonem. Vybrala jsem její nejnovější knihu právě proto, že jsem absolvovala i její kurz „*Pro – und Hauptseminar: Bibel, Erinnerung, Identität. Neutestamentliche Texte lesen 10305*“ WS 2021/2022 na Universität Passau, který studenty a studentky s předkládanou metodou seznamoval. Na této metodě oceňuji především návodnost, díky které jsme byli názorně obeznámeni s tím, jak máme s Novým zákonem a jeho jednotlivými texty pracovat. Předložená metoda způsobu práce s Novým zákonem se mi zdá dobře aplikovatelná ve výuce náboženství právě pro její „kuchařkovitost“.

Stefan S. Schreiber v knize nastínil jeden z možných způsobů čtení biblického textu, který demonstuje na listu Římanům. Nejdříve nás seznamuje s výrazem „hermeneutika“ a obsahem tohoto pojmu. K pochopení používá příklad brýlí. Pokud si při četbě novozákonního textu nasadíme brýle, to, co výsledně uvidíme, zaleží především na tom, jaké brýle aktuálně nosíme. S. S. Schreiber k tomu dodává následující: „*proto je výběr správných*

²⁰ HUEBENTHAL, Sandra, Gedächtnistheorie und Neues Testament, Eine methodisch-hermeneutische Einführung, 1. vyd., Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2022, ISBN: 9783825259044.

²¹ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, ISBN: 978-3-7867-4014-8.

²² Tamtéž.

*brýlí rozhodující.*²³ Nový biblický slovník na straně 285²⁴ definuje výraz „hermeneutika“ následovně: *„tímto výrazem se označuje studium a formulování zásad, podle nichž je třeba rozumět textu – pro naše účely textu biblickému, nebo taková interpretace textu, při níž čtenář nebo posluchač může postihnout jeho hlavní myšlenky.*²⁵“

Stefan Schreiber poukazuje na to, že při studiu Nového zákona je třeba si uvědomit, že současní posluchači a posluchačky či čtenáři a čtenářky žijí ve zcela jiném světě, než raní členové ježíšovských komunit. První členové ježíšovského hnutí žili v době antiky v Palestině (nejprve v Galileji, pak v Jeruzalémě i Judsku) a následně se rozšiřují do diaspory mezi nežidy zásluhou apoštola Pavla a dalších misionářů. První společenství se vyznačují velkou rozmanitostí a liší se v mnoha aspektech. Mimo Palestinu vznikají „ethné-komunity“ složené z nežidů či bývalých pohanů, jakož i z proselytů, kteří původně chtěli být židy. V Judsku jsou naopak členy „Jesus movement“ rodilí Židé, kteří očekávají v mesiášském čase příchod Syna člověka a konec dějin, což propojuje svět judaismu i jeho periferie – raného křesťanství. Svět členů nejranějších ježíšovských komunit je pro nás na míle vzdálený, dělí nás pomyslný časový a geografický most, který nelze snadno přejít. Novozákonní texty vznikaly v odlišné kultuře i situaci. První adresáti novozákonních textů nebyli dnešní postmoderní křesťané formovaní křesťanskými tradicemi, ale lidé doby antiky žijící ve světě orality. Zvěst napřed slyšeli ústně a do textů neměli možnost doma nahlížet. Co neuchovala jejich mysl po přečtení textu a jeho slyšení, bylo možné zachytit v následných rozhovorech, ale ne opětovným přečtením textu v domácím prostředí. Text se navíc nečetl v kostelích, ale v domácnosti, kam byli členové sezváni. Dnešní biblický exeget při práci s novozákonními texty opírá svá zkoumání o „*dobové a sociální poměry raných křesťanů...*“²⁶ a následně je musí aplikovat do dnešní situace. Jedná se tedy o poměrně složitý přenos s řadou osobních úsudků. Úkolem náboženských pedagogů a pedagožek je učinit novozákonní biblický text pro žáky a žákyně srozumitelný a dostupný.

²³ Tamtéž s. 9.

²⁴ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 285, ISBN 80-85495-65-1.

²⁵ Tamtéž s. 285.

²⁶ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 9, ISBN 978-3-7867-4014-8.

S. Huebenthalová ve své poslední monografii²⁷ představuje vlastní metodu práce s Novým zákonem nazývanou „*Kulturwissenschaftliche Exegese*“²⁸ V kapitole 1.7. s. 115-135 nás S. Huebenthalová seznamuje s postupy při aplikaci výše uvedené metody při četbě novozákonního textu. Tento přístup rekonstruuje text skrze dobové pozadí a sociální dějiny raného křesťanství. S. Huebenthalová je v této věci ovlivněna teorií sociální paměti, kdy při práci s biblickým textem nejde primárně o to, co přesně se stalo, ale mnohem důležitější je ptát se, jak událost pochopila a interpretovala komunita. Ve světě orality, kdy svědectví není ihned zakomponováno do textu, dochází k přirozeným procesům adaptace, na nichž se podílí komunita a noví interpreti textu. Společenství však harmonizuje své vzpomínky v procesu vzpomínání a opětovných recepcí textu, které mají v antické společnosti podobu orálních forem (chrie, reinterpretovaná podobenství a na procesu se podílí i rétorika).

V této koncepci nás tak úplně nezajímá, kdy přesně text vznikl ve svých předformách. Tyto otázky si klade historicko-kritická metoda zkoumání biblického textu (Formgeschichte, Redaktionsgeschichte, Traditionsgeschichte) V rámci historicko-kritického zkoumání se badatelé snaží určit, co nejpřesnější dobu i podobu jednotlivých textů Nového zákona a na základě těchto údajů s textem pracují. Biblickému exegetovi, který využívá metodu S. Huebenthalové, nejde o přesnou rekonstrukci datovatelných událostí popisovaných novozákonním textem, ale o vyjádření pohledu na osobu Ježíše Nazaretského optikou matoušovské, markovské, lukášovské a janovské komunity. Tato metodika odmítá práci s kritérii autenticity, jež jsou pro „preparaci“ osoby Ježíše Nazaretského prosazována historicky orientovaným bádáním od dob německého liberalismu a následně Rudolfa Bultmanna. Předložený způsob čtení Nového zákona usiluje o nahlédnutí identit a komunit ranných Ježíšových následovníků a snaží se pochopit proces utváření jejich víry.

²⁷ HUEBENTHAL, Sandra, *Gedächtnistheorie und Neues Testament, Eine methodisch-hermeneutische Einführung*, 1. vyd., Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2022, ISBN: 9783825259044.

²⁸ Výraz *Kulturwissenschaftliche Exegese* je dle mého názoru obtížně překladatelný do českého jazyka, a proto jej raději nebudu překládat. Nerada bych k tomuto pojmu přiřadila obsah, který mu nepřínáleží.

S. Huebenthalová v monografii nastiňuje dva možné přístupy k četbě Nového zákona. Jde o tzv. „*etische a emische Lektüre* = *etické a emické čtení*“²⁹. Oba výrazy pocházejí ze společenských věd. S. Huebenthalová se domnívá, že biblisté a historici využívají při práci tzv. „*etische Lektüre*“, kdy je vykládán text z pozice jednotlivce a sledujeme novozákonní biblický text „z vnějšku“. Na druhé straně jsme seznámeni s modelem čtení zvaný „*emische Lektüre*“, kdy je Nový zákon čten z perspektivy křesťana a člena křesťanského společenství. Je potřeba si uvědomit, že dnešní čtenáři a čtenářky využívají při studiu novozákonního textu, jak způsob čtení „*etische Lektüre*“, tak „*emische Lektüre*“. Nový zákon je text velice starý a čtenáře a čtenářky dělí jiné sociální a kulturní rámce mezi dnešním světem a dobou Nového zákona („*etische Lektüre*“). Na straně druhé pracujeme s novozákonním biblickým textem jako s textem vypovídajícím o svědectví o víře („*emische Lektüre*“).

Nový zákon je fenoménem kolektivní, ale i kulturní paměti, a to i díky užívané rétorice. Pokud se však zabýváme hebrejskou biblií, odpověď je složitější a není úplně jednoznačná. Většinu textů Tanachu bychom mohli vnímat jako fenomén kulturní paměti. Hebrejská bible vznikala jako recepce dřívějších verzí textu a odráží dlouhý proces tradování v různých kulturních proměnách Izraele. Na tomto procesu se podílely celé generace písařů a tradentů, jakož i kněží a autorit. Kromě nástinu dějin z pohledu Izraele (či Judska) zde máme obraz národních hrdinů, obrazy selhání, vydání nepřátelům, ale i modely záchrany jedince či národa Hospodinem, jehož působení ve světě se proměňuje s postupem dějin a je reflektováno v textech narativních i poetických. V této souvislosti je třeba si spolu s S. Huebenthalovou položit otázku: jak my (křesťané) dnes čteme hebrejskou bibli (židů) a jak ji četli raní Ježíšovi stoupenci, kteří žili v antickém světě doby římské s dědictvím helénismu. Ti zřejmě vnímali svaté spisy Izraele jako součást kulturní paměti, z níž si něco přivlastňovali a specificky interpretovali. Musíme si uvědomit, že nejranější křesťanská obec složená z nežidů znala Tanach z ústního svědectví apoštolů, a to velmi selektivně. Apoštolové a první generace misionářů vzešlá z judaismu používala hebrejská písmena k legitimizaci vzniku a vývoje raně křesťanského hnutí, kde hlavní roli hrály texty určené k legitimizaci událostí spjatých s Ježíšem Nazaretským. Texty jsou tak recipovány a žijí v nových kontextech. Uplatňuje se zároveň staré hebrejské dědictví, jakož i prostředí

²⁹ Výraz *etický* zde není použitý ve smyslu morální.

judaismu druhého chrámu spolu s faktory orality a ústní interpretace ve formě řeči adaptovaných pro konkrétní komunity.

Následně se S. Huebenthalová zabývá tématem: „*Produktion und Rezeptionsorientierte Perspektive*.³⁰“ „*Produktionsorientierten Fokus*“ - jde o vztah mezi *Textem a popisovanými událostmi a zkušenostmi například vyprávění o Ježíšově smrti v Janově Evangelii*.³¹“ V rámci „*rezeptionsorientierte Fokus*“ řeší otázku vztahu mezi reálným a imaginárním (implikovaným) čtenářem a světem novozákonního textu. Pokládáme si například otázku, jak jednotliví čtenáři vnímali vyprávění o Ježíšově smrti na pozadí nejen synoptiků, ale i Janova evangelia a jak dnes interpretujeme a rozumíme zmiňovanému biblickému textu my.

S. Huebenthal nastínila tři různé způsoby čtení a výkladu Nového zákona: „*etische Lektüre a emische Lektüre, text jakožto svědectví o kolektivní a kulturní paměti a produktionsorientierte a rezeptionsorientierte Fokus*“³². Předložená hermeneutika se prolíná jednak do způsobu čtení Nového zákona, ale také do kladení otázek. Vše je závěrem objasněno v knize přehlednou tabulkou na straně 117. „*V zásadě je při četbě na jedné straně nutno rozlišit mezi časem textu a časem událost, kterou text popisuje. Jedná se o přímou nebo absolutní minulost*.“³³

Dále je třeba rozlišit synchronní a diachronní perspektivu četby biblického textu. Synchronní přístup (např. strukturalismus, narativní kritika) pracuje s textem v jeho finální formě a nezkoumá jeho předchozí historické fáze vývoje. Na druhé straně, diachronní způsob četby Nového zákona (historicko–kritická metoda interpretace) si klade otázky spojené s jednotlivými etapami vzniku novozákonního biblického textu, vytváří časově-obsahové koncepty jednotlivých etap a modeluje možný „Sitz im Leben“. Na vysvětlenou je možné nabídnout ilustraci těchto přístupů. Představme si, že jdeme do cukrárny na dort. Objednáme si např. čokoládový a začneme okamžitě jíst, stačí nám finální výsledek úsilí cukráře, aniž bychom zkoumali, kdy a z jakých částí byl dort postupně poskládán, upečen a

³⁰ HUEBENTHAL, Sandra, *Gedächtnistheorie und Neues Testament, Eine methodisch-hermeneutische Einführung*, 1. vyd., Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2022, s. 116, ISBN: 9783825259044.

³¹ Tamtéž s. 116.

³² Tamtéž s. 117.

³³ Tamtéž s. 118.

dozdoben, pak v takovém případě jde o obraz synchronní perspektivy pohledu na text. Pokud bychom naopak začali během konzumace zkoumat i fáze, surovinovou skladbu a časový proces postupného vznikání dortu, jednalo by se o obraz diachronního zkoumání textu.

Dle S. Huebenthalové je „úkolem novozákonního badatele čtení novozákonních textů jakožto svědectví o kolektivní paměti.“³⁴ Novozákonní biblista využívající při práci s Novým zákonem prezentovanou metodu S. Huebenthalové, si při studiu biblického materiálu klade otázky spojené s utvářením identity raných Ježíšových stoupenců v prvních dvou stoletích na pozadí historického kontextu. S. Huebenthalová se domnívá, že „biblické texty nejsou instrukcemi pro dnešní křesťany, jak mají žít.“³⁵, ale novozákonní texty nás seznamují s lidmi žijícími v novozákonní době, kteří uvěřili v Ježíše Krista jako Syna Božího. Víra v jediného Boha určovala jednání Ježíšových následovníků, ale i jejich postoje k římskému císařství, sociální stratifikaci společnosti či vnímání času a dějin.

2.1. Při čtení biblického textu si pokládáme následující otázky dle S. Huebenthalové³⁶:

- Níže uvedené tři informace jsou poznámky z přednášky S. Huebenthalové (viz poznámka 34)
- Co se stalo – události – rovina historická.
- Jak to bylo vypracováno – literární rovina.
- Proč to bylo takto vyprávěno – perspektiva.

Od strany 125–135 nás S. Huebenthalová v knize seznamuje s konkrétními postupy, jak pracovat s novozákonním biblickým textem. Výklad biblické knihy by se dle S. Huebenthalové neměl opírat pouze o jednu biblickou perikopu nebo jeden konkrétní verš z dané knihy. Jinými slovy řečeno, nelze analyzovat biblickou knihu na základě jenoho verše či jedné perikopy a tím získat význam celku.

Biblický exeget disponuje celou řadou různorodých nástrojů, jak analyzovat biblický text, ale pro zachování zvolené metodologie se budeme v souladu s S. Huebenthalovou držet níže uvedených pěti kroků. Níže popisované body autorka shrnuje v knize do přehledu na

³⁴ Tamtéž s. 121.

³⁵ Tamtéž s. 123.

³⁶ HUEBENTHAL, Sandra, Vorlesung, Grundkurs Neues Testament, 10300, WS/SS 2021/2022.

straně 132–135. Osobně se mi jeví tato část knihy pro učitele a jeho žáky a žákyně jako nejdůležitější. Níže uvedené body seznamují učitele a učitelky, žáky a žákyně s tím, jak mají konkrétně postupovat při rozboru textů Nového zákona.

1. „*Analýza makro textu a jeho struktura*“.
2. „*Analýza motivů, intertextových dispozic a kulturních rámců*“.
3. „*Analýza různých světů textu, jejich vztah/, jejich spojení*“.
4. „*Analýza vyprávěče, struktura perspektivy, vedoucí perspektiva*“.
5. „*Porovnání světa textu se světem vně textu*“.³⁷

2.2. Postup při práci s narativními texty dle S. Huebenthalové³⁸:

1. Analýza makro Textu a jeho struktura:

- „*Na tomto místě si musíme položit otázku, s jakým druhem textu pracujeme. Jedná se o narativní text (jako jsou evangelia nebo Skutky apoštolů), nebo jde o argumentativní text – diskurzivní text (jako jsou dopisy).*“³⁹
- Dále se seznamuje s tématy, která se v daném textu vyskytují. Sledujeme, zda jsou v textu některá témata opomenuta.
- „*Jak to bylo vyprávěno*“⁴⁰ - jakou formou.

2. Analýza motivů, intertextových dispozic a kulturních rámců:

- Zde věnujeme pozornost intertextovým dispozicím, kulturním rámcům a motivům, které nalézáme ve studovaném biblickém textu.
- Jak se v textu projevují a jak je lze rozpoznat.

³⁷ HUEBENTHAL, Sandra, *Gedächtnistheorie und Neues Testament, Eine methodisch-hermeneutische Einführung*, 1. vyd., Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2022, s. 126, ISBN: 9783825259044. V bodě pět („*porovnání světa textu se světem vně textu*“) máme celou řadu možností, jak definovat svět „vně textu“ v rámci diachronní dimenze textu bychom mohli zkoumat komunity, ideologické systémy či sociální systémy autora či popisovaných postav v souladu s nimiž se text latentně či zjevně vymezuje, a nebo buduje svět věroučných představ. V rámci porovnání s dnešním světem se nabízí celá řada možných srovnání světů „vně textu“ od náboženských přes sociální až po aplikace v rámci didaktického užití.

³⁸ Tamtéž s. 132–133 (zde jsou informace shrnuty do přehledných bodů).

³⁹ Tamtéž s. 126.

⁴⁰ Tamtéž s. 126.

3. Analýza různých světů textu, jejich vztah/jejich spojení:

- „*Popis světa textu.*“
- „*Popis světa vypravěče.*“
- „*Popis konfliktních míst mezi světem textu a světem vypravěče*“⁴¹

4. Analýza vypravěče, struktura perspektivy, vedoucí perspektiva:

- „*S jakým druhem vypravěče se v textu setkáváme*“⁴²?
- Dále si pokládáme otázku, na jaké perspektivy v biblickém textu narážíme.
- Vidíme v textu perspektivu, která se nám jeví jako hlavní?
- Předkládá nám text „návod“, jak jej číst nebo s ním pracovat?

5. Porovnání světa textu se světem vně textu:

- Zde srovnávám text, se kterým pracuji, s dobovým pozadím. Zajímají nás historická a geografická data uvedená v textu.
- Klademe si otázku: „*na jaké historické události text odkazuje?*“⁴³
- Mapuji, zda uvedená data v textu odpovídají skutečné dobové události. Pokud ne, jak je s daty v textu nakládáno.

2.3. Postup při práci s dopisy dle S. Huebenthalové⁴⁴:

1. Analýza makro textu a jeho struktura:

- Zde se zabýváme tématy, která jsou v textu řešena. Klademe si otázku, zda autor nějaká témata z textu vynechal.
- Dále sledujeme, jakou formou jsou nám informace předkládány. Věnujeme pozornost struktuře textu.

⁴¹ Tamtéž s. 132.

⁴² Tamtéž s. 133.

⁴³ Tamtéž s. 133.

⁴⁴ Tamtéž s. 134–135.

2. Analýza motivů, intertextových dispozic a kulturních rámců:

- „*Jaké intertextové dispozice, kulturní rámce a motivy lze v textu potkat?*“⁴⁵
- Jak je mohu v textu zaznamenat?
- Lze se v textu setkat s určitými preferencemi vybraných textů a motivů?

3. Analýza různých světů textu jejich vztah/jejich spojení:

- „Popis světa odesílatele“ (autor, redaktor, editor) a jeho propojení s adresáty.
- Existuje něco, co pojí odesílatele s adresáty, například společné zkušenosti?

4. Analýza vypravěče, struktura perspektivy, vedoucí perspektiva:

- „*Jaké perspektivy lze v textu rozeznat*“⁴⁶?
- Obsahuje text takovou perspektivu, o které bychom mohli hovořit jako o hlavní?

5. Porovnání světa textu se světem vně textu:

- Klademe si zde otázky spojené s historickým kontextem a dobovým pozadím. Také nás zajímají historická data uvedená ve zkoumaném biblickém textu.

Závěrem bych ráda zhodnotila výše předloženou metodiku práce s biblickým textem. Výše uvedenou metodiku práce s Novým zákonem jsem si vybrala ze dvou důvodů. 1) V roce 2021/2022 jsem měla jedinečnou možnost studovat na Universität Passau a navštěvovat četné množství přednášek u S. Huebenthalové. 2) S. Huebenthalová dle mého názoru vytvořila unikátní a vysoce propracovaný způsob interpretace Nového zákona, který lze výborně uplatnit ve školství, konkrétně v hodinách náboženství. (Je škoda, že dílo zatím není přeloženo do českého jazyka).

Dovolím si nyní stručně uvést některé osobní postřehy k dílu S. Huebenthalové. V její propracované metodice existují situace či místa, která autorka neřeší, a to jak v oblasti teorie sociální paměti, tak ve vztahu k interpretacím textu vně katolické biblické tradice. Jde jí, dle mého, o pochopení rozlišení textu v pokračování synoptické tradice, ve které komunity generují texty, jež jsou odrazem jejich víry, a celý proces je v celku velmi harmonický a souvislý. Nicméně problém je, že v evangeliích nepřevládají historické záznamy a stylizace

⁴⁵ Tamtéž s. 134.

⁴⁶ Tamtéž. s.134.

jednotlivých evangelistů mohou mít více vysvětlení. O sbírce Q toho také mnoho nevíme a o komunitách kolem ní tedy nemůžeme mnoho prohlásit. Celou tradici rané církve tak rekonstruovat nemůžeme a nemůžeme popsat ani všechny komunity v jejich rozmanitostech na mnohých místech. Na gymnáziu nejde o studenty teologie, ale učitel si těchto „mezer“ musí být vědom.

2.4. Výklad Skutků apoštolských (Sk 15,1 – 29) a Listu Galatským (Ga 2,1-21):

2.4.1. Rozbor Apoštolského koncilu r. 48 - 49 po Kr.

V Novém zákoně se setkáváme s textem pojednávajícím o Apoštolském koncilu (Sk 15), který se odehrával v Jeruzalémě asi v roce 48 či 49 po Kr. (Datace do let 42 až 43 je zřejmě nesprávná). Na pozadí biblického textu bych ráda s žáky a žákyněmi procvičila výše uvedenou teorii. Žáci a žákyně upevní získané znalosti v praxi při rozboru zmiňovaných biblických textů a zodpoví vlastními slovy otázku: Jaké jsou podle Vás hlavní důvody rozličné interpretace Apoštolského koncilu tak, jak nám jej předkládají zmiňované novozákonní biblické texty?⁴⁷

2.4.2. Stručné uvedení do problematiky Skutků apoštolských:

Biblisté došli k závěru, že Skutky apoštolů a Lukášovo evangelium byly sepsány jedním autorem, který byl přinejmenším gymnaziálně vzdělaný. Toto tvrzení potvrzuje samotný biblický text. Lukáš v úvodním verši ke Skutkům apoštolů píše následující: Sk 1,1: „*První knihu, Teofile jsem napsal o všem, co Ježíš činil a učil od samého počátku.*“ Onou „*první knihou*“, jak uvádí P. Pokorný⁴⁸ nebo K. W. Niebuhr,⁴⁹ je míněno Lukášovo evangelium. K. W. Niebuhr⁵⁰ v této souvislosti hovoří o lukášovském dvoudíle. Skutky apoštolů nás seznamují s událostmi spojenými s první křesťanskou generací, jež je idealizovaná a Skutky mají apologetickou funkci ve vztahu k římské říši.

⁴⁷ Je pravděpodobné, že Lukáš převzal informace z Pavlova listu do Galatským, kde Pavel zmiňuje návštěvy Jeruzaléma (Ga 1,18 – 2, 2).

⁴⁸ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 513, ISBN 978-80-7429-186-9.

⁴⁹ NIEBUHR, K., W., Grundinformation Neues Testament, Eine bibelkundlich – theologische Einführung, 1. vyd., Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 2000, s. 173, ISBN 3-525-03251-X.

⁵⁰ Tamtéž. s. 173.

Na počátku tvořily Skutky apoštolů a Lukášovo evangelium jedno samostatné dílo, které bylo sepsáno na dvou oddělených svitcích. J. Lukeš ve své obšírné monografii⁵¹ zmiňuje, že k rozdělení výše uvedených biblických textů došlo v první polovině druhého století po. Kr. Výsledkem oné separace je vznik dvou novozákonních biblických knih: Skutků apoštolů a Lukášova evangelia.

Z literárního hlediska bývají Skutky apoštolů mnohými badateli řazeny mezi biografie či historiografie. U. Schnelle⁵² datuje vznik Skutků apoštolských mezi roky 90-100 po. Kr. pohybuje se tedy v období po pádu Jeruzalémského chrámu (roku 70 po Kr.). Skutky apoštolů nás seznamují se situací a problémy první generace Ježíšových následovníků, avšak „popis“ pochází z pera generace druhé či třetí.

2.4.3. Struktura Skutků apoštolských dle H. Conzelmana a A. Lidemamna⁵³:

Výše uvedení profesori člení Skutky apoštolské do tří částí a představují, tak jeden z možných způsobů, jak lze se Skutky apoštolů pracovat. U. Schnelle⁵⁴, K. W. Niebuhr⁵⁵ nebo S. Schreiber⁵⁶ předkládají podrobnější dělení zmiňované knihy. Tu shodně rozčlenili na šest částí. První část knihy dle H. Conzelmana a A. Lidemamna tvoří Sk 1-5. Ti se domnívají, že Sk 1,1–11 navazují na 24 kapitolu Lukášova evangelia. Zde se řeší otázka zjevení v Jeruzalémě a nanebevstoupení Ježíše (srv. L 24, 47 – 49: „*v jeho jménu se bude zvěstovat pokání na odpuštění hříchů všem národům počínaje Jeruzalémem....*“). Na konec Lukášova evangelia plynne navazují Skutky apoštolské. Učedníci jsou pověřeni šířit evangelium až na samotný konec země (srv. Sk. 1,8: „*ale dostanete sílu Ducha svatého,*

⁵¹ LUKEŠ, Jiří, Raně křesťanská rétorika vybrané apokryfní skuty a řeči ve světle rétorických analýz, 1. vyd. Český Těšín, 2009, s. 110, ISBN 978-80-254-6257-7.

⁵² SCHNELLE, Udo, Einleitung in das Neue Testament, vyd. nevedeno, Göttingen und Zürich Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 303, ISBN 3-8252-1830-9.

⁵³ CONZELMANN, Hans, LINDEMANN, Andreas, Arbeitsbuch zum Neuen Testament, 9. vyd., Tübingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1988, s. 295, ISBN 3-16-845394-3.

⁵⁴ SCHNELLE, Udo, Einleitung in das Neue Testament, vyd. nevedeno, Göttingen und Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 304, ISBN 3-8252-1830-9.

⁵⁵ NIEBUHR, K., W., Grundinformation Neues Testament, Eine bibelkundlich – theologische Einführung, 1. vyd., Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 2000, s. 174, ISBN 3-525-03251-X.

⁵⁶ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 126, ISBN 978-3-7867-4014-8.

který na vás sestoupí a budete mi svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku, Samařsku a až na sám konec země“)

Druhá část knihy nás seznamuje s misíí v Judeji a Samaří (Sk 6-12). Třetí, poslední část knihy, popisuje misijní cesty apoštola Pavla do oblastí dnešního Řecka, Turecka, Malé Asie a směrem „z Jeruzaléma do Říma“ (Sk 13–28). Ústředním tématem Skutků apoštolských může být apoštolský koncil, jež řeší ospravedlnění misie k nežidům, a je popisovaný v 15. kapitole zmiňované knihy. 15. kapitola Skutků apoštolů tvoří pomyslný střed celé biblické knihy, končí zde misie všech apoštolů a zbytek knihy se soustředí na apoštola Pavla.

2.4.4. Stručné uvedení do problematiky listu do Galácie:

List do Galácie napsal nesporně apoštol Pavel, který byl nejprve velkým nepřitelem a pronásledovatelem nově vznikajícího Ježíšovského hnutí. Nicméně pod vlivem životních okolností (a přímého Božího zásahu) se z něj stává horlivý šířitel a stoupenec raného křesťanství, což dokládají i četné misijní cesty, které Pavel uskutečnil. V této souvislosti je třeba připomenout, že cestování v tehdejší době nebylo, tak pohodlné jako dnes. Automobily, vlaky či letadla ještě neexistovaly. Pavel využíval k přepravě loď nebo chodil pěšky a mohl se vézt i na voze. (Koně nebyli židy příliš využíváni a v úvahu připadá také osel či mezek.)

K ilustraci lze využít program vědců ze Stanfordské univerzity zvaný Orbis⁵⁷, který nám poskytuje cenné informace o cestování, a to nejen v době působení apoštola Pavla. Díky této aplikaci mohou badatelé či badatelky zjistit například, jak dlouho trvalo putování z jednoho místa do druhého aj. Myslím si, že právě Pavel a jeho misijní cesty podporované Antiochií umožnily prudký rozvoj šíření raného křesťanství, které má však jinou povahu než „Jesus movement“ v Palestině. Diasporní křesťanství se postupně osamostatňuje od judaismu a od 70. či 80. let kráčí vlastní cestou. Je otázka, jaký by byl vývoj ježíšovského hnutí bez usilovné práce apoštola Pavla mezi nežidy.

⁵⁷ ORBIS The Stanford Geospatial Network Model of the Roman World, [online], [cit. 12.11.2022], dostupné z: <https://orbis.stanford.edu>

Zásadní obrat v životě Saula z Tarsu nastává v momentě, kdy se u Damašku setkává se vzkříšeným Ježíšem Nazaretským. V německé odborné literatuře se obrat apoštola Pavla k Ježíšovým následovníkům nazývá výrazem damašská zkušenost = „Damaskuserlebnis“ (srv. Sk 9,26-27 „*Když přišel do Jeruzaléma, chtěl se připojit k učedníkům, ale všichni se ho báli, protože nevěřili, že k nim patří. Tu se ho ujal Barabáš, uvedl ho k apoštolům a vypravoval jim, jak Saul na cestě do Damašku uviděl Pána.*“)⁵⁸ Z pronásledovatele se stává stoupenec, ač podle listu Galatským (Ga 1,17) se na rozdíl od Skutků apoštolů (Sk 9,3-9) Pavel napřed pohybuje v Arábii a teprve následně začíná svou bohatou misijní a literární činností.

Je otázkou, kde došlo k sepsání zmiňovaného listu Galatským. U. Schnelle⁵⁹ v této souvislosti uvádí dvě možnosti. 1. List do Galácie byl zřejmě napsán v době, kdy apoštol Pavel pobýval v Efezu. 2. Nicméně není vyloučeno, že Apoštol Pavel sepsal list do Galácie při své cestě do Makedonie. P. Pokorný⁶⁰ se domnívá, že zmiňovaná novozákonní kniha vznikla kolem roku 54 po Kr. S. Schreiber⁶¹ předpokládá, že galatské společenství založil apoštol Pavel začátkem roku 52 po Kr. ještě před pobytem v Efezeu. Pavlovo setrvání v Efezu S. Schreiber datuje mezi léty 52-55 po Kr.⁶²

Ze Skutků apoštolských se dovídáme o Pavlově cestě do Gálacie (srv. Sk 18,23 „*Když tam pobyl nějaký čas, vydal se znovu na cestu. Procházel galatskou krajinou a Frygií a posiloval tam všechny učedníky.*“.) S. Schreiber⁶³ uvádí, že o Galatské obci mnoho nevíme. Jisté však je to, že součástí byli také pohané. Jejich přítomnost v obci vyvolávala řadu stěžejních otázek, které následně řešil apoštolský koncil roku 48/49 po. Kr. Zásadní problém pro nežidovské členy křesťanských komunit první generace představovala problematika dodržování židovských zákonů a obřizky. V této době ještě nebylo jasné, jestli a za jakých

⁵⁸ Jedná se o mement, který lze velmi dobře pedagogicky a psychologicky výtěžit.

⁵⁹ SCHNELLE, Udo, *Einleitung in das Neue Testament*, vyd. neuvedeno, Göttingen und Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 118, ISBN 3-8252-1830-9.

⁶⁰ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, *Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie*, vyd., neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 252, ISBN 978-80-7429-186-9.

⁶¹ SCHREIBER, Stefan, *Begleiter durch das Neue Testament*, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 145, ISBN 978-3-7867-4014-8.

⁶² Tamtéž s. 145.

⁶³ Tamtéž s. 145.

okolností musejí nežidovští členové dodržovat příkázání Tóry, jež však měla i svou ústní část (zachovávanou farizeji a původně i Pavlem).

2.4.5. Struktura Listu Galatským dle S. Schreiber⁶⁴:

Úvod k listu do Galicie představují Ga 1,1-10. Druhou část výše uvedené knihy tvoří Gal 1,11- 6,10. Závěrečnou část knihy pak Ga 6,11- 18. Předložené členění zmiňované biblické knihy je jedno z mnohých. V odborné novozákonní literatuře se setkáváme i s jinými způsoby dělení Listu Galatským, který představují např. U. Schnelle⁶⁵, P. Pokorný⁶⁶, K. W. Niebuhr⁶⁷, nebo H. Conzelmann a A. Lidemann⁶⁸ aj.

2.5. Rozbor a srovnání apoštolského koncilu ve Skutcích apoštolských a Listu Galatským:

O apoštolském koncilu se zmiňují dvě novozákonní knihy: Skutky apoštolské (15,1-29) a List Galatským (Ga 2,1-21). Nicméně při četbě a komparaci výše uvedených textů nacházíme četné rozdíly. V obou zmiňovaných textech však zůstává jádro sporu stejné. V době apoštolského koncilu vyvstávala stěžejní otázka, se kterou se musela vypořádat první generace Ježíšových následovníků, a to, jak a s jakými autoritami ustanovit novou strukturu vznikajícího hnutí a na jakých základech. Raně křesťanských center bylo více, stejně tomu bylo s misionáři, avšak chyběla autorita Jeruzaléma a Sanhedrinu. K rychle se rozrůstajícímu ježíšovskému hnutí ve východní části římské říše se vyjma určitého počtu židů přidávají pohané. Jejich soužití v rámci společenství bylo spojeno s řadou problémů, které nastiňují Lukášovy Skutky apoštolů v reakci na Pavlovy listy, a zvláště List Galatským. Transformace do komunit zcela nezávislých na Jeruzalému a Zákonu byla pro židovské misionáře první generace nesnadným problémem. K vyřešení problému zřejmě vedla eschatologická orientace všech zainteresovaných a vize krátké perspektivy dějin spjatá s dočasností přijatých řešení.

⁶⁴ Tamtéž s. 146.

⁶⁵ SCHNELLE, Udo, Einleitung in das Neue Testament, vyd. neuvédno, Göttingen und Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 123, ISBN 3-8252-1830-9.

⁶⁶ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 231 - 232, ISBN 978-80-7429-186-9.

⁶⁷ NIEBUHR, K., W., Grundinformation Neues Testament, Eine bibelkundlich – theologische Einführung, 1. vyd., Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 2000, s. 241, ISBN 3-525-03251-X.

⁶⁸ CONZELMANN, Hans, LINDEMANN, Andreas, Arbeitsbuch zum Neuen Testament, 9. vyd., s. 215, Tübingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1988, ISBN 3-16-845394-3.

Jádrem sváru apoštolského sněmu v Jeruzalémě bylo začlenění pohanů do nově vznikajícího křesťanství a Pavlova misie bez důrazu na Zákon a provádění obřízky, avšak s důrazem na život v Duchu (Ga 3,1-5). Mnozí z jeruzalémského kruhu, vyznavačů Mesiáše Ježíše, tedy Jakub (bratr Ježíšův), Jan a Petr, se domnívali, že pohané, k tomu, aby se mohli stát plnohodnotnými Kristovými stoupenci, potřebují obřízku a zachování příkázání Tóry⁶⁹. Jinými slovy řečeno, nežidé se musí nejprve stát věrohodnými v očích židovských komunit, zachovávat potřebné zákony, a nakonec podstoupit obřízku, která je zároveň s vyznáváním Krista a křesťanskými rituály zařadí plnohodnotně do těchto specifických komunit. Křesťané tak nemají v podání jeruzalémských judaizujících zastánců dostačující novou identitu v Kristu, aby obstáli před Hospodinem, ale musí ji doplnit v souladu s židovskou tradicí.

V tomto sporu však nejde o spor „křesťanství vs. judaismus“. Jedná se o neshody mezi jednotlivými frakcemi nejranějšího ježíšovského/křesťanského hnutí, v němž jsou zapojeni na Mesiáše Ježíše orientovaní židé, kteří zachovávají veškeré židovské zvyky a zákony, ale také chápou specifika mesiášského věku a spasení nežidů jim není lhostejné. Na druhé straně přicházejí do Jeruzaléma antiochijsí misionáři vedení apoštolem Pavel, který stanovisko „ortodoxní strany“ rázně odmítá a je přesvědčený, že obřízka není nutností (srv. Ga 2,15 -16 *„my jsme od narození Židé, a ne, hříšní pohané, víme však, že člověk se nestává spravedlivým před Bohem na základě skutků přikázaných zákonem, nýbrž vírou v Krista, Ježíše. I my jsme uvěřili v Ježíše Krista, abychom došli spravedlnosti z víry v Krista, a ne ze skutků zákona. Vždyť ze skutků zákona, nebude nikdo ospravedlněn.“*)

Lukáš ve Sk 15,1 nastiňuje základní problém, tedy nutnost přijetí obřízky pro nežidovské stoupence Ježíšova společenství v diaspoře. Jedná se již o reflexi založenou na zpětném pohledu, kdy křesťanství přešlo do druhé generace a na judaismus se dívá jako na nedávnou, ale již opuštěnou minulost. Namísto toho Pavel, stoupenec první generace, v Ga

⁶⁹ Je otázkou, o jaké zákony, či zvyky se přesně jedná, neboť stav ústní i psané Tóry a její praktikování v čase Ježíše Nazaretského a apoštola Pavla nemůžeme z žádných dochovaných dobových dokumentů zjistit. Rozdíly byly zajisté mezi pravidly pro přijímání nežidů v Palestině a mimo ni, jakož i mezi řecky či aramejsky mluvícími komunitami židů. Blíže k problematice uvádím: Mark D. Nanos, Paula Fredriksen. Zmiňované autory a jejich profily lze najít na academia.edu ([Academia.edu - Share research, \[online\], \[cit. 18.4.2023\]](https://www.academia.edu), dostupné z: <https://www.academia.edu>).

2,3-4 hovoří o vztahu pohanů k Zákonu. Uvádí zde příklad Tita a jeho možnost nechat se obřezat (srv. Gal 2,3 „*Ale ani Titus, který tam byl se mnou a je Řek, nebyl přinucen, aby se dal obřezat...*“). Otázku pokrmů a jejich čistoty řeší v 1. listu Korintským a je stejně benevolentní jako v případě obřízky. Jedná se spíše o věci svědomí než o podmínku spasení (1K 10,23-33).

Je otázka, kdo se účastnil výše uvedeného setkání v Jeruzalémě a co o jednotlivých delegátech víme? O těch, kdo se zúčastnili apoštolského koncilu, se dozvídáme jen to, co je zaznamenáno Lukášem. Nezávislý zdroj nemáme. Z obou zmiňovaných biblických textů (Ga a Sk) vyplývá, že na apoštolském sněmu participovali jak antiochijští, tak i jeruzalémští stoupenci sporu a na obou stranách byli Židé. Kdo jiný by měl také řešit otázku Zákona a jeho zachování.

Sk 15,2 uvádí, že na sněm do Jeruzaléma přijeli zastánci misie k nežidovským národům financovaní Antiochií, tedy Pavel, Barabáš a „někteří jiní.“ Mezi členy jeruzalémské delegace patřili podle Sk 15,6-21 apoštolové a starší, Petr a Jakub, jež tvořili páteř jeruzalémské komunity Ježíšovského hnutí, kteří sami i díky své židovské identitě a prostředí trvali na propojení misie s aspekty zachování zákona.

Z Antiochie se do Jeruzaléma podle Ga 2,1 vypravili Pavel, Titus a Barnabáš. Pavel dokonce tituluje jeruzalémské účastníky v Ga 2,2 „...*těm, kteří jsou ve zvláštní vážnosti.*“ (Je však otázkou, zda za jeho konstatováním nenacházíme ironii.) Dále v Ga 2,9 jsou zmiňováni Jakub, Petr a Jan, o kterých Pavel v Listu Galatským hovoří jako o „*sloupech církve.*“ Vidíme zde první dochovaný a písemně doložený spor v rámci raně křesťanských komunit, v němž se řeší zcela principiální otázky identity a křesťanské praxe. Pavlovým cílem nebylo učinit z nežidů židy, ale vyznavače Ježíše Krista vzkříšeného. Identita se nemění stejně jako v případě zařazení proselyty do judaismu, kdy se z nežida stává žid. Nové vzniklé komunity mají status samostatných jednotek na periferii judaismu, z něhož přebírají eschatologické a mesiášské naděje, ale také do značné míry redukují žitou praxi židů. Nejde jim o „halachu“ a chození podle Zákona. Ani étos nestojí na zachování zákona a disputací rabínských autorit, ale na bytí a rozhodování v Duchu svatém. Pavlovské komunity byly zjevně charismatické (Ga 3,3-5) a v leccčems blízké stoicismu, což odpovídá duchu doby a diaspory.

Bezesporu nejvíce toho víme o Pavlovi, ač toho ani tak není mnoho. O životě Pavla se dovídáme z jeho některých listů (Ga 1,13-2,14; Fp 3,4-6; 2 K 11,22-12,5) a také od Lukáše ze Skutků apoštolů. Narodil se do židovské rodiny v Tarsu (srv. Sk 22,3 „*Já jsem Žid a narodil jsem se v Tarsu v Kilíkii, ale vychován jsem byl zde v Jeruzalémě...*“), byl z kmene Benjamin. Podle Lukáše byl Pavel římským občanem, ač sám to v listech nezmiňuje. Otázku Pavlova římského občanství nechám proto otevřenou a historicky nezodpovězenou. Může se jednat o Lukášovu stylizaci za účelem zařadit Pavla do vyšší společenské vrstvy, čemuž by mohla napovídat jeho rétorika v listech, jejíž znalost získal na gymnáziu, kde v době římské studovali i Židé.

Ze zpráv obsažených v biblickém textu se dovídáme také podstatné informace o Pavlově židovském vzdělání (srv. Sk 22,3 „*V Gamalielově škole jsem byl přesně vyučen zákonu našich otců. Byl jsem právě, tak plný horlivosti pro Boha, jako jste dnes vy všichni.*“). Pavel se díky svým listům a Lukášovým zmínekám ve Skutcích (Sk 17., 19. a 25.-26. kap.) řadí k velkým vzdělancům své doby. Z jeho listů je patrná jeho znalost Tanachu, jehož pasáže měl v paměti, ale i nežidovských starověkých filozofů a klasiků. Je zřejmé, že mluvil plynule řecky a aramejsky (snad i hebrejsky), přičemž o latině můžeme jen spekulovat, ale není to vyloučeno.

Velice zajímavé je sledovat vývoj Pavlova vztahu k nově vznikajícímu ježíšovskému hnutí. Zprvu by šlo jen těžko uvěřit, že by se z horlivého nepřítele Ježíšových následovníků mohl stát vzorným stoupencem. Pavlovu překřesťanskou „averzi“ vůči ježíšovskému kruhu vyznavačů popisují Skutky apoštolů (srv. Sk 8,1 „*Tehdy začalo kruté pronásledování Jeruzalémské církve...*“, Sk 8,3 „*Saul se však snažil církve zničit: pátral dům od domu, zatýkal muže i ženy a dával je do žaláře.*“). Nicméně obrat v Pavlově životě nastává tehdy, když se podle Lukáše u Damašku setkává se vzkříšeným Kristem. Pavlův intelekt se přijetím galilejského ukřižovaného Mesiáše z rolnického venkova silně vzpíral a nutný byl přímý zásah Vzkříšeného. Pavel je díky Lukášovi znám také svými misijními cestami, které nelze z Pavlových vlastních písemností přímo rekonstruovat. Epochální jsou tři misijní cesty, přičemž čtvrtá byla rovněž v plánu, ale o jejím průběhu nemáme zprávy, neboť nevíme, zda byl Pavel propuštěn z římského vězení (Sk 28,11-30) a zahynul násilně až po dalším zatčení. Jeho život ukončil císař Nero mezi léty 62 a 67.

Jaké jsou závěry apoštolského koncilu? Lukáš seznamuje čtenáře se stanovisky vzešlymi z ujednání, což je pro nežidy „dobrá zpráva“. Nakonec se překvapivě dalo zapravdu antiochijské straně zastoupené Pavlem a jeho doprovodem, ale pro křesťany z nežidů není obřízka ani zachování zákona povinností (kromě „Apoštolského dekretu“). Nicméně Sk 15,20 uvádí následující pravidla, která jsou pro dřívější pohany, nyní křesťany, závazná (srv. Sk 15, 19-20 „*Proto já soudím, abychom nedělali potíže pohanům, kteří se obracejí k Bohu, ale jen jim napsali, aby se vyhýbali, všemu, co přišlo do styku s pohanskou bohoslužbou, aby nežili ve smilstvu, aby nejedli maso zvířat, která nebyla zbavena krve, a aby nepožívali krev.*“). Ve Sk 15,29 jsou zmiňovaná pravidla ještě jednou zopakována. Z Pavlova listu Galatským vyplývají následující usnesení: srv. Ga 2,6 „*od těch však, kteří se těšili zvláštní vážnosti, mi nic dalšího neuložili.*“ Dále Ga 2,9 -10 „*Když poznali milost, která mi byla dána-Jakub a Petr a Jan, kteří byli uznáni za sloupy církve-podali mně Barnabášovi pravici na stvrzení naší dohody, že my půjdeme mezi pohany a oni mezi židy. Jen žádali, abychom pamatovali na jejich chudé, a právě o to jsem vždy horlivě usiloval.*“

Zajímavé je pozorovat vyústění sporů. Z Pavlova Listu Galatským, konkrétně Ga 2,9-10, se dovídáme, že jeruzalémští mají za úkol šířit evangelium mezi židy a Pavel se svými spolupracovníky mezi pohany. Z Ga 2,9 plyne povinnost pro Pavla, aby „*pamatoval na jejich chudé.*“ Z listu Galatským jako by se zdálo, že předmět sporu nebyl tak docela vyřešený, protože v Ga 2,11-12 čteme: „*Když Petr pak přišel do Antiochie, postavil se otevřeně, proti němu, protože byl zřejmě v nepravu. Nejprve jídal totiž společně s pohany, když však přišli někteří lidé z okolí Jakubova, začal couvat a oddělovat se, protože se bál zastánců obřízky.*“ Lukáš v 80. či 90. letech po Kristu představuje ve Skutcích apoštolů generaci apoštolů jako ideální, nacházející kompromisy a smír v zásadních věcech. Z jeho podání je patrná snaha konflikt harmonizovat. Není to samozřejmě nemožné. Eschatologické naděje a specifické vnímání času mohly vést k náboženskému i sociálnímu smíru či toleranci, ale Zákon je pro nositele obřízky základem „smluvního nomismu“ a identity. Aby se jeruzalémský žid podvolil v benevolenci k Zákonu diaspornímu, to lze snad očekávat jen v otázce nežidů, která není zcela stěžejní.

2.6. Modelová hodina k tématu číslo jedna:

Hodinová dotace: dvě vyučovací hodiny.

Znalosti a dovednosti:

Cílem dvou vyučovacích hodin je základní uvedení do problematiky mnou vybraných způsobů práce s biblickým textem. Žáci a žákyně jsou po předchozím vysvětlení schopni vlastními slovy definovat výraz „text“ a popsat, jak pracuje novozákonní biblista.

Cílem vyučovací hodiny není jen pouhé předávání znalostí. Jde především o to, aby žáci a žákyně nad tématy přemýšleli. Žáci a žákyně jsou jen základně seznámeni s apoštolským koncilem a otázkami s ním spojenými, porovnají texty z Lukášových Skutků apoštolů (Sk 15,1 – 29) a Pavlova Listu Galatským (Ga 2,1-21), které jsou uvedené v pracovním listu v příloze číslo jedna.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních a sociálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody⁷⁰:

Frontální výklad, skupinová práce, mentální mapa, práce s biblickým textem, geografickými údaji, dobovými specifiky, pracovní list a diskuse.

⁷⁰ K praktické části využívám knihy prof. H. Meyera, který vyučuje na univerzitě v Oldenburgu pedagogiku a didaktiku. Níže uvádím odkazy na literaturu a strany, ve kterých si o jednotlivých výukových metodách či organizačních formách výuky můžete přečíst.

Frontální výklad: MEYER, Hilbert, Unterrichts - Methoden II. Praxisband, vyd. 15, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, s. 182 ISBN978-3-589-20851-7.

Skupinová práce: MEYER, Hilbert, Unterrichts - Methoden II. Praxisband, vyd. 15, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, s. 238 ISBN978-3-589-20851-7.

Debata: MEYER, Hilbert, Unterrichts - Methoden II. Praxisband, vyd. 15, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, s. s. 295 ISBN978-3-589-20851-7.

Mentální mapa: NIEHL, Franz, THÖMMES, Arthur, 212 Methoden für den Religionsunterricht, vyd. 2, Kösel – Verlag, München, s. 118, ISBN 978 – 3 – 466 – 37101 – 3.

Práce s biblickým textem: NIEHL, Franz, THÖMMES, Arthur, 212 Methoden für den Religionsunterricht, vyd. 2, Kösel – Verlag, München, s. 160, ISBN 978 – 3 – 466 – 37101 – 3.

Pomůcky:

- Větší papír, který využijete při výukové metodě mentální mapa.
- Lihové fixky.
- Vytisknutý biblický text a pracovní list.
- Kartičky s otázkami k debatě.

Postup v rámci dvou vyučovacích hodin:

1. **Zahájení vyučovací hodiny:** rekapitulace látky z předešlého týdne. Seznámení žáků a žákyň s tématem a průběhem vyučovací hodiny.
2. **Kontrola domácích úkolů.**
3. **Průběh vyučovací hodiny.**
4. **Závěr.**

Myslím si, že je vhodné na začátek vyučovací hodiny vysvětlit žákům a žákyním, proč je důležité se zabývat metodami práce s novozákonním textem a tématem Apoštolského koncilu. Nástroje analýzy se přirozeně uplatní i v běžném životě a dopady mohou mít i do světa čtení prózy. (Níže uvedené metody žáci a žákyně uplatní také v jiných předmětech ve škole.) V rámci Apoštolského koncilu se řeší zásadní problém, za jakých okolností mohou pohané/nežidé náležet k ježíšovskému společenství. Na úvod proto položím otázku, jak se dnes my můžeme stát členy určité křesťanské denominace. Tím bych chtěla navázat na znalosti žáků a žákyň, a ukázat, že zmiňované téma není pro současníky zase tak vzdálené, jak by se na první pohled mohlo jevit.

V rámci skupinové práce po uvedení do kontextu vyučování a kontrole domácích úkolů žáci a žákyně odpoví na otázku: Co je text a jak pracujeme při jeho výkladu? Do mentální mapy zapíší prodiskutovaná stanoviska, která po ukončení skupinové práce prezentují dva vybraní členové z každé skupinky, a to před tabulí. Záměrně uvádím dva žáky nebo dvě žákyně. Druhý žák či žákyně je jakousi pomocnou silou. V případě, že by bylo potřeba něco doplnit nebo opravit apod., je zde k dispozici druhý žák či žákyně.

Po skupinové práci bych ráda zařadila vlastní frontální výklad a objasnila následující otázky: Co je to text a jak pracujeme při jeho výkladu? Jak číst novozákonní biblický text? Během vyučovací hodiny předložím dva mnou vybrané aktuální exegetické přístupy využívané při práci s novozákonním biblickým textem, se kterými nás seznamují Stefan

Schreiber, který působí na univerzitě v Augsburgu a Sandra Huebenthalová z univerzity v Passau.

Následně si s žáky a žákyněmi společně přečteme vybrané verše ze Sk 15,1-29 a Ga 2,1-21. Vzhledem k věku žáků a žákyně a také nedostatečným časovým možnostem se soustředíme jen na některé verše z výše uvedených novozákonních textů. Samotné téma apoštolského koncilu se vyznačuje velkou náročností. Já si samozřejmě uvědomuji obtížnost tohoto textu a je mi jasné, že k vyčerpávající analýze a popisu apoštolského sněmu by bylo potřeba alespoň pět vyučovací hodiny. Výše uvedený biblický text je prošpikovaný mnohými věcmi, kterým žáci a žákyně jen těžko porozumí. Nejde mi však o to, aby žáci a žákyně dokázali interpretovat každý detail z apoštolského koncilu.

Já osobně bych výše uvedené biblické texty nakopírovala⁷¹ pro snazší porovnávání informací. Dále bych pro potřebu vyučovací hodiny vytvořila pracovní list – tabulku⁷², do které by si žáci a žákyně zapisovali informace k apoštolskému koncilu. Po přečtení obou biblických textů opět zařadím frontální výklad, během kterého stručně seznámím žáky a žákyně s tématem Apoštolského koncilu. Během výkladu si žáci a žákyně budou průběžně vyplňovat pracovní list – tabulku o informace, které jim k danému tématu sdělím. Za domácí úkol si pak žáci a žákyně v biblickém textu (Sk 15,1-29 a Ga 2,1-21) různými barvami podtrhají informace k otázkám dva až pět z pracovního listu uvedeného v příloze číslo dva.

Na závěr vyučovací hodiny (pokud zbyde čas) bych ráda zařadila výukovou metodu „debatu“, ve které bychom simulovali apoštolský koncil. Třídou bych rozdělila na dvě skupiny. Jedna by představovala členy jeruzalémské delegace a druhá antiochijské stoupence ježíšovského hnutí/křesťanství. Nejprve bych dala žákům a žákyním čas na to, aby v rámci svých skupinek prodiskutovali otázky (níže uvedeny) a témata s apoštolským sněmem spojená a zapsali argumenty probrané při debatě. Následně by se debata přesunula před tabuli, kde bych vždy naproti sobě umístila dvě a dvě židličky, na ně se posadí dva žáci a žákyně z každé skupinky. Vždy, když některý žák či žákyně uvidí, že jeden ze dvojice debatujících nedebatuje, vymění se s ním žák či žákyně tím způsobem, že mu nebo jí poklepe na rameno. Když se mi debata bude jevit jako hlučná, zazvoním na zvoneček, aby se její příslušníci utišili.

⁷¹ Výše uvedené biblické texty jsou ke zhlednutí v příloze číslo jedna.

⁷² Zmiňovaný pracovní list – tabulku naleznete v příloze číslo dva.

Debatu začíná učitel či učitelka, která má v dané výukové metodě funkci předsedajícího. Před zahájením výše uvedené výukové metody učitel či učitelka nejprve pozdraví všechny diskutující členy a znovu formuluje otázku či téma diskuse. Následně dostanou čas na vyjádření postojů jeruzalémští a poté antiochijské delegáty. V rámci výukové metody debaty se budou projednávat následující otázky:

1. Mohou podle Vás patřit do kruhu Ježíšových vyznavačů i pohané a za jakých podmínek?
2. Je potřeba, aby se pohané/nežidé stali nejprve židy, aby poté mohli být součástí nově vznikajícího Ježíšovského kruhu?
3. Definujte vztah pohanů/nežidů k židovství a Tóře? Jaká přikázání Tóry je třeba, aby dřívější pohané dodržovali?
4. Mohou v nově vzniklých náboženských obcích společně existovat jak bývalí pohané, tak i židé? Nebo by dle Vás měly být jednotlivé obce tvořeny jen židy, anebo jen křesťany z nežidů?
5. Co stojí podle Vás za odlišnou interpretací apoštolského koncilu, tak, jak nám jej předkládají Skuty apoštolů a List Galatským?

Závěrem vyučovací hodiny bych shrnula, čím jsme se v dnešní vyučovací hodině zabývali a co jsme se naučili. Pokud by nám zbyl čas, zařadila bych závěrečnou reflexi, ve které bych chtěla zjistit, jak se žákům a žákyním pracovalo a co si z vyučovací hodiny odnesli. Úplně nakonec připomenou zadání domácího úkolu.

3. Teoretická příprava – výklad k druhému tématu:

Téma číslo 2: (2h): Co vlastně evangelium je po stránce literárního žánru a po stránce obsahu? Jak došlo ke vzniku evangelia? Seznámení se s hypotézami o vzniku evangelií. Jaký mají podle Vás teorie vzniku vliv na interpretaci evangelií a porozumění klíčové postavě Nového zákona Ježíši Nazaretskému?

Co se skrývá pod pojmem evangelium? Podle Calwerova biblického lexikonu⁷³ pochází výraz evangelium z řeckého výrazu „*euangelion*“⁷⁴ a znamená „dobrou zprávu“. Podle S. Schreiber⁷⁵ se s označením evangelium spojují první čtyři knihy Nového zákona, které čtenáře a čtenářky informují o životě a událostech spojených se stěžejní postavou celého Nového zákona, a to Ježíšem Nazaretským. Evangelia líčí vybrané události konkrétního člověka Ježíše Nazaretského, avšak nikoli od jeho narození až po smrt, ale v rámci žánru, jež má blízko k biografii, avšak s řadou zázračných prvků. V rámci antické literatury mají své pevné místo, avšak nemají přímé analogie vně křesťanství. Smrt a vzkříšení pak vstoupily do interpretace Ježíše jako Mesiáše, což rozvíjí dále novozákonní autoři i církevní tradice.

Nejznámějšími knihami Nového zákona jsou patrně evangelia, a to díky církevnímu roku, křesťanské tradici v západní společnosti, uměleckým ztvárněním Ježíše i krásné literatuře. V Novém zákoně jde o čtyři knihy: Matoušovo, Markovo, Lukášovo a Janovo evangelium. Poslední, evangelium Janovo, se od předešlých tří výrazně liší, a to zejména teologickými důrazy, ale i strukturou. První tři evangelia jsou v odborné literatuře nazývána synoptická. Výraz „synoptický“, jak uvádí P. Pokorný,⁷⁶ lze přeložit z řeckého výrazu „*synopsis*“ označují „*shrnutí v celek*“⁷⁷ Někdy jsou synoptická evangelia označována pojmem „suhledný“. Suhledná právě proto, že kdybychom si text těchto tří evangelií

⁷³ GUTBROD, Karl, KÜCKLICH, Reinhold, SCHLATTER, Theodor, Calwer Bibellexikon, 6.vyd., Calwer Verlag Stuttgart, 1989, s. 307, ISBN 3-7668-3028-7.

⁷⁴ Tamtéž s. 307.

⁷⁵ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 34, ISBN 978-3-7867-4014-8.

⁷⁶ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvědno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 348, ISBN 978-80-7429-186-9.

⁷⁷ Tamtéž s. 348.

položili vedle sebe, nalezneme množství podobností mezi nimi, ba dokonce i některé verše v doslovném znění. P. Pokorný⁷⁸ dodává: „pozorná četba kanonických evangelií ukazuje, že první tři z nich tvoří skupinu spisů s nápadnými společnými rysy, zatímco Janovo evangelium se od ostatních liší, jak stylem a částečně i obsahem.“⁷⁹

H. Cozelmann a A. Lidemann⁸⁰ poukazují na to, že v evangeliích nejde jen o to rekonstruovat osud, roli a cíle významné osobnosti Nového zákona Ježíše Krista, nýbrž daleko důležitější je představení Ježíše Nazaretského jako Syna Božího (srv. Mk 1,1 nebo Mk 15,39), jenž na zemi plní vůli Otce. To je významný antický motiv a etické téma. V evangeliích se setkáváme s biografickými údaji souvisejícími s Ježíšem Nazaretským. Lukášovo evangelium začíná věnováním adresovanému jistému Theofilovi („milovníku Boha“). Evangelista Lukáš v úvodních dvou kapitolách seznamuje čtenáře a čtenářky s narozením a dětstvím Ježíše Nazaretského, což činí před ním i Matouš. Markovo evangelium naopak oproti Matoušově a Lukášově evangeliu původ Ježíše Nazaretského nezmiňuje. V Janově evangelium se hned na začátku (srv. J 1,1-14) objevuje „Prolog“ a setkáváme s teologicky nabitým textem pojednávajícím o inkarnaci „logu“, což plní symbolickou funkci a je to i klíč k pochopení celého spisu a Ježíšovy postavy. Může to mít i historickou hodnotu v kontextu vnímání.

U. Schnelle⁸¹ se v úvodu ke kapitole o evangeliích domnívá, že výraz evangelium původně nebyl spojován s literárním druhem. Jednalo se o označení pro „dobrou zpráva Ježíše Krista“⁸², což dokládá např. Ga 1,11: „Ujišťuji vás, bratří, že evangelium, které jste ode mne slyšeli, není z člověka.“ Stejně tak za života Pavla neoznačovalo evangelium ještě literární druh. Pavel se o evangeliu vyjadřuje v Listu Římanům Ř 1,16 -17 „Nestydím se za evangelium: je to moc Boží ke spasení každého, kdo věří, předně pro Žida, ale také Řeka. Vždyť se v něm zjevuje Boží spravedlnost, která je přijímaná vírou a vede k víře, stojí přece psáno: „Spravedlivý bude z víry živ.“ Dále se Pavel zmiňuje o evangeliu a o Ježíši Kristu

⁷⁸ Tamtéž s. 348.

⁷⁹ Tamtéž s. 348.

⁸⁰ CONZELMANN, Hans, LINDEMANN, Andreas, Arbeitsbuch zum Neuen Testament, 9. vyd., s. 35, Tübingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1988, ISBN 3-16-845394-3.

⁸¹ SCHNELLE, Udo, Einleitung in das Neue Testament, vyd. neuvedeno, Göttingen und Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 183, ISBN 3-8252-1830-9.

⁸² Tamtéž s. 183.

1K 15,1. V 1K 15,3 – 5 připomíná osud Krista (srv. 1K 15,3 - 5, „...že Kristus zemřel za naše hříchy podle Písem a byl pohřben, byl vzkříšen třetího dne podle Písem, ukázal se Petrovi, potom Dvanácti.“)

S. Schreiber⁸³ uvádí, že termín evangelium v antickém světě označoval: uctívání císařů, nástup císaře k moci či jiné významné události spojené s vládou císaře. „*Politická ideologie interpretovala dění s vládcem spojené jako dobré poselství pro celou římskou říši.*“⁸⁴

V této době se poselství evangelií tradovalo nejprve ústně. K vytvoření literárního druhu evangelií přispěl dle U. Schnelleho⁸⁵ zřejmě evangelista Marek. H. Cozelmann a A. Lidemann⁸⁶ přepokládají, že ke vzniku literárního druhu evangelií došlo někdy ve druhém století po Kristu. Zmiňovaní autoři dále dodávají, že spisy pojednávající o Ježíšovi Nazaretském jsou nazývány výrazem evangelia až v době po Justinovi. Následně dochází k písemné fixaci evangelijního textu, což však neznamená, že by evangelia přestala být ústně tradována. Dodnes jsou posluchači či posluchačky se zvěstí evangelií seznamováni při bohoslužbách a nejinak tomu bylo v minulosti, kdy církev používala o svátcích i dramatická ztvárnění.

Evangelia jednoznačně můžeme řadit, jak uvádí S. Schreiber,⁸⁷ k antickým biografím, což však není názor všech badatelů a má i četné kritiky. Životopis Augusta vypadá zcela jinak, a i následující příklady pracují s jinými typy materiálu. Typické příklady antických biografii jsou podle S. Schreibera⁸⁸: „*Plutarchos, Lucian Demonax a Pseudo – Herodotus Homer Vita.*“⁸⁹ S. Schreiber se domnívá, že styl vyprávění, který je použitý v evangeliích, zapadá do kontextu tradice židovsko-helénistické biografie. Z evangelií se podle něho nejvíce antické biografii podobá Lukášovo evangelium, které začíná věnováním a pokračuje

⁸³ SCHREIBER, Stefan, *Begleiter durch das Neue Testament*, 2. vyd., Matthias-Grünewald-Verlag, 2022, s. 35, ISBN 978-3-7867-4014-8.

⁸⁴ Tamtéž s. 35.

⁸⁵ SCHNELLE, Udo, *Einleitung in das Neue Testament*, vyd. neuvědno, Göttingen und Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 185, ISBN 3-8252-1830-9.

⁸⁶ CONZELMANN, Hans, LINDEMANN, Andreas, *Arbeitsbuch zum Neuen Testament*, 9. vyd., s. 34, Tübingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1988, ISBN 3-16-845394-3.

⁸⁷ SCHREIBER, Stefan, *Begleiter durch das Neue Testament*, 2. vyd., Matthias-Grünewald-Verlag, 2022, s. 34, ISBN 978-3-7867-4014-8.

⁸⁸ Tamtéž s. 34.

⁸⁹ Tamtéž s. 34.

dále tématy spojenými s Ježíšovým narozením, dětstvím a dospíváním. Blízko k Ježíši Nazaretskému má však především Apollónios z Tyany od Filostrata (1. stol. po Kr.).

S. Schreiber⁹⁰ nás v pěti bodech seznamuje se stylem vyprávění, která jsou užitá v evangeliích:

1. „*Pro evangelia je charakteristický epizodický styl, ve kterém jsou jednotlivé scény volně propojeny a tvoří vypravěčskou sérii.*“⁹¹
2. V evangeliích se čtenáři a čtenářky při četbě seznamují s různými místy a umístěními, kdy jejich popis je mnohdy vágní.
3. Zajímavostí je, že lidé, se kterými se v evangeliích setkáváme, jsou vykreslováni skrze situace.
4. V textu evangelií můžeme narazit také na komentáře vypravěče např. v L 2,4, kde se hovoří městě Davidově.
5. Mnohá témata se v evangeliích často opakují.

Kde se s výrazem evangelium může setkat? Biblický slovník nás seznamuje s místy v biblickém textu, ve kterých se výraz dobré zprávy nachází. Pojem evangelium se hojně vyskytuje v Novém zákoně. Nejtypičtějším příkladem užití je Mk 1,1 V Markově evangeliu se termín evangelium podle U Schnelle⁹² vyskytuje rovnou 7 krát a to konkrétně: „*Mk 1,1, Mk 1,14, Mk 8,35, Mk 10,29, Mk 13,10, Mk 14,9*“⁹³. Již v první větě Markova evangelia na něj narážíme (srv. Mk 1,1 „*počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího*“) nebo v Mk 1,14, kde se hovoří o „*Božím evangeliu*“. Na konci Matoušova Evangelia píše evangelista Matouš následující Mt 24,14 „*a toto evangelium a království bude kázáno po celém světě na svědectví všem národům, a teprve potom přijde konec.*“ V Lukášově evangeliu se výraz evangelium vyskytuje L 20,1 „*jednoho dne, když učil lid v chrámě a zvěstoval evangelium...*“ Dále také v úvodu Listu Římanům (srv. Ř 1,2-3 „*Jež Bůh ústy svých proroků předem zaslíbil ve svatých Písmech, evangelia o jeho Synu, který tělem pocházel z rodu Davidova.*“)

⁹⁰ Tamtéž s.34.

⁹¹ Tamtéž s. 34.

⁹² SCHNELLE, Udo, Einleitung in das Neue Testament, vyd. neuvědno, Göttingen und Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 185, ISBN 3-8252-1830-9.

⁹³ Tamtéž s. 185.

3.1. Jak došlo ke vzniku evangelií – synoptická otázka:

Tuto otázku nám podrobně zodpovídá ve své knize P. Pokorný.⁹⁴ Již církevní otcové, ke kterým se řadí i svatý Augustin, se problematikou sepsání evangelií zabývali. Obrat v badání o zrodu evangelií přichází dle P. Pokorného v 18. století po Kr. s G. E. Lessingem, který se stal tvůrcem „hypotézy o hebrejském prameni, z něž čerpali všichni čtyři evangelisté.“⁹⁵ „Sám G. E. Lessing tento „pramen“ nazval *Evangelium apostolorum, Evangelium Nazarejců nebo Hebrejské evangelium*.“⁹⁶ Přínos zmiňované hypotézy tkví v tom, že se dovídáme cosi podstatného o tom, kde byla určitá část evangelií tradována. Na počátku se dle tohoto modelu šířila evangelia v „semitském jazykovém prostředí“.⁹⁷

G. E. Lessing podnítl celou řadu dalších badatelů, kteří se problematice věnovali. Jedním z nich byl německý teolog, spisovatel a filosof J. G. Herder. „*Ten za nejstarší formu křesťanské tradice považoval aramejskou tradici (tzv. hypotéza tradice), kterou nazýval ústní kázání. Ta měla být zahrnuta do evangelií a písemně fixována.*“⁹⁸ Díky G. E. Lessingovi se další vlna teologů zaměřila na zkoumání ústní tradice. S tímto tématem se setkáváme v knize W. Onga⁹⁹. Ten zasvětil badatelskou činnost studiu orálních kultur. J. G. Herder rozšiřuje svá zkoumání a domnívá se, že prvním evangeliem bylo Markovo evangelium psané v aramejštině. Toto evangelium využívali ostatní evangelisté k sepsání jejich textů. J. G. Herderovi se sice nepodařilo objasnit problematiku synoptické otázky jako takové, nicméně přispěl k rozluštění otázek ústní tradice. Celá problematika je dnes velmi obsáhlá a komplexně ji pojednává Walter Schmithals.¹⁰⁰

⁹⁴ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., nevedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 350, ISBN 978-80-7429-186-9.

⁹⁵ Tamtéž s. 350.

⁹⁶ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., nevedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 350, ISBN 978-80-7429-186-9.

⁹⁷ Tamtéž s. 350.

⁹⁸ Tamtéž s. 350.

⁹⁹ ONG, Walter, Technologizace slova, 1. vyd, Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1124-4.

¹⁰⁰ SCHMITHALS, Walter Einleitung in die drei ersten Evangelien. Berlin: De Gruyter, 1985, ISBN 978-3-11-010263-5

Do debaty o vzniku evangelií se zapojil významný německý protestantský teolog a filosof Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher. Do diskuse se zapsala jeho „*hypotéza fragmentů neboli diegetická hypotéza (řecky diégésis = vyprávění)*. Roku 1817 vyslovil domněnku, že v evangeliích jsou sestaveny různé, pečlivě vybrané, avšak s ostatními nijak nesouvisející části písemně fixované vyprávění apoštolů.¹⁰¹“ F. D. E. Schleiermacher studuje práce vytvořené biskupem Papiem z Hierapole, který se věnuje evangeliím, a to především Markově a Matoušově. Na základě poctivé analýzy Matoušova a Markova evangelia došel k závěru, že „*Matoušovo evangelium obsahuje starší sbírku výroků a vyprávění*.¹⁰²“ F. D. E. Schleiermacherovi se stejně jako jeho předchůdci pokusil vyřešit synoptickou otázku, avšak bez úspěchu. F. D. E. Schleiermachera nedokázal vysvětlit a zodpovědět, jak je možné, že mají synoptická evangelia podobnou koncepci.

Mnozí teologové se přikláněli k nabídnutému řešení, které předkládal J. G. Herder. Již roku 1794 přichází na světlo další hypotéza tedy „*hypotéza psaného praevangelia*¹⁰³“, se kterou nás seznámil protestantský teolog Johan Gottfried Eichhorn, který nám vysvětlil, že „*vztahy mezi synoptickými evangelií mají především povahu literární*.¹⁰⁴“ Ani J. G. Eichhorn nám neposkytl konečné řešení synoptické otázky. Bohužel se nám praevangelium nezachovalo a také si nejsme jisti, jestli vůbec existovalo. Pokud by evangelisté čerpali z jednoho společného pramene, kterým by bylo „praevangelium“, jak objasníme značné rozdíly v evangeliích, například ve vyprávění o Ježíšově narození a dětství? Evangelisté Lukáš a Matouš předkládají naprosto odlišné informace. V těchto raných konceptech hrálo svou roli také zdůrazňování „ústního evangelia apoštolů“ či „ústní aramejské praevangelium“, jež se transformovalo do „ústního řeckého „praevangelia“, z něhož se pak rodí složitým procesem synoptické spisy.

¹⁰¹ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 356, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹⁰² Tamtéž s. 356.

¹⁰³ Tamtéž s. 357.

¹⁰⁴ Tamtéž s. 357.

Neschopnost zodpovědět synoptickou otázku vedla teology k dalšímu zkoumání dané problematiky. Vznikaly proto nové a nové modely, které se snažily synoptickou otázku vyřešit. Jednou z takovýchto snah o objasnění synoptické otázky je právě Greisbachova hypotéza (z roku 1774) Johanna Jakoba Greisbacha. T. Heike¹⁰⁵ se domnívá, že Greisbachovi šlo o rekonstrukci Ježíšova života. Za života Greisbacha byla „*evangelia chápána jako historické prameny, z nichž lze vyčíst a sestavit přesný chronologický sled událostí.*“¹⁰⁶ S tímto dobovým přesvědčením J. J. Greisbach tak úplně nesouhlasí. T. Heike předpokládá, že Greisbachovi zřejmě nešlo o konečné vyřešení synoptické otázky, nýbrž o sestavení pracovních nástrojů k jejímu zkoumání.

Ze synoptických evangelií je nejkratší evangelium Markovo, které obsahuje šestnáct kapitol. Při četbě evangelií je možno nalézt řadu textů, které se v synoptických evangeliích opakují doslovně. Greisbach si povšiml, že v Matoušově a Lukášově evangeliu lze nalézt celé evangelium Markovo. V této souvislosti pak hovořil o literární závislosti. „*Již koncem 18. stol. zveřejnil Johann Jakob Greisbach svou hypotézu, podle níž je Markovo evangelium výtahem z obou dalších synoptiků (pořadí Mt-L- Mk).*“¹⁰⁷ Greisbach se domníval, že Lukáš, když vytvářel své evangelium jako předlohu, používal i Matoušovo evangelium.

Tímto modelem Greisbach dospěl k rozumnému vysvětlení, proč se u Lukáše a u Matouše vyskytuje celé Markovo evangelium. Tuto odpověď nám může poskytnout další teorie zvaná teorie dvou pramenů, kterou popisují níže. P. Pokorný¹⁰⁸ dodává, že „*existuje řada míst, kde můžeme konstatovat doslovnou shodu mezi Matoušem a Lukášem proti Markovi (tzv. minor agreements).*“¹⁰⁹ Krásným příkladem může být podobenství o uzdravení ochrnutého, které nacházíme v biblickém textu ve všech třech synoptických evangeliích (srv. Mt 9,27, L 5,25 a Mk 2,12). V Lukášově a Matoušově evangeliu jsou použity výrazy typu „*vstal a odešel domů*“¹¹⁰, které však při četbě Markova textu (srv. Mk 2,12) chybí. „*Greisbachova Hypotéza, ačkoliv byla v různých modifikacích známá již od starověku a*

¹⁰⁵ BRANDENBURG, Stefan, HEIKE, Thomas, Wenn die drei das gleiche sagen. – Studien zu den ersten drei Evangelien: Mit einer Werkstattübersetzung des Q-Textes, 6. vyd., Münster, 1998, s. 2, ISBN 3-8258-3673-8.

¹⁰⁶ Tamtéž s. 2.

¹⁰⁷ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvědno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 358, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹⁰⁸ Tamtéž s. 358.

¹⁰⁹ Tamtéž s. 358.

¹¹⁰ Tamtéž s. 359.

*dodnes představuje (většinou pouze teoretickou) alternativu k teorii dvou pramenů, se přesto neprosadila.*¹¹¹“

Greisbachova hypotéza byla vystavená četné kritice. Zkoumalo se především Markovo evangelium, které „obsahuje četné prvky ústní tradice.“¹¹² Právě bádání v oblasti Markova evangelia došlo k jednoznačnému závěru, že Markovo evangelium je spojené s ústní tradicí. (Podle P. Pokorného¹¹³ v Lukášově a Matoušově evangeliu jsou prezentována témata s druhou generací Ježíšových stoupenců propojená. Z Greisbachovy hypotézy vyplývá, že Lukáš k tvorbě textu využíval Matoušovo evangelium.)

Další velice významnou hypotézou se stala teorie dvou pramenů, která je i dnes mezi mnohými badateli a badatelkami přijímána a uznávána. Tato hypotéza stejně jako Greisbachova hypotéza přepokládala určitou literární závislost mezi Matoušovým, Markovým a Lukášovým evangeliem. Tento model spatřil světlo světa roku 1835, když autor, německý filolog Karl Lachmann, vydává článek „*De ordine narrationum in evangeliiis synopticiis*“¹¹⁴, ve kterém zkoumal synoptická evangelia a jednotlivé podobnosti mezi nimi. Nejlépe si uvědomíme, jak moc se synoptická evangelia shodují teprve tehdy, přečteme-li si Janovo evangelium. S. Schreiber¹¹⁵ připomíná, že navzdory četným shodám mezi texty synoptických evangelií setkáváme se také s výraznými rozdílnostmi.

K. Lachmann vytvořil domněnku, že text Markova evangelia je nejstarší a ostatní synoptici, tedy Matouš a Lukáš, z něho zcela určitě vycházeli. „*Východiskem je postřeh, že v rámci látky, již mají společnou s Markem, se synoptici shodují pouze do té míry, nakolik se shodují se zřetelně kratším Markovým evangeliem. Odchylují-li se Matouš nebo Lukáš v řazení perikop, kryje se v rozvrhu minimálně jedna z paralel s Markem, takže tato sekvence musí představovat východisko*“¹¹⁶

¹¹¹ Tamtéž s. 359.

¹¹² Tamtéž s. 360.

¹¹³ Tamtéž s. 360.

¹¹⁴ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 361, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹¹⁵ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 36, ISBN 978-3-7867-4014-8.

¹¹⁶ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 361, ISBN 978-80-7429-186-9.

Nicméně pokud se na problém podíváme z jiného úhlu pohledu, je možné konstatovat, že podstatná část látky, kterou tradují evangelisté Matouš a Lukáš, u evangelisty Marka chybí. Mnohé texty evangelistů Lukáše a Matouše, která v Markově evangeliu nenacházíme, se při komparaci značně liší (např. příběhy s narozením a dětstvím spojené). Je zřejmé, že Markovo evangelium sloužilo jako předloha pro Lukášovo a Matoušovo evangelium. S. Schreiber¹¹⁷ k tomu dodává, že v případech, kde evangelisté Matouš a Lukáš přejímají text Markova evangelia, dodržují i stejnou posloupnost vyprávění. U Lukáše se setkáváme s určitými specifiky, včetně malé a velké vsuvky. Příkladem velká vsuvky jsou texty L 9,51–19,28. Malou vsuvku vidíme v pasáži L 6,12–8,3.

K. Lachmannovy poznatky podnítily ke studiu další badatele. Podle P. Pokorného jmenovitě: Christiana Hermanna Weiße, Heinricha Holtzmanna a Bernarda Weiße, kteří přišli s předpokladem, že Matouš a Lukáš při tvorbě evangelií používali ještě jiný, tzv. „druhý pramen“¹¹⁸ též „další pramen“¹¹⁹. Zmiňovaný druhý pramen „nazvali pramen logií zkráceně *Q = Quelle*“¹²⁰. Z německého jazyka se *Quelle* překládá do českého jazyka jako „pramen“, proto tedy „Q“ - soubor (pramen) Ježíšových výroků. U. Schnelle¹²¹ se domnívá, že pro tuto hypotézu hovoří i fakt, že od dvanácté kapitoly Matoušova evangelia se evangelista Matouš drží struktury Markova evangelia. Stejně tak i evangelista Lukáš se v úvodu evangelia opírá o Markovo evangelium.

Dalším argumentem, který hovoří ve prospěch přijetí této teorie, je také fakt, že evangelisté Lukáš a Matouš evangelia upravují jak po stránce obsahové, tak i jazykové, což připomíná U. Schnelle. S. Schreiber¹²² hovoří o špatné kvalitě Markovo řečtiny a také o „Markově korektuře“¹²³. Jazykové i blízké obsahové podobnosti určitých pasáží, se kterými

¹¹⁷ SCHREIBER, Stefan, *Begleiter durch das Neue Testament*, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 36, ISBN 978-3-7867-4014-8.

¹¹⁸ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, *Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie*, vyd., nevedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 361, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹¹⁹ SCHNELLE, Udo, *Einleitung in das Neue Testament*, vyd. nevedeno, Göttingen und Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 200, ISBN 3-8252-1830-9.

¹²⁰ Tamtéž s. 200.

¹²¹ Tamtéž s. 200.

¹²² SCHREIBER, Stefan, *Begleiter durch das Neue Testament*, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 37, ISBN 978-3-7867-4014-8.

¹²³ Tamtéž s. 37.

se setkáváme u evangelistů Lukáše a Matouše, předpokládají společný pramen, ze kterého vycházeli. Například shodná perikopa O následování se nachází u Mt 16,24–28 a také u L 9,23–27. Tento příklad svědčí o tom, že evangelisté využívali společný zdroj – sbírku Q (pokud jeden nečerpá přímo od druhého, což je stanovisko, které má rovněž své nedostatky). Sbírkové výroky se v dobách antiky vytvářely a je možné, že výroky Páně tvořily část křesťanské orality a byly součástí zvěsti. Výroky Ježíše však musely projít transformací z aramejštiny do řečtiny a mohly žít v rozmanitých komunitách, jež očekávaly parusii. Evangelisté už zřejmě těžili z řecké formy sbírky, neboť shody mezi nimi jsou markantní. Při vlastním překladu by odlišnosti byly výraznější. Sbírková Q tak měla v té době už svou podobu a dle Johna Kloppenborge i své vrstvy.¹²⁴

Je potřeba připomenout, že se žádná sbírka Q nedochovala, a usuzujeme na společný zdroj ze shod mezi těmito dvěma synoptiky, a z několika mála společných výskytů u dalších evangelistů. Právě proto, když se, snažíme o její přesnou rekonstrukci, pohybujeme se v rovině hypotetické a obecně víme z Pavlových odkazů o slovech Páně, na něž několikrát odkazuje (1 K 7,10-12).

Zajímavostí je, jak uvádí S. Schreiber také to, že evangelisté Matouš a Lukáš začlenili do rámce Markovy koncepce ještě dalších 80 perikop, se kterými se setkáme při četbě jejich evangelií, ale v textu Markova evangelia se nenacházejí. Závěrem je možné říci, že evangelisté Matouš a Lukáš při tvorbě evangelií využívali Markův text, který si pro svou potřebu upravili. Dále pak vycházeli ze staršího pramene Q, který neměl k dispozici či nechtěl využít evangelista Marek a který mohl zasahovat až do Ježíšova vystoupení v Palestině, čímž by představoval nejstarší tradici, byť transformovanou do nežidovského světa. Víme, že na začátku se evangelium tradovalo pouze ústně, mělo časem řadu modifikací a sepsání evangelií zabránilo jeho dalšímu odchylování od původní zvěsti apoštolů. Právě proto je dle S. Schreibera¹²⁵ obtížné přesné určení, které perikopy vycházejí ze sbírky Q.

¹²⁴ John S. Kloppenborg, *Q Parallels*. Sonoma: Polebridge Press 1988, s. 22-30,

¹²⁵ SCHREIBER, Stefan, *Begleiter durch das Neue Testament*, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 38, ISBN 978-3-7867-4014-8.

P. Pokorný ve své knize¹²⁶ věnuje na okraj pozornost kritice redakce a kritice dějin formy. Kritika dějin formy „sledovala předliterární stádium ježíšovské tradice. Kritika redakce způsob tázání mění a vychází z její poslední fáze, tedy literární podoby.¹²⁷“ Kritika redakce si klade otázky spojené s tím, jak autor biblického textu pracuje s ústními a písemnými látkami, které má ve své době k dispozici, čímž vysvětluje zájmy autora/redaktora a jeho stylizaci předchozího materiálu. Pisatel novozákonního textu analyzuje a zapracovává dobové prameny s cílem vytvořit vlastní teologický text, v němž navazuje na předchozí tradenty či autory. Jedná se o zcela legitimní proces, nejde o žádné plagiátorství.

3.2. Jak vznikla sbírka Q a jaký je její obsah?

Zabýváme-li se pramenem Q, musíme mít neustále na paměti, že se nám sbírka Q nedochovala. Pokud ji však budeme přece jen chtít rekonstruovat, poslouží nám dva biblické texty: Lukášovo a Matoušovo evangelium. Oba evangelisté doplnili evangelia o texty, které při četbě Markova evangelia nenacházíme. Dle P. Pokorného se jedná o „asi 4000 slov¹²⁸“. „Některé skupiny těchto výroků pravděpodobně kolovaly již v aramejském prostředí, možná existoval i aramejský pramen výroků.“¹²⁹ P. Pokorný se domnívá, že sbírka Q pochází ze severní Palestiny a její vznik můžeme datovat okolo roku 40 nebo 50 po.Kr. S. Schreiber píše následující: „mnozí badatelé se domnívají, že konečná redakce sbírky Q nastala buď v době židovsko - římské války (66 – 70 po.Kr), nebo krátce po ní.¹³⁰“ S. Schreiber¹³¹ hovoří o skupině Q, která se židovsko – římské války neúčastnila a uprchla před ní z Galilei do jižní části Sýrie. Tento útěk by dle něho mohl být jedním z možných vysvětlení, proč je jazykem sbírky Q řečtina. Nedochovaná sbírka Q je z hlediska literárního žánru řazena badateli mezi

¹²⁶ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹²⁷ Tamtéž s. 365.

¹²⁸ Tamtéž s. 371.

¹²⁹ Tamtéž s. 372.

¹³⁰ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 40, ISBN 978-3-7867-4014-8.

¹³¹ Tamtéž s. 40.

mudroslovnou, ale i prorockou literaturu, má své inventio i dispositio a podle J. Kloppenborga také vrstvu apokalyptickou, jež má být pozdní.

Mnozí teologové si kladli otázku, zda se původně pramen Q vyskytoval v písemné formě. Někteří bibličtí teologové, jako např. německý protestanský teolog J. Jeremias, zpochybňovali písemné zachycení sbírky Q. K této domněnce badatelé došli na základě toho, že jsou jednotlivé výroky z pramene Q mezi evangelisty Matoušem a Lukášem odlišně řazeny, ale J. Jeremias také věřil v sílu fixace výroku v židovském prostředí, kde může být až po čtyři generace tradován, o čemž byl přesvědčen také B. Gerhardsson či W. H. Kelber. V antice bylo navíc memorování trénováno od dob školního vzdělávání, takže schopnost učit se obsáhlé pasáže a dále je zprostředkovávat nebyla jen výsadou Židovstva. P. Pokorný v této debatě zastává názor, že sbírka Q jednoznačně existovala v písemné formě a dodává k tomu následující argument: *„rozhodující část zdvojené tradice u Lukáše a Matouše ovšem musela být písemně k dispozici, protože existuje mnoho téměř doslovně shodných výroků jako chvála Otce (L 10,21 – 24 Q) nebo Janovo kázání (L3,7 – 9.17 Q)”*¹³².

U synoptiků Matouše a Lukáše se setkáváme s vyprávěními, která nalzáme u obou z nich. V těchto textech jsou při komparaci na první pohled zjevné rozdíly, které jsou místy větší jindy menší. Při četbě Matoušova a Lukášova evangelia shodně nacházíme například podobenství o hřivnách (srv. Mt 24, 14–30, L 19,11 - 27). Některá podobenství jsou však natolik odlišná že jediným spojujícím prvkem je pointa. *„Kvůli těmto nálezům omezuje Thomas Bergemann rozsah pramene Q na více nebo méně doslovně shodné perikopy, nepočítá však s redakční prací ani vlivem ústní tradice.”*¹³³

¹³² POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 372, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹³³ Tamtéž s. 372.

Další otázky a s tím spojené problémy vyvolává řazení perikop. Můžeme myslím předpokládat, že i samotné řazení perikop podléhalo dějinnému vzniku. V Matoušově a Lukášově evangeliu se setkáváme s texty, které se vyznačují stejnou posloupností. Jako příklad uveďme Matoušovo horské kázání či Lukášovo kázání na rovině. Snaha o určení pořadí jednotlivých výroků v rámci sbírky Q je nejspíše nerealizovatelná. Bibličtí exegeté, jako například P. Pokorný, se domnívá, že na počátku pramene Q musela stát vyprávění o Janu Křtiteli, se kterými se opět setkáváme uprostřed.

Je otázkou, jestli evangelista Marek znal pramen Q a pokud ano, tak proč z něj při sestavování díla nevycházel? P. Pokorný se přiklání k možnosti, že autor Markova evangelia znal sbírku Q, ale záměrně ji nevyužíval. Pak se tedy musíme ptát, proč se Marek rozhodl opomenout sbírku Q? P. Pokorný zmiňuje možné důvody, které vedly evangelistu Marka k vynechání sbírky Q. Na vině je zřejmě odlišná teologická koncepce evangelisty Marka, který je stoupencem „*christologie zástupné smrti*“.¹³⁴ Tématu zástupné smrti se věnuje pramen Q jen okrajově. „*Na druhé straně se mu christologie učitele a proroka v Q jeví jako nedostatečná k tomu, aby vyjádřila dosah Ježíšovy smrti a vzkříšení. Rovněž výzvu k milování nepřátel mohl Marek vnímat jako provokativně nespravedlivé heslo*“.¹³⁵ Za života Marka byla sbírka Q pravděpodobně známa a užívána v jednotlivých církevních sborech, proto se Marek nakonec rozhodl, že ji do svého díla nepoužije. Argumentů je samozřejmě celá řada, od užití (judaizujícími) skupinami, jež měly apokalyptickou orientaci a výroky si sami aktualizovaly, přes užití odlišnou sociální vrstvou až po stanovisko, že Marek byl ovlivněn Pavlem a formuluje teologii stojící na motivu zástupné smrti (v souladu s P. Pokorným).

¹³⁴ Tamtéž s. 379.

¹³⁵ Tamtéž s. 379.

3.3. Stručné seznámení s Matoušovým, Markovým, Lukášovým a Janovým evangeliem:

3.3.1. Matoušovo evangelium:

Kdo je autorem Matoušova evangelia? Podle S. Schreibra¹³⁶ nelze s jistotou konstatovat, že autorem Matoušova evangelia je Matouš, nám známý z textu a tradice. S Matoušem se setkáváme na stránkách novozákonního biblického textu například v seznamech učedníků (viz Mt 10,3, Mk 3,18, L 6,15 a Sk 1,13). Podle evangelijních vyprávění patřil Matouš k Ježíšovým nejbližším a byl tedy očitým svědkem všeho, co se událo. Teorie dvou pramenů nás naučila cosi o literární závislosti. Víme, že Matouš při tvorbě evangelia využíval Markovo evangelium jako předlohu a pramen Q. Pokud bychom předpokládali, že Matoušovo evangelium napsal jeden z přímých spolupracovníků Ježíše, jak bychom vysvětlili to, že při tvorbě vlastního díla využívá ještě další látky, kterým dává přednost před vlastní pamětí a invencí? Očitý svědek by mohl chtít předat své vyprávění založené na vlastních prožitcích a zkušenostech. S. Schreiber se domnívá, že „*autor zůstává neznámý.*“¹³⁷ Je tomu tak samozřejmě i s dalšími evangelií, kdy nám chybí důkazy pro ztotožnění autorství děl s přímými svědky Ježíšova vystoupení či apoštolským doprovodem.

S. Schreiber předpokládá, že autor Matoušova evangelia byl zřejmě žid žijící v diaspoře. Sám sebe „*Matouš vnímá a chápe jako učitele svého společenství.*“¹³⁸ To by vysvětlovalo četné narážky na Tanach a jeho mistrnou znalost. Sám Matouš píše následující Mat 5,17 „*nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky, nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.*“ Z Matoušova textu se jako primární cílová skupina Ježíšova poselství jeví komunita židovských křesťanů. Na jedné straně se nám Matouš představuje jako pravověrný žid, ale na straně druhé vystupuje do popředí jeho liberálnost ve vztahu k Tóře a jejím předpisům, což dokazuje příklad slavení sabatu nebo zákony o čistotě ustupují do pozadí. (Viz Mt 12 – spor o sobotu, Mt 15 – čisté a nečisté)

¹³⁶ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünewald-Verlag, 2022, s. 44, ISBN 978-3-7867-4014-8.

¹³⁷ Tamtéž s. 44.

¹³⁸ Tamtéž s. 44.

V Matoušově evangeliu se setkáváme s teologicky významným textem zvaným „horské kázání“ či „kázání na hoře“ (srv. Mt 5,1–7,29). Jedná se o patrně nejdější Ježíšovu řeč v rámci celého Matoušova evangelia, kterou Ježíš pronáší na hoře (srv. Mt 5,1 „...vystoupil na horu“). Podle S. Schreibera se Matouš pomocí horského kázání snaží zpřístupnit požadavky Tóry křesťanům. (Křesťané nejsou obřezaní. Cílem je „lepší spravedlnost“.) Hlavní autoritou je zde Ježíš, nikoliv Mojžíš. Do Ježíšova společenství proto mohou patřit i nežidé. Matouš sám předpokládá, že spása přichází od Boha a je určena pro všechny národy. Viz Mt 28,19 „*Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna a Ducha svatého.*“

Kde a kdy došlo k sepsání Matoušova evangelia? Vznik Matoušova díla bývá kladený do Sýrie nebo Palestiny. Tuto domněnku by potvrzoval i samotný novozákonní biblický text, kde je psáno v Mt 4,24 „*pověst o něm se roznesla po celé Sýrii...*“ Matoušovo evangelium vzniklo dle knihy S. Schreibera¹³⁹ po pádu Jeruzaléma v době mezi lety 80-90 po Kr.

P. Pokorný ve své knize¹⁴⁰ rozčlenil Matoušovo evangelium do šesti částí. Úvod Matoušova evangelia dle P. Pokorného tvoří následující kapitoly Mt 1,1 – 4,22. Na začátku díla jsme seznamováni s Ježíšovým rodokmenem (viz Mt 1,1 – 17). Ježíšův rodokmen je členěn do 42 pokolení, třikrát po čtrnácti, což gematricky dává třikrát „dvd“, je to tedy legitimní Davidovec. K jeho pochopení je třeba znalostí z oblasti dějin Izraele, teprve tehdy k nám jména začnou promlouvat. Pozoruhodné je, že Ježíšovi předci sahají až k Mojžíšovi či Davidovi. Dále sledujeme narození Ježíše Nazaretského (Betlém), klanění mudrců. Poté se děj razantním způsobem zdramatizuje, rodina prchá do Egypta, aby uchránila svého syna před smrtí. Jako působil v Egyptě starozákonní Josef, nyní tam prchá s rodinou Josef novozákonní, pěstoun Ježíše. Evangelium je plné narážek na Starý zákon a židovskou historii. Podle evangelia král Herodes Veliký nařídil zabít všechny děti do dvou let (viz Mt 2,16). Po smrti Heroda Velikého se rodina vrací do Nazareta.

¹³⁹ SCHREIBER, Stefan, *Begleiter durch das Neue Testament*, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, ISBN 978-3-7867-4014-8.

¹⁴⁰ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, *Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie*, vyd., neuvědno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 466, ISBN 978-80-7429-186-9.

Ve třetí kapitole Matoušova díla vystupuje na scénu Jan Křtitel s kázáním v judské poušti. Vyprávění pokračuje Ježíšovým křtem u Jordánu. Čtvrtá kapitola Markova evangelia začíná Ježíšovým pokušením na poušti. Děj se posouvá do Kafarnau, kde Ježíš zahajuje veřejnou činnost. Následně se utváří komunita budoucích nejbližších Ježíšových následovníků a přátel.

Druhou část Matoušova evangelia rámuje kapitoly 4,23 – 7,29. Pátá kapitola Matoušova textu začíná horským kázáním a blahoslavenstvími (jež mají charakter rétorických entymémů), „*kteřá Matouš převzal z pramene legií (5,3 – 12), a pokračuje slovy o učednicích jako soli, země a světla světa (5,13 - 16)*“¹⁴¹. Matoušovo evangelium přichází s představou nového typu spravedlnosti (viz Mt 5,17 - 43). Čtenáři a čtenářky jsou seznamováni s texty o židovských cnostech, kterými jsou dle Matouše: modlitby, almužny a posty. „*Potom slova o nebezpečných starostech (6,19 - 34), která komentují Otčenáš, zvláště prosbu o chléb vezdejší, o příchod království a naplnění boží vůle.*“¹⁴² Sedmá kapitola Matoušova evangelia začíná textem o posuzování druhých (srv. Mt 7,1 - 6). V Mt 7,12, se sekáváme se „zlatým pravidlem“. Sedmá kapitola je zakončena následujícími texty: „*výroky o dvou cestách, výroky o stromu a ovci, o pravém učedníku a podobenství o dvou stavitelích.*“

Třetí oddíl Matoušova evangelia tvoří kapitoly 8,1 – 11,30. V této části Matoušova díla do popředí vystupují činy Ježíše Nazaretského. Především v 8. kapitole, ale i 9. kapitole Matoušova díla jsou čtenáři a čtenářky seznámeni se zázraky, které Ježíš činí. Jako příklad uvedme uzdravení setníkovy sluhy nebo vzkříšení dcery Jairovy. Zajímavé jsou také zmínky o pohanech, kteří dle Matoušova textu mohou mít také podíl na Božím království (viz Mt 8,11 „*Pravím vám, že mnozí od východu i západu přijdou a budou stolovat s Abrahamem, Izákem a Jákobem v království nebeském.*“) Do 9. kapitoly zakomponoval autor vyprávění o povolání celníka, které má paralelu v Markově evangelia (viz Mt 9,9 - 13, Mk 2,13 - 17). V 10. kapitole je formován nejbližší kruh Ježíšových spolupracovníků. „*V kapitole 11. je Ježíš srovnáván s Janem Křtitelem a po varování galilejským měšťanům se třetí část uzavírá hymnicky jásavou chvalořečí na nebeského Otce (Mt 11,25–27 Q) a výzvou Spasitele namáhajícím se a obtíženým (Mt 11,28–30).*“¹⁴³

¹⁴¹ Tamtéž s. 468.

¹⁴² Tamtéž s. 468–469.

¹⁴³ Tamtéž s. 469.

Čtvrtá část Matoušova textu je ohraničena kapitolami 12,1–16,12. Zde jsou řešeny především různé druhy sporů a konfliktů. 12. kapitolu uvádí spor o sobotu. Následuje vyprávění o Ježíši a Belzebulovi aj. Ve 13. kapitole přecházíme od tematiky sporů k podobenstvím o Božím království. V tomto oddíle se stejně tak jako u Marka setkáváme s Ježíšem v rodném městě a jeho odmítnutím. (srv. Mt 13,53-58). Hned na úvod 14. kapitoly je zabit Jan Křtitel. Po tragédii následuje vyprávění o nasycení pěti tisíců, jež prostupuje celou evangelijní tradici. V 15. kapitole Matoušova textu je řešen zásadní problém čistoty a nečistoty, který známe již Markova textu (srv. Mt 15,1–20, Mk 7,1-23). V 16. kapitole Matoušova díla Ježíš vysílá varování před kvasem farizeů. „*Tato konfrontace začíná již úradkem protivníků o Ježíšově zabití po obou prvních sporech (12,14, srv. Mk 3,6)*¹⁴⁴“

Pátá část Matoušova evangelia je tvořena kapitolami 16,13 – 20,34. V tomto oddílu jsou čtenáři a čtenářky konfrontováni s Petrovým vyznáním (viz Mt 16,13 -20), které je předzvěstí budoucích událostí, tedy utrpení Ježíše Krista. Poté nám autor textu předkládá slova o následování (viz Mt 16,24 – 28). V 17. kapitole Matoušova evangelia sledujeme Ježíšovo proměnění na hoře (viz Mt 17,1-13). Dále uzdravení posedlého chlapce, druhou předpověď utrpení. 17. kapitola je zakončena otázkou chrámové daně. „*Navazuje řeč o pravidlech křesťanského společenství (čtvrtá Ježíšova řeč), která prozrazuje zvláštní ekleziologický zájem tohoto evangelisty (kap. 18).*¹⁴⁵“ Dále se setkáváme s vyprávěním zvavým spor o prvenství (viz Mt 18,1 - 5), varováním před soudy (viz Mt 18,6 -9). V 18. kapitole čteme dvě podobenství: o ztracené ovci (viz Mt 18,10 - 14) a nemilosrdném služebníkovi (viz Mt 18, 23–35). Ve 20. kapitole Matoušova evangelia sledujeme například texty o rozluce (viz Mt 19,1-11), o dětech (viz Mt 19,13 - 15) a o majetku (viz Mt 19, 23-29). Pátý oddíl Markova díla je zakončený v Mt 20,29 – 34 příběhem o uzdravení slepých.

Šestá část Markova evangelia je tvořena kapitolami 21–25. Oddíl je započatý Ježíšovým vjezdem do Jeruzaléma. Podle P. Pokorného se evangelista Matouš v této části drží předlohy Markova evangelia. Jednotlivé perikopy jsou řazeny dle Markovy koncepce. Nicméně Matouš oproti Markovu dílu do koncepce přidal varovné texty o farizejích zákonících (viz Mt 23). „*Poté se připojuje synoptická apokalypsa obohacená o látky Q (24,1*

¹⁴⁴ Tamtéž s. 470.

¹⁴⁵ Tamtéž s. 470.

– 25,46 = *pátá Ježíšova řeč*).¹⁴⁶“ Ve 25. kapitole Matoušova díla vystupují do popředí tři podobenství: podobenství o deseti družičkách (viz Mt 25,1-13), podobenství o hřivnách (viz 25, 14-30) a podobenství o posledním soudu (viz Mt 25,31-45).

Závěr Matoušova díla tvoří sedmá část 26–28, ve které se setkáváme s pašijovým vyprávěním. Matouš při tvorbě pašijového příběhu používá Markovo evangelium jakožto předlohu. Nicméně Matoušův text obsahuje i události, které naopak Marek nepředává. Je to například text o Jidášově konci-sebevraždě v Mt 21,1–10 nebo vzkaz Pilátovy ženy v Mt 27,19 aj. Na konci díla jsme konfrontováni se zjevením v Galileji (viz 28,16). Ježíšovi stoupenci podle biblického textu mají činit následující: Mt 28,19-20 *„Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skončení tohoto věku.“*

3.3.2. Markovo evangelium:

Otázky spojené s tím, kdo je autorem Markova evangelia, dodnes zůstávají nezodpovězené. S. Schreiber ve své knize¹⁴⁷ dodává, že pisatel Markova textu setrvává v anonymitě. Můžeme se však domnívat, že tvůrce Markova evangelia záměrně neuvádí své jméno, protože nechce, aby vystupoval do popředí on, ale zvěst, kterou předává. S. Schreiber předpokládá, že se autor Markova evangelia jmenoval Marek. O jeho původu lze pouze spekulovat, byl-li žid, lze jen těžko usuzovat. S větší mírou jistoty může konstatovat, že mateřským jazykem autora Markova díla byla řečtina. Nicméně částečně ovládal i aramejštinu. (Nemusí to tak být, protože redukované aramejské výrazivo se mohlo do jisté míry tradovat a být součástí slovníku první generace.)

Pisatel Markova evangelia se velmi dobře orientoval jak v židovské, tak helénistické kultuře. Adresáti Markova textu jsou Ježíšovi stoupenci. Kde bylo Markovo evangelium sepsáno a pro jaké publikum? Na základě toho vyslovil S. Schreiber domněnku, že posluchači a posluchačky Markova evangelia žili mimo Palestinu. S. Schreiber datuje vznik Markova textu okolo roku 70 po. Kr., pohybujeme se v období po ukončení války židovské,

¹⁴⁶ Tamtéž s. 470.

¹⁴⁷ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 43, ISBN 978-3-7867-4014-8.

kteřá se odehrávala mezi lety 66–70 po. Kr. Většina badatelů a badatelek se shoduje na tom, že Markovo evangelium je nejstarší.

Jak vznikalo Markovo evangelium? Podle S. Schreibera se „*Marek při tvorbě své práce opírá o různé tradice a zdroje.*¹⁴⁸“ Zřejmé je to dle něj zejména z pašijového vyprávění, které předkládá Marek v Mk 14-16. V textu Markova evangelia se dále setkáváme „*se sbírkou argumentů ve 2,1-3,6 a s podobenstvími v kapitole 4.*¹⁴⁹“ Kapitola 10 zmiňuje pravidla společenského chování a jednání, která jsou závazná pro Ježíšovy stoupence. Součástí Markova evangelia jsou vyprávění o zázracích.

S. Schreiber poukazuje na jeden, dle něj zásadní problém, kterým je konec Markova textu. Ona otázka vyplula na povrch teprve s nálezem vatikánského kodexu a také kodexu sinajského, který shodně datujeme do poloviny 4. st. Oba uvedené kodexy však končí v Mk 16,8. V našich překladech Markovo evangelium končí v Mk 16,20. Je otázka, jak lze vysvětlit tuto nesrovnalost? S. Schreiber se domnívá, že jde o dodatek pocházející z 2. století.

S jakými tématy se v Markově evangeliu čtenáři a čtenářky setkávají? P. Pokorný nás ve své knize ¹⁵⁰na straně 398–399 seznamuje s členěním Markova díla. Markův text rozdělil do šesti částí. Úvodní část díla se zabývá tématy s Ježíšovými činy spojenými. P. Pokorný píše následující: „*S ohledem na literární utváření představuje nejvýznamnější zlom Petrovo vyznání uprostřed Markova evangelia (8,27 - 31).*¹⁵¹“ Druhou půlí díla se vine téma utrpení a popravy, ke které nakonec musí dojít. Sledujeme Ježíšovy cesty a pobyty v Galileji a Jeruzalémě. Jeruzalém je místem, kde se odehrávají poslední dny stěžejní postavy Nového zákona Ježíše Nazaretského.

¹⁴⁸ Tamtéž s. 43.

¹⁴⁹ Tamtéž s. 43.

¹⁵⁰ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 396, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹⁵¹ Tamtéž s. 396.

Markův text začíná v Mk 1,1 nadpisem (klíčem k evangeliu.). Poté následuje vyprávění o Janu Křtiteli, od kterého se dal Ježíš Nazaretský pokřtít (srv. Mk 1,9 - 11). Mk 1,12–13 zmiňuje Ježíšův pobyt na poušti. Od Mk 1,14 dochází k dějovému posunu. Ježíš už není na poušti, ale sledujeme Ježíšovu veřejnou činnost (srv. Mk 1,14 - 3,6). V Mk 1,14 jsme svědky zatčení Jana Křtitele, který bude nakonec i zabit (srv. Mk 6,14 - 29). Druhá část Markova evangelia začíná dle P. Pokorného v Mk 3,7 – 6,29. Tento oddíl obsahuje následující témata: „*povolání a vyslání Dvanácti (3,13 – 19, 6,1 - 13), řeči v podobenstvích (4,1 – 34), příběh o utišení bouře a vzkříšení mrtvého. (4,35 – 5,43) a také první cesty do pohanských oblastí.*¹⁵²“

Třetí část Markova evangelia začíná v Mk 6,30 příběhem o nasycení pěti tisíců a končí v Mk 8,26, kde je zařazena perikopa o uzdravení slepého v Bestsaidě (svr. Mk 8,22-26). Důležitou součástí této části jsou nepochybně podobenství o království Božím, celkem tři (srv. Mk 4,1-34). První polovinu Markova evangelia prolínají texty, ve kterých se postupně na scénu dostává Ježíšova opozice. 6. kapitola Markova evangelia nás informuje o návštěvě Ježíše v Nazaretě, a i zde je odmítnut (viz Mk 6,3... „*a byl jim kamenem úrazu.*“). Na konci třetí části shledáváme vyprávění zvané varování před kvasem farizeů (srv. Mk 8,14-21). Zde vystupuje do popředí nechápavost Ježíšových žáků během diskuse o chlebu.

Druhou částí díla se vinou témata s Ježíšovým utrpením spojená, která nalezneme konkrétně v Markově evangeliu třikrát, a to v Mk 8,31, Mk 9,31 a Mk 10,33. „*Po nich vždy následují slova o následování a nesení kříže, o službě a vydání života s výrokem o výkupném.*¹⁵³“ Dále jsem v Markově textu informování o Ježíšově cestě do Jeruzaléma (srv. Mk 11). 14. kapitola Markova evangelia uvádí čtenáře a čtenářky do velikonočního vyprávění. Celé Markovo dílo je zakončeno 16. kapitolou pojednávající o vzkříšení.

¹⁵² Tamtéž s. 396.

¹⁵³ Tamtéž s. 397.

3.3.3. Lukášovo evangelium:

Kdo je autorem Lukášova evangelia? Stejně jako v případě Markova a Matoušova evangelia zůstává autor Lukášova textu neznámým. Pokud bychom vzali v úvahu zmínku z Listu Koloským, může předpokládat, že byl Lukáš povoláním lékař. Srv. Ko 4,14 „*pozdravuje vás milovaný Lukáš a Démas.*“ V předmluvě Českého ekumenického překladu¹⁵⁴ k Lukášově evangeliu je vyslovena domněnka, že autor Lukášova textu původně pocházel ze syrské Antiochie, tedy z prostředí řeckého. Tento předpoklad by dle výše uvedeného Českého ekumenického překladu vysvětloval Lukášovy nedostatečné geografické znalosti Palestiny. U. Schnelle¹⁵⁵ se domnívá, že Lukáš patří do třetí generace Ježíšových následovníků a z toho odvodil možnou dataci spisu, který dle něj vznikl okolo roku 90 po Kr.

První, s čím jsme konfrontováni při četbě Lukášova díla, je věnování adresované jistému Theofilovi (srv. L 1,1 – 4 „*I když se již mnozí pokusili sepsat vypravování o událostech, které se mezi námi naplnily, jak nám je předali ti, kteří byli od počátku očitými svědky a služebníky slova, rozhodl jsem se také já, když jsem vše znovu důkladně prošel, že ti to v pravém sleduju, vypíši vznešený Teofile, abys poznal hodnověrnost toho, v čem jsi byl vyučován.*“). Výše citované verše naznačují, že před Lukášem existovala celá řada pisatelů, kteří se pokusili vytvořit vlastní dílo. P. Pokorný¹⁵⁶ odvodil ze zmínky ve Sk 19,13 Lukášův postoj k jeho předchůdcům, které Lukáš hodnotí spíše kriticky. Z předložených veršů vyplývá, že i Lukáš chce čtenářům a čtenářkám nabídnout novou, opravenou, lepší verzi příběhu.

¹⁵⁴ Bible, Písmo Svaté starého a nového zákona, Český ekumenický překlad, vyd. 21, Česká biblická společnost, 2016, ISBN 978 – 80 7545 – 009 – 8,

¹⁵⁵ SCHNELLE, Udo, Einleitung in das Neue Testament, vyd. neuedeno, Göttingen und Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 285, ISBN 3-8252-1830-9.

¹⁵⁶ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 514, ISBN 978-80-7429-186-9.

Na základě úvodního věnování lze Lukášovo evangelium z hlediska literárního žánru přiřadit k antickým biografickým, domnívá se S. Schreiber¹⁵⁷ Tento názor zastává i P. Pokorný¹⁵⁸ či J. Lukeš¹⁵⁹, který dodává následující: „*existuje však řada jiných hodnocení spisu „Lukáš-Skutky“-různé typy historiografií, Tannehill-„a unified two volume narrative“, Marshall – celek má afinitu k historiografickým monografiím i biografickým, Lukáš „píše práci nové typu“. Ač stanovení literárního druhu konkrétní rétorické jednotky nemusí být zásadní pro pochopení, jak rétorika funguje, určení literárního či rétorického celku je nezbytné a napomáhá ke zvolení adekvátního přístupu exegetovanému textu či řeči a usnadňuje rozpoznávací species rétoriky.*“¹⁶⁰ S podobnou předmluvou se v biblickém textu setkáváme například ve 2. knize Makabejské. Srv. 2Mak 2,19 – 32 zde je psáno ve v. 19 „*budeme psát o tom, co se stalo za Judy Makabejského a za jeho bratrů, o očištění velikého chrámu a zasvěcení oltáře.*“

Po stránce jazykové se Lukášovo dílo vyznačuje vyšší kvalitou v porovnání s Markovým evangeliem. P. Pokorný ve své knize uvádí¹⁶¹, že Lukášovo evangelium napsal evangelista Lukáš „*literární helénistickou řečtinou (koiné).*“¹⁶² Domnívám se, že již z četby obou Lukášových textů, tedy Skutků apoštolských a Lukášova evangelia, je patrné, jakým mistrným vypravěčem Lukáš je. Osobně si myslím, že jsou to právě Lukášovy texty, které znají věřící nejvíce.

¹⁵⁷ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 45, ISBN 978-3-7867-4014-8.

¹⁵⁸ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvědno, Praha, Vyšehrad, 2013, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹⁵⁹ LUKEŠ, Jiří, Raně křesťanská rétorika vybrané apokryfní skutky a řeči ve světle rétorických analýz, 1. vyd. Český Těšín, 2009, ISBN 978-80-254-6257-7.

¹⁶⁰ Tamtéž s. 110-111.

¹⁶¹ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvědno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 518, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹⁶² Tamtéž s. 518.

S jakými tématy jsou čtenáři a čtenářky konfrontováni při četbě Lukášova evangelia? P. Pokorný na straně 524–525 seznamuje s možným způsobem členění Lukášova textu, který dělí na pět částí.

Lukášovo evangelium začíná L 1,1–4 úvodním věnováním adresovanému jistému Teofilovi. Následuje první část Lukášova textu L 1,5–4, 13, ve které čteme vyprávění o narození Jana Křtitele a Ježíše Nazaretského. Jan Křtitel se narodil matce Alžbětě a jeho otci Zachariášovi, který byl povoláním kněz. V biblickém textu se o Janu Křtiteli hovoří následujícím způsobem: L 1,76 „*A ty, synu, budeš nazván prorokem Nejvyššího.*“ S podobnými výrazy se v Lukášově evangeliu setkáváme v kontextu Ježíše Nazaretského, o kterém je psáno v L 1,32 „*Ten bude veliký a bude nazván synem Nejvyššího a Pán Bůh mu dá trůn jeho otce Davida.*“ Dokonce v L 2,11 je Ježíš Nazaretský spojován se „*Spasitelem Kristem*“

Druhá kapitola Lukášova evangelia nás seznamuje s narozením, dětstvím a dospíváním Ježíše Nazaretského. Dle Lukášova příběhu je Ježíš narozen v Betlémě matce Marii a otci Josefovi. Zajímavé je, že se v biblickém textu v souvislosti s Betlémem mluví jako o městě Davidově. Pod Davidovým městem je možné představit si Jeruzalém, nikoliv Betlém. Nevím, proč Lukáš zvolil jako místo narození Betlém. Z Tanachu však víme, že Betlém je rodištěm Davidova otce Jišaje. Událost narození Ježíše Nazaretského se rychle šíří, a za malým novorozenětem se vydávají pastýři. K tomu, aby pastýři miminko našli, dostávají rady, mají hledat děťátko narozené v Betlémě zavnuté do plenek a položené do jeslí (viz L 2,11 – 12).

Celou druhou kapitolu Lukášova díla uzavírá příběh o dvanáctiletém Ježíši v chrámě. Lukáš do díla stejně, tak jako autor Matoušova evangelia, zakomponoval informace o Ježíšově původu, a to ve třetí kapitole. Nicméně při komparaci obou rodokmenů shledáváme četné rozdíly mezi nimi. V Lukášově evangeliu sahá původ Ježíše až prvnímu člověku Adamovi. Na druhé straně Matouš zmiňuje pouze Abrahama a Davida.

Druhou část Lukášova evangelia člení P. Pokorný následujícím způsobem L 4,14–9,50: Dějová linka této části se odehrává v Galileji a je zahájena Ježíšovým veřejným vystoupením v Nazaretě (srv. 4,16 – 30). „*Ve 4,31 – 6,16 Lukáš přebírá Markův náčrt, nahrazuje však povolání prvních učedníků Petrovým rybolovem.*¹⁶³“ V tomto bloku Lukášova textu se setkáváme s kázáním na rovině (L 6,20 - 49), které známe také z Matoušova evangelia pod označením kázání na hoře (Mt 5-7). Sedmá kapitola Lukášova evangelia začíná příběhem o uzdravení setníkova otroka (viz L 7,1 – 10). Následuje vyprávění o vzkříšení syna vdovy z Naim (viz L 7,11 - 17). Dále sledujeme text o Janu Křtiteli (viz L 7,18-35). Sedmou kapitolu Lukášova textu uzavírá vyprávění o Ježíši a hříšníci ve farizeově domě.

Kapitoly 9,51–19,27 rámuje třetí část Lukášova evangelia. V tomto bloku nám Lukáš předkládá Ježíšovu cestu do Jeruzaléma. P. Pokorný se domnívá, že když autor Lukáš sepišoval třetí část Lukášova textu, využíval k tomu množství materiálu z látky Q. Dle P. Pokorného je možné samotnou třetí část Lukášova evangelia rozčlenit na tři části - „*o učednictví a misii (9,51–13,21), o záchraně ztracených (13,22 – 17,10) a o učednicích a očekávání konce (17,11–19,26).*¹⁶⁴“ Mezi klíčová témata tohoto celku řadíme společně s P. Pokorným následující témata: „*přikázání lásky (10,25 - 42), modlitbu (11,1 - 13), lakomství a starání se (12,13 - 34), pozvání k hostině (14,7 - 24) a dále tři podobenství o ztracené minci, ovci a synu (kap. 15).*¹⁶⁵“

Třetí část Lukášova evangelia zahajuje vyprávění o odepření noclehu Ježíšovi v neznámé samařské vesnici. Odmítnutí ubytovat jej přijímá Ježíš tak, jak to je. Nikoho netrestá. Poté se vydává hledat místo v jiné vesnici. Zajímavým textem Lukášova evangelia je podobenství o milosrdném Samařanu (srv. L 10,25-37), ve kterém se setkáváme s odkazem na Šema Jisra'el (srv. Dt 6,4-5 „*Slyš, Izraeli*“). Přikázání lásky má paralelu také v Markově evangeliu (srv. Mk 12,28-34). Následuje 11. kapitola, ve které se setkáváme s klíčovým textem, a to modlitbou Páně (srv. L 11,1-4). Ve 12. kapitole Lukášova textu sledujeme podobenství-například podobenství o boháči a stodolách (srv. L 12,13)

¹⁶³ Tamtéž s. 521.

¹⁶⁴ Tamtéž s. 522.

¹⁶⁵ Tamtéž s. 523.

nebo podobenství o věrnosti služebníků (srv. L 12,41 - 48). Oddíl 13,22 – 17, 10 se dle P. Pokorného věnuje „*záchrana ztracených*.“¹⁶⁶

„*Třetí část vyprávění o cestě do Jeruzaléma se věnuje následování Ježíše a očekávání konce (17,11 – 19,29).*¹⁶⁷“ Děj se odehrává v Samařsku a Galilei. Čtenáři a čtenářky sledují příběh o uzdravení deseti malomocných (srv. L 17,1-19). Následně jsme konfrontováni s textem o příchodu Syna člověka (srv. L 17,20-37). Na úvod 18. kapitoly zařadil Lukáš podobenství o soudci a vdově (srv. L 18,1 - 8) nebo o farizeovi a celníkovi (srv. L 18,9-14). Zajímavé je, že se v Lukášovi v 18,16 setkáváme s větou, kterou známe již z Markova evangelia (srv. L 18, 16 a Mk 10,14 „*Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.*“).

Čtvrtou část Lukášova evangelia tvoří dle P. Pokorného kapitoly 19,28-21,31. Sledujeme Ježíšův příjezd do Jeruzaléma, který nám předkládá také Markovo evangelium (srv. Mk 11,1 - 11). 19. kapitola Lukášova textu je doplněná o různé spory, které se odehrávají v Jeruzalémě.

V páté poslední části Lukášova evangelia tedy v L 22-24 sledujeme událostmi spojené s Pašijemi a Velikonocemi. Tyto texty mají paralelu v Markově evangeliu viz Mk 14,1. Lukáš do své kompozice zakomponoval Ježíšův výslech před Herodem a Pilátem, který pokračuje Ježíšovým ukřižováním. Celé Lukášovo dílo je zakončeno vyprávěními: o prázdném hrobu, zjevení na cestě do Emauz, zjevením v Jeruzalémě a nanebevstoupením.

3.3.4. Janovo evangelium:

Kdo je autorem Janova evangelia? Stejně jako v případě předchozích evangelií zmiňovaných výše můžeme konstatovat, že pisatel Janova textu zůstává neznámým. Jde zřejmě o záměr neuvést své jméno, protože, ten, který sepsal Janův text, nechtěl vystupovat do popředí. Jeho záměrem bylo, aby vyniklo poselství, které nám předává nikoliv on

¹⁶⁶ Tamtéž s. 525.

¹⁶⁷ Tamtéž s. 525.

samotný. Tvůrce Janova evangelia dle S. Schreibera¹⁶⁸ vydal Janovo evangelium zřejmě v Efezu za doby císaře Trajana (98–117 po Kr.)

S. Schreiber připomíná, že od doby Irene z Lionu r. 180 po Kr. je s Janovým evangeliem spojován milovaný učedník Ježíšův Jan Zebedeus, který patřil do kruhu nejbližších Ježíšových spolupracovníků takzvané „Dvanáctky“ galilejských. V Janově evangeliu se o milovaném učedníku hovoří v J 13,23 *„jeden z učedníků, kterého Ježíš miloval, byl u stolu po jeho boku.“* Dále se s milovaným učedníkem setkáváme na konci Janova textu (srv. J 19,35 *„A ten, který to viděl, vydal o tom svědectví a jeho svědectví je pravdivé, on ví, že mluví pravdu, abyste i vy uvěřili.“* Podobně v J 21,24 *„to je ten učedník, který vydává svědectví o těchto věcech a který je zapsal a my víme, že jeho svědectví je pravdivé.“*

Již z prvního čtení je zřejmé, že se Janovo evangelium od synoptických evangelií liší výrazným způsobem. Jan předkládá vlastní podání příběhu o Ježíši Nazaretském. S. Schreiber přichází s domněnkou, že *„autor Janova evangelia dle něj rozhodně nepatřil k očitým svědkům a ani k Ježíšovým žákům.“*¹⁶⁹ Je tedy možné konstatovat, že autor Janova textu nebyl součástí první generace Ježíšových následovníků. Své dílo píše zřejmě později a vytváří tak vlastní interpretaci událostí. Při psaní evangelia využívá mnohé zdroje, které do textu zapracovává.

Kde a kdy vzniklo Janovo evangelium? O tom, kde došlo k sepsání Janova evangelia se dle S. Schreibera vedou mezi badateli a badatelkami četné diskuse. Mezi novozákonníky se nejčastěji uvádějí následující místa Sýrie (zde Antiochie), Malá Asie (konkrétně Efez), nebo egyptská Alexandrie. Janův text byl nejspíše sepsán v době po pádu Jeruzalemského chrámu. Tuto domněnku dle S. Schreibera potvrzuje i samotný novozákonní biblický text, kde se píše toto v J 11,48 *„Když proti němu nezakročíme, všichni v něj uvěří, a přijdou Římané a odejmou nám toto svaté místo i národ.“* Nejvíce badatelů a badatelek se přiklání datovat Janovo evangelium mezi lety 90–100 po Kr. Najdou se však badatelé, kteří se domnívají, že Janovo dílo vzniklo později, tedy mezi lety 100–110 po Kr.

¹⁶⁸ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 45, ISBN 978-3-7867-4014-8

¹⁶⁹ Tamtéž s. 48

S jakými tématy se v Janově evangeliu setkáváme a jak je můžeme členit? P. Pokorný ve své knize¹⁷⁰ dělí Janův text na: prolog, tři části, epilog, dodatek ve 21. kapitole, po které následuje závěr knihy.

Na úvod Janova díla sledujeme prolog v J 1,1 – 18. P. Pokorný se domnívá, že se jedná o „úvod do evangelijní christologie¹⁷¹“ Při čtení tohoto textu může být čtenář zmatený. Úvod připomíná filosofický text pojednávající o inkarnaci logu, tedy Slova, který má potenciál oslovit jak čtenáře, jenž rozumí LXX, tak řecké filosofii. „V Ježíšově osobě se logos (Slovo) stává tělem (sarx egemento), tj. žije jako člověk pozemskou existenci, v nichž se podstata stává viditelnou „spatřili jsme jeho slávu“ (v. 14).¹⁷²“

První část Janova evangelia rámuje kapitoly 1,19–12,50. V Janově evangeliu se setkáváme stejně jako u synoptiků s Janem Křtitelem. V pojetí Janova díla už Jan Křtitel nekřtí. Jan zde mluví o Ježíši následujícím způsobem v J 1,29 „Druhého dne spatřil Jan Ježíše, jak jde k němu, a řekl: „Hle, beránek Boží“, který snímá hříchy světa.“ Ježíš je zde představený jako ten, který „snímá hříchy světa“. V J 1,35–50 sledujeme formování nejbližšího kruhu Ježíšových spolupracovníků. Ježíš je jimi označován jako: Mesiáš (viz J 1,41) či Syn Boží (viz J 1, 49).

Následuje vyprávění o svatbě v Kaně Galilejské (viz J 2,1 - 12), kde Ježíš provádí zázraky (viz J 2,11 „Tak učinil Ježíš v Kaně Galilejské počátek svých znamení a zjevil svou slávu“). Na svatbě Ježíš proměňuje vodu ve víno. Následuje text o očištění chrámu (viz J 2,13 - 23), který známe již ze synoptických evangelií, ale je podán jinak, má jinou pointu i starozákonní intertextualitu. Jan se zde odchyluje od synoptické tradice tím, že příběh o očištění chrámu zařazuje na počátek díla. U synoptiků čteme uvedené vyprávění po Ježíšově vjezdu do Jeruzaléma. Je otázkou, proč se Jan rozhodl zmiňovaný text zařadit na úvod evangelia? Pravděpodobným motivem je snaha vyjádřit podstatu Ježíšovy veřejné činnosti a jeho působení. Celým příběhem nás provází myšlenka ukřižování a vzkříšení, ke kterému

¹⁷⁰ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd., neuvvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 571 - 573, ISBN 978-80-7429-186-9.

¹⁷¹ Tamtéž s. 573.

¹⁷² Tamtéž s. 573.

vše směřuje. Třetí kapitola Janova díla počíná Ježíšovým rozhovorem s farizejem Nikodémem, ve kterém se řeší otázka křtu „*jako znovuzrození z vody a z Ducha*“.¹⁷³

Ve čtvrté kapitole Janova evangelia sledujeme Ježíšovu rozmluvu se samařskou ženou (J 4,1 - 42). V tomto vyprávění se nám Ježíš představuje jako „*voda života*“¹⁷⁴. Ve čtvrté kapitole Janova díla Ježíš provádí v pořadí již druhý zázrak, když uzdravuje královského služebníka (viz J 4,43 – 54). Pátou kapitolou provází Ježíšovy drobné pŕtky s židy, které Ježíš charakterizuje jako nevěřící. 6. kapitola je zahájena známým příběhem, který nám tradují synoptičtí evangelisté. Oním vyprávěním je nasycení pěti tisíců v J 6,1–15. Poté následuje v J 6,22–59 text o chlebu života. Šestou kapitolu uzavírá Petrovo vyznání v J 6,60 – 71.

V sedmé kapitole neustávají Ježíšovy konflikty a spory ba naopak se situace více rozostřuje. Vše vygraduje o svátku Sukot např. v J 8,44 „*Váš otec je ďábel a vy chcete dělat, co on žádá. On byl vrah od počátku a nestál v pravdě, poněvadž v něm pravda není. Když mluví, nemůže jinak než lhát, protože je lhář a otec lži*.“ Ježíš upadá v nemilost také tím, že uzdravuje slepého v sobotu (viz J 9). 10. kapitolou pŕtky pokračují v textu o dobrém pastýři (viz J 10,1 - 20). Ježíšovi odpŕrci se domnívají, že se Ježíš rouhá, a to z věty v J 10,30 „*Já a Otec jsme jedno*“. 11. kapitola je zahájena vzkříšením Lazara. Poté sledujeme úmluvu velekněze Kaifáše, který v J 11,50 vyslovil tato slova: „*nechápete, že je pro vás lépe, aby jeden člověk zemřel za lid, než aby zahynul celý národ*.“ P. Pokorný píše „*Kaifášovo proroctví je typickým výrazem janovské ironie, která určitý výrok zde myšlený v politickém smyslu spojuje s hlubší teologickou pravdou o vlastním Ježíšově významu, která si Kaifáš není vědom*“.¹⁷⁵

Ve 12. kapitole se setkáváme s pomazáním v Betanii (viz J. 12,1) a Ježíšovým vjezdem do Jeruzaléma (J 12,12 – 19). Poté Ježíš předjímá svůj osud (smrt), a to v J 12,23 „*...Přišla hodina, aby byl oslaven Syn člověka*.“ Nebo v J 12,27 „*Nyní je má duše sevřená úzkostí. Mám snad říci: Otče, zachraň mě od této hodiny?*“

¹⁷³ Tamtéž s. 573.

¹⁷⁴ Tamtéž s. 574.

¹⁷⁵ Tamtéž s. 575.

Druhá část Janova evangelia je ohraničena kapitolami 13,1 – 17,26. (Můžeme také hovořit o centrální části evangelia, která obsahuje dvě Ježíšovy řeči na rozloučenou a jedná se o prosopoeiu). Již od 13. kapitoly jsou čtenářky a čtenáři připravováni na to, co se stane. To, že jsou pašije za dveřmi, naznačuje i samotný text Janova evangelia, ve které Ježíš sám připomíná, že „*jeho hodina přišla*“ (srv. J 13,1 „*bylo před velikonočními svátky. Ježíš věděl, že přišla jeho hodina, aby z tohoto světa šel k Otcí, miloval své, kteří jsou ve světě a prokázal svou lásku k nim až do konce*“.) „*Ve výstavbě evangelia klade Jan umývání nohou tam, kde u synoptiků stojí ustanovení Večeře Páně, které je již u Marka (Mk 14,17 - 21) a zcela zřetelně pak u Lukáše (L 22,14 - 38) využito k Ježíšově řeči na rozloučenou.*¹⁷⁶“ Ve 13. kapitole Janova evangelia se dovídáme o Jidášovi, který zradí Ježíše (viz J 13,2 „*Když byli u večeře a ďábel již vložil do srdce Jidáše Iškariotského, syna Šimova, aby ho zradil.*“). 13. kapitolu Janova textu uzavírá text o Ježíšově odchodu k Otcí (viz J 13,31-- 38). Celý druhý oddíl je zakončený Ježíšovou modlitbou za učedníky.

Třetí část Janova evangelia se skládá z kapitol 18,1--20,31. V dějové lince se přesouváme k Ježíšově zatčení (viz J 18,1 - 14). Následuje vyprávění o Ježíšově výslechu před veleknězem a také Pilátem (viz J 18,15 – 27, J 18,28- 40), které končí Ježíšovým ukřižováním a smrtí. Z Janova evangelia dovodíme, že Ježíše ukřižovali spolu s dvěma dalšími (viz J 19,18). Dále víme z J 19,19, že na Ježíšův kříž dal Pilát připevnit nápis „*Ježíš Nazaretský, král židovský.*“ Ježíšovu smrt pozorují dle biblického textu Ježíšova matka, její sestra a milovaný Ježíšův učedník (viz J 19,25n). Krátce před smrtí komentuje Ježíš svou smrt výrazem „*Dokonáno jest*“ (viz J 19,30).

Ve 20. kapitole Janova textu sledujeme sled událostí po Ježíšově smrti. Zajímavé je vyprávění o prázdném hrobu (viz J 20,1 - 9). Následuje série zjevení, a to nejprve zjevení Marii Magdalské (viz J 20,11 – 18) a také dvojí zjevení v Jeruzalémě (viz J 19,19 – 27). Ježíš se zjevuje učedníkům. Nicméně jeden z učedníků Tomáš, který bohužel nebyl přítomný, odmítal uvěřit (viz J 20,25). Ježíš se nakonec zjevuje i skeptickému Tomáši, který reaguje výrazem „*Můj Pán a můj Bůh*“ (viz J 20,28).

¹⁷⁶ Tamtéž s. 575.

Závěr Janova díla tvoří první dovětek v 20,30 – 31 „*Ještě mnoho jiných znamení učinil Ježíš před očima učedníků, a ta nejsou zapsána v této knize. Tato však zapsána jsou, abyste věděli, že Ježíš je Kristus, Syn Boží, a abyste věřící měli život v jeho jménu.*“ Z uvedených biblických veršů vyplývá, že Jan do své koncepce zaznamenal pouze část toho, co Ježíš vykonal před kruhem nejbližších. P. Pokorný dodává „*záměr, který vedl k sepsání celého díla, má vést k víře, že Kristus je božím synem a že věřící v něj mají (věčný) život*¹⁷⁷.“ Celou Janovu knihu uzavírá 21. kapitola zjevením Jeruzalémě, rozhovorem Šimona s Petrem a druhým dovětkem evangelia.

Závěrečná slova k druhému tématu diplomové práce:

V teoretické části druhého tématu diplomové práce mapuji vznik evangelií. Pokusila jsem se zprostředkovat krátký exkurz k jednotlivým teoriím a hypotézám spojeným se vznikem evangelií. Následně jsem se pro svoji potřebu zabývala Matoušovým, Markovým, Lukášovým a Janovým evangeliem. Během vyučovací hodiny na jednotlivá evangelia nebude kladený důraz. Témata evangelií rozebírám jen stručně vzhledem k povaze tohoto tématu a diplomové práce. Obšrný rozbor evangelií by dle mého názoru práci neúnosně zatížil co do jejího rozsahu, a proto jsem se omezila jen na základní informace, které slouží pro mě, abych do tématu sama dokázala základně nahlédnout.

V praktické části k druhému tématu diplomové práce nastiňuji jeden z možných způsobů výuky předloženého tématu. Pro potřeby vlastní pedagogické činnosti jsem vytvořila přílohu číslo tři a čtyři. Mějte prosím na paměti, že jsem pouhou studentkou magisterského studijního programu, nikoliv profesionální učitelka s mnohaletou praxí, a proto má příprava nemusí být dokonalá. Vezměte prosím také v úvahu, že jsem ještě nikdy neměla možnost si vyzkoušet výuku druhého tématu ve třídě před žáky a žákyněmi.

¹⁷⁷ Tamtéž 576.

3.4. Modelová hodina k tématu číslo dva:

Příprava první ze dvou vyučovacích hodin k tématu číslo 2:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

Cílem dvou vyučovacích hodin je uvedení do problematiky vzniku evangelií. Žáci a žákyně si osvojí vědomosti s procesem vzniku evangelií spojené. Žáci a žákyně jsou po předchozím vysvětlení schopni svými vlastními slovy vyjádřit nově získané znalosti. V našem případě tedy definovat výrazy: evangelium a synoptická evangelia. Žáci a žákyně objasní, v čem se Janovo evangelium odlišuje od tzv. synoptických evangelií. Dále jsou žáci a žákyně schopni interpretovat hypotézy vzniku evangelií. Důraz bude kladen především na teorii dvou pramenů. Žáci a žákyně za pomoci grafického znázornění obrázku teorie dvou pramenů ji dokáží analyzovat a vysvětlit.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody¹⁷⁸:

Frontální výklad, skupinová práce, práce s biblickým textem a Placemat.

Pomůcky:

- Větší čtvrtky k výukové metodě Placemat.
- Fixy.
- Nakopírované biblické texty.

Níže přidávám odkazy na literaturu a strany, ve kterých si o výukových metodách či organizačních formách výuky, které budu užívat v hodině můžete přečíst.

¹⁷⁸ Frontální výklad: MEYER, Hilbert, Unterrichts - Methoden II. Praxisband, vyd. 15, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, s. 182 ISBN978-3-589-20851-7.

Skupinová práce: MEYER, Hilbert, Unterrichts - Methoden II. Praxisband, vyd. 15, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, s. 238 ISBN978-3-589-20851-7.

Práce s biblickým textem: NIEHL, Franz, THÖMMES, Arthur, 212 Methoden für den Religionsunterricht, vyd. 2, Kösel – Verlag, München, s. 160, ISBN 978 – 3 – 466 – 37101 – 3.

Postup v rámci dvou vyučovacích hodin:

1. Zahájení vyučovací hodiny.
2. Kontrola domácích úkolů.
3. Průběh vyučovací hodiny.
4. Závěr.

Na začátek první vyučovací hodiny s žáky a žákyněmi nejprve připomeneme učivo minulé vyučovací hodiny. Poté zkontrolujeme domácí úkoly. Na úvod vyučovací hodiny seznámím žáky a žákyně s tématem dnešní vyučovací hodiny, kterým bude téma číslo dva. Vysvětlím žákům a žákyním, proč je důležité se procesem vzniku evangelií zabývat. Po úvodním shrnutí zařadím frontální výklad k tématu číslo dva.

Po frontálním výkladu bych zařadila ukázkou zabývající se Ježíšovým křtem, kterou najdeme ve všech třech evangeliích (srv. Mt 3,13 – 4,11, Mk 1,9 – 13, L 3,21 – 22). Nejprve bychom si společně s žáky a žákyněmi přečetli výše uvedené biblické texty. Pro účel vyučovací hodiny jsem vytvořila přílohu číslo tři, ve které jsou výše zmiňované texty ke zhlédnutí.

Následovala by práce ve skupinách doplněná o výukovou metodu Placemat, která je znázorněná v příloze číslo čtyři. Žáky a žákyně bych rozdělila do skupinek vždy po čtyřech. Úkolem každé skupiny by byla analýza a porovnání všech tří výše uvedených biblických textů. Při práci se zmiňovanými biblickými texty se budeme soustředit na hledání informací, které se v předložených evangelijních textech opakují, shodují, neshodují nebo naopak jsou v textu zcela opomenuty. Pokud se žáci a žákyně ve zmiňovaných textech setkají s tím, že autor některé informace nezaznamenal, vyvodí možné závěry za pomoci teorie dvou pramenů, proč tomu, tak je.

Odlišnosti, shody a neshody aj. v evangelijních vyprávěních by žáci a žákyně zapisovali do vnějších políček plakátu viz příloha číslo čtyři. Tedy do políčka k textu Lukášova evangelia si vypíší informace k Lukášovu textu. Stejným způsobem budou pokračovat i u ostatních biblických příběhů. Do prostředního políčka žáci a žákyně vlastními slovy přiblíží, oč v novozákonních textech jde, a u informací, které některý z evangelistů nepředkládá,

vyvodí žáci a žákyně závěr, proč tomu, tak je. Dále navrhnou možná vysvětlení, která by objasnila rozhodnutí autora biblického vyprávění informaci vypustit.

Na závěr bychom si společně plakáty zkontrolovali. Poprosila bych z každé skupiny vždy dva žáky nebo dvě žákyně, aby nám před tabulí popsali plakát. Dále bych poprosila žáky a žákyně, aby zhodnotili, jak se jim během vyučovací hodiny pracovalo.

Příprava druhé ze dvou vyučovacích hodin k tématu číslo 2:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

Cílem druhé vyučovací hodiny je upevnění učiva, tedy teorie dvou pramenů. Důraz bude kladený na následující podobenství: podobenství o bohatém muži (Mt 19,16 – 30, Mk 10,17 -31, L 18,18-30), podobenství o ochrnutém (Mt 9,1 – 8, Mk 2,1 – 12, L 5,17 -26). Žáci a žákyně budou mít ve skupinách za úkol vybrat jedno ze dvou podobenství uvedených výše a porovnat texty jednotlivých evangelíí. Rozdílnosti ve vyprávěních interpretují v souladu s teorií dvou pramenů. Pro účely vyučovací hodiny jsem vytvořila přílohu číslo 5 a 6, ve kterém jsou texty ke zhlédnutí.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Práce s biblickým textem a mentální mapa,

Pomůcky:

- Nakopírované biblické texty
- Větší čtvrtky k výukové metodě mentální mapa.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na začátek vyučovací hodiny seznámím žáky a žákyně s tématem vyučovací hodiny. Vysvětlím, proč se výše zmiňovanými podobenstvími budeme zabývat. Dále poprosím žáky a žákyně, aby ve skupinkách do mentální mapy zapsali vše, co si pamatují z minulé vyučovací hodiny. Chtěla bych zjistit, co si odnesli z minulé hodiny. Poté jednotlivé skupiny prezentují před tabulí mentální mapy.

Průběh vyučovací hodiny:

Po úvodním opakování bych zařadila samostatnou práci ve skupinách, ve které by si žáci a žákyně nejprve zvolili jedno ze dvou podobenství (výše zmiňované). Následně by si přečetli znění ve všech dvou evangeliích. Poté by se pokusili o rozbor a komparaci s ohledem na teorii dvou pramenů. Prodiskutovaná stanoviska by žáci a žákyně zapisovali do větší čtvrtky.

Závěr vyučovací hodiny:

Na konci vyučovací hodiny bych poprosila jednotlivé skupiny, aby přišly před tabuli a představily nám podobenství, na kterém pracovaly, a stručně nás seznámily s obsahem. Dále bych žáky a žákyně vyzvala, aby interpretovali hlavní rozdíly ve zvoleném textu. Na závěr vyučovací hodiny, pokud by zbyl čas, se zeptám žáků a žákyň, které tři věci z vyučování jim přišly nejdůležitější a proč.

4. Teoretická příprava – výklad ke třetímu tématu:

Téma číslo 3: (3h): Ježíš Nazaretský jako stěžejní postava celého Nového zákona. Kdo je Ježíš Nazaretský? Ježíšovo narození a první roky života na pozadí Matoušova a Lukášova evangelia. Teologická interpretace a historicita Lukášova a Matoušova vánočního příběhu.

Nejprve je třeba si položit následující otázku Kdo je Ježíš Nazaretský? S Ježíšem Nazaretským se setkáváme poprvé na stránkách Nového zákona. Největší pozornost mu věnují evangelijní vyprávění. Musíme si uvědomit, že evangelia nejsou přesnými historickými záznamy o životě a veřejném vystoupení Ježíše Nazaretského. Jednotliví evangelisté vytvářeli vlastní text pro konkrétní posluchače a posluchačky. To, co do evangelií zahrnuli, podléhalo přesně promyšlenému teologickému záměru.

Co víme o rodině Ježíše Nazaretského? „*O rodině Ježíše Nazaretského toho víme jen velmi málo*¹⁷⁹“. S jistotou však může předpokládat, že se jednalo o běžnou židovskou rodinu. Biblický text nás seznamuje se jmény rodičů: maminkou Marií a otcem Josefem. Z textu evangelií se dále dovídáme o Ježíšových sourozencích (Mk 6,3 a par.). Jména a počet čtyř bratrů jsou nám známá, u sester evangelijní vyprávění mlčí. Mezi Ježíšovy bratry řadíme „*Jakuba, Josefa, Judu a Šimona*¹⁸⁰“. S Ježíšovou rodinou jsme konfrontováni v Markově evangeliu viz Mk 3,31 – 35, zde se Ježíš od rodiny distancuje.

Jaké měl Ježíš vzdělání? S. Schreiber předpokládá u Ježíše základní vzdělání. Byl dle něj schopný číst si v Tóře či v Prorocích.

¹⁷⁹ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 230, ISBN 978-3-7867-4014-8

¹⁸⁰ Tamtéž s. 230.

Pokud se budeme snažit určit přesnou chronologii Ježíšova života pohybujeme se na tenkém ledě. Tyto otázky s tím spojené byly předmětem mnohých diskusí v dobách minulých. Podle G. Theißen¹⁸¹ se ze synoptických evangelií bohužel nedovíáme žádná přesná data, která by poukazovala na to, od kdy do kdy Ježíš veřejně působil. „*Janovo evangelium zmiňuje při nejmenším slavení tří pesachů (J 2,13, 6,4, 11,55)*¹⁸².“ Na základě tří zmínek o slavení svátku pesach usoudil G. Theißen, že Ježíšovo veřejné vystupování trvalo asi dva, respektive tři roky, což však není v souladu s konstrukcí příběhu synoptiky, kde je vystoupení situováno do zhruba jednoho roku. Již při četbě jednotlivých evangelií spatřujeme četné rozdíly v řazení jednotlivých perikop. Například vyprávění o očištění chrámu Jan zařadil na počátek evangelia (viz J 2,13 - 23), na druhé straně evangelista Marek zmiňuje očištění chrámu až ke konci díla (viz Mk 11,15 - 19).

V evangelijských vyprávěních jsou čtenáři a čtenářky konfrontováni s různými místy, panovníky a také časovými údaji. Nejvíce zřejmé je to při pozorné četbě prvních tří kapitol Lukášova evangelia. Dle údajů, která nám předkládají evangelia, se může předpokládat, že Ježíšova veřejná činnost začala v Galileji a skončila v Jeruzalémě ukřižováním – smrtí.

Když se řekne Ježíš Nazaretský, neznalý posluchač či čtenář může mít tendenci se domnívat, že jde o příjmení. Není tomu tak, jde o malé město, kde Ježíš strávil podstatnou část života. J. Gnilka ve své knize¹⁸³ hovoří o Nazaretu jako o malém, nevýznamném městě, které bylo stranou tehdejšího helénistického vlivu. Pro svou domněnku udává dva důvody. 1) Místo není zmíněno ani jednou na stránkách Tanachu. 2) Ani židovský historik Josephus Flávius nás s Nazaretem neseznamuje. Nicméně dle J. Gnilky, o existenci města v době helenismu, není pochyb. Nazaret „*je obklopen vrchy. Na severu leží Nebi Sa`in, dosud zachovalý pramen dosvědčuje blízkost původního starého sídliště. Na jihovýchodě vede propadlé vádí ve strmém spádu ke Genezaretskému jezeru ležícímu o 550 m níže.*“¹⁸⁴

¹⁸¹ THEISSEN, GERD, MERZ, Annette, Der historische Jesus, 2.vyd, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, 1997, ISBN 3-525-52149-4.

¹⁸² Tamtéž s. 148.

¹⁸³ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 67, ISBN 80-7021-534-8.

¹⁸⁴ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 67, ISBN 80-7021-534-8.

Je otázkou, kolik obyvatel žilo ve města Nazaret? Nový zákon nám odpověď bohužel neposkytuje. Co však z evangelijního vyprávění víme, že ve městě stála synagoga. Proto, aby mohla synagoga fungovat, bylo potřeba alespoň deseti zbožných židovských mužů („minjan“). Stejně nejasné je, kolik let pobýval Ježíš v Nazaretě? Biblický text v této otázce neposkytuje žádné informace.

Podle S. Schreibera¹⁸⁵ šest kilometrů od Nazaretu leželo město, které dal zbudovat Herodes Antipas (syn Heroda Velikého, známý jako milovník luxusu a okázalosti) zvané Sepphoris. Typicky helénistické město, ve kterém žila dobová židovská elita, která na jedné straně přejímala helénistický způsob života a na straně druhé si zachovávala židovskou identitu. Lidé, kteří pocházeli z nedalekých okolních vesnic, jezdili do Sepphoris, aby zde prodávali například zemědělské produkty. Předpokládáme, že Ježíš jako řemeslník se mohl podílet na stavebních pracích v Sepphoris.

Jaké povolání vykonával Ježíš? Ježíš stejně jako jeho otec Josef pracoval jako tesař (= tektón). Viz Mk 6,3 „*Což to není ten tesař, syn Mariin a bratr Jakubův, Josefův, Judův a Šimonův...*“ Zde je třeba připomenout, že člověk vykonávající uvedené povolání, pracoval i s kamenem, nikoliv jen se dřevem. S. Schreiber připomíná povinnost pro muže starší 14 let platit daně.

4.1. Výklad vánočního příběhu opřený o Matoušovo a Lukášovo evangelium:

Kdy a kde se narodil Ježíš Nazaretský? Odpověď na tuto otázku nám nejlépe poskytnou dvě evangelia, a to Lukášovo a Matoušovo. Nicméně při četbě obou textů nacházíme četné rozdíly mezi nimi. Ježíšovu narození podle Lukášova textu předchází narození Jana Křtitele (viz L1,55–66) a obě narození jsou harmonizována a mají antitetický charakter. Lukášovo evangelium v L 2,1 nás informuje o narození Ježíšově, které se událo za časů císaře Augusta (27 př. Kr.–14 po. Kr.). V této době spravoval Sýrii jistý Qvirinius (viz L 2,2). Z novozákonního textu se dovídáme, že Ježíš Nazaretský se narodil v Betlémě. Podle G. Theißena nelze stanovit přesné datum narození Ježíše Nazaretského. S jistým

¹⁸⁵ SCHREIBER, Stefan, *Begleiter durch das Neue Testament*, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 229, ISBN 978-3-7867-4014-8

řešením však přichází S. Schreiber, který ve své knize¹⁸⁶ odkazuje na mnicha (Dionýsius Exiguus), který stanovil datum narození Ježíše Nazaretského.

Z Lukášova evangelia se dovídáme, že Ježíšovi rodiče přijeli do Betléma. Účelů jejich cesty je popsán v L 2,1–3 „...*aby byl po celém světě proveden soupis lidu. Tento první majetkový soupis se konal, když Sýrii spravoval Qurinius. Všichni se šli dát zapsat...*“ Je otázkou, jestli se jednalo o běžnou dobovou praxi? Podle S. Schreibera uvedeného výše se z mimobiblických zdrojů nedovídáme nic o sčítání obyvatel v době panování císaře Augusta. Je tedy otázka, proč Lukáš do příběhu tuto zprávu zakomponoval? Jde pravděpodobně o promyšlený záměr. Lukáš nejspíše chtěl, aby se budoucí mesiáš narodil Betlémě, a proto vymýšlí záminku, jak přesunout Ježíšovy rodiče z Nazaretu do Betléma. (Zpracoval to mimo R. Browna i František Kovář.)

V Lukášově evangeliu na scénu vstupují pastýři a anděl Páně, kteří jsou zmíněni v L 2,8–20. (Viz L 2,8 „*A v té krajině byli pastýři pod širým nebem a v noci se střídali v hlídkách u svého stáda.*“ L 2,10 „*Anděl jim řekl: nebojte se hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všechny lid.*“ L 2,11 „*Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus, Pán ve městě Davidově.*“) Pastýři dostávají dvě nápovědy, které jim pomohou v pátrání po novorozeném chlapci. Mají hledat ve městě Davidově děťátko zavinitého v plenkách (viz L 2,12). Druhá kapitola Lukášova evangelia je zakončena 12letým Ježíšem v chrámě.

Matoušovo evangelium se ve vyprávění o Ježíšovo narození místy liší od Lukášova evangelia. Evangelista Matouš nezmiňuje sčítání lidu a ani přesun rodiny z Nazaretu do Betléma. V Matoušově prologu jsou čtenáři a čtenářky konfrontováni s Ježíšovým původem (viz Mt 1,1–17). Podle J. Mrázka „*celý rodokmen je strukturován do 3 x 14 generací: od Abrahama uplynulo 14 generací a stalo se něco převratného – vzniklo Davidovo království, od Davida následovalo 14 generací a stalo se opět něco zlomového – Babylonské zajetí, od Babylonského exilu uplynulo 14 generací, je tedy na spadnutí opět něco převratného,*

¹⁸⁶ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 223, ISBN 978-3-7867-4014-8

zlomového... a narodí se Ježíš“.¹⁸⁷ Mezi Ježíšovy předky řadíme dle uvedeného biblického textu například Abraháma či Davida. Na konci rodokmenu jsou zmíněni i rodiče Ježíše. Na druhé straně Lukáš zařadil text o Ježíšových předcích do třetí kapitoly (viz L 3,23 - 37). Zde rodokmen sahá až k prvnímu člověku Adamovi.

Události před narozením Ježíše Nazaretského líčí autor Matoušova evangelia velice dramaticky. Sledujeme zasnoubení Marie a Josefa. Stalo se cosi nepředpokladatelného, Marie počala syna z Ducha svatého (viz Mt 1,18). Manželství ještě ani nezačalo a už se nám pomalu rozpadá. Ocitáme se v předmanželské krizi, která se jeví jako bezvýchodná. Josefova reakce je popisovaná v Mt 1,19 *„Její muž Josef byl spravedlivý a nechtěl ji vystavit hanbě, proto se rozhodl propustit ji potají.“* Situace dojde k rozuzlení, když se Josefovi ve snu zjeví anděl, který mu říká v Mt 1,20 *„...neboj se přijmout Marii, svou manželku.*

Poté následují události s Ježíšovým narozením spojené (viz Mt 2,1-12). Ježíš je narozený v judském Betlémě v době panování krále Heroda Velikého (73 př. Kr.–4 př. Kr.) Zprvu, když čteme příběh o Ježíšově narození, máme pocit, jako by se nic výjimečného nedělo. Vše se rázem změní, když na scénu vstoupí mudrci. Viz Mt 2,1–2 *„...hle, mudrci od východu se objevili v Jeruzalémě a ptali se: „Kde je ten právě narozený král Židů? Viděli jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit.“*

Zajímavé je sledovat královu reakci v Mt 2,3 *„Když to uslyšel Herodes, znepokojil se a s ním celý Jeruzalém.“* Herodův postoj, potažmo celého Jeruzaléma, lze označit slovem šok. Čeho se Herodes bál? Co jej rozrušilo? Herodova reakce se mi přinejmenším jeví jako absurdní. Malé dítě narozené neznámým rodičům jeho pozici nemohlo nikterak ohrozit. Král svolává velekněze a zákoníky, aby vyzvěděli, kde se má Mesiáš narodit. Ti mu odpověděli, že v Betlémě, a ještě k tomu uvedli citát z Tanachu, konkrétně z Mi 5,1 *„A ty, Betléme efratský, ačkoli si nejmenší mezi judskými rody, z tebe mi vzejde ten, jenž bude vládcem v Izraeli, jehož původ je od pradávna ode dnů věčných.“*

¹⁸⁷ MRÁZEK, Jiří, *Evangelium podle Matouše*, vyd. neuvedeno, Praha, Centrum biblických studií AVČR a UK, 2015, s. 17, ISBN 978-80-87287-44-6.

Herodes zahajuje spolu s mudrci tajné pátrání novorozeném chlapci. Ti mají za úkol Ježíše najít (viz Mt 2,8 „...*jakmile naleznete dítě, oznamte mi abych se mu i já šel poklonit.*“). Mudrci se vydávají na cestu, během které jim hvězda ukazuje, kudy mají jít. Z biblického vyprávění se dovídáme, že mudrci malého Ježíše našli a obdarovali jej symbolicky zlatem, kadidlem a myrhou. V Mt 2,12 dostávají pokyn od Boha, „*aby se nevraceli k Herodovi a odcestovali ze země.*“

Děj se opět zdramatizuje. Chlapek jde o život, a proto rodina prchá do egyptského exilu. Viz Mt 2,16 „*Když Herodes poznal, že ho mudrci oklamali, rozlítíl se a dal povraždit všechny chlapce v Betlémě a v celém okolí ve stáří do dvou let podle času, který vyzvěděl od mudrců.*“ Po Herodově smrti znovu na scénu již po třetí vstupuje hlas Hospodinův, který vyzývá rodiče, aby se vrátili zpět do Nazareta. Ti uposlechli a vrátili se domů (viz Mt 2,23 „*a usadili se v městě zvaném Nazaret...*“) Následuje třetí kapitola Matoušova evangelia, kterou zahajuje vyprávění o Janu Křtiteli.

4.2.Stručné seznámení s Janem Křtitelem:

Ve všech čtyřech evangeliích na scénu vstupuje Jan Křtitel. Lukášovo evangelium jej zmiňuje hned v první kapitole, a to předpovědí o jeho narození, naopak Matouš až ve třetí kapitole. Jan Křtitel se dle Lukášova evangelia narodil významným rodičům dle dobových kritérií-matce Alžbětě (z rodu Áronova, která byla stejně jako starozákonní pramáti neplodná), a otci Zachariášovi (kněz z oddílu Abiova). Ve vyprávění o narození Jana Křtitele shledáváme podobné motivy jako v Ježíšově případě. Zjevuje se anděl Gabriel, který oznamuje otci, že se dočká vytoužené potomka, kterého pojmenuje Jan. Do popředí vystupuje otcova nevěřičnost, za kterou je potrestán. Viz L 1,20 „*Hle, oněmíš a nepromluvíš až do dne, kdy se to stane, poněvadž jsi neuvěřil mým slovům, která se svým časem naplní.*“ Janovo veřejné vystoupení datuje Lukášovo evangelium do 15. roku vlády císaře Tiberia (L 3,1). V Lukášově textu je zmíněný Herodes Antipas, který nakonec dá Jana popravit (viz Mk 6,14 - 29).

Co víme o životě Jana Křtitele? Biblický text popisuje Janův pobyt na poušti. Viz Mt 3,1 „*Za těch dnů vystoupil Jan Křtitel a kázal na judské poušti.*“ Z Janova evangelia se dovídáme, že Jan Křtitel působil v „*Betanii na druhém břehu Jordánu*“ (viz J. 1,28). „*Tzn. na východní straně Jordánu na území Perei.*“¹⁸⁸ Žil asketickým způsobem života. Z Nového zákona víme, že Jan byl oděný do šatů z velbloudí srsti a nosil kožený pás. V době Jana Křtitele uvedený oděv běžně nosili ti, kteří žili na poušti. Tento typ oblečení je často spojován s chudobou. Co se stravy týče, ta pestrostí rozhodně neoplývala. Jan se živil pouze kobylkami a včelím medem (viz Mt 3,4).

Je otázkou, k jaké dobové náboženské skupině lze Jana Křtitele přiřadit. J. Gnilka ve své knize¹⁸⁹ předkládá stanoviska některých badatelů, kteří se domnívali, že Jan mohl mít blízké vztahy s komunitou kumránců, dle některých exegetů zde mohl prožít dětství a dospívání. Není to však historicky podloženo. V době Jana Křtitele na scénu vystupuje jistě „*hnutí křtů a křtitelů.*“¹⁹⁰ J. Gnilka spojitost Jana Křtitele se zmiňovaným hnutím nepředpokládá.

V Novém zákoně jsou čtenáři a čtenářky se seznamování s veřejným vystupováním Jana Křtitele. Jan Křtitel konfrontuje posluchače a posluchačky s kázáním o konci světa, který se nezadržitelně blíží a „*s očekávaným koncem přijde hněv Boha na jeho lid.*“¹⁹¹ Z Matoušova evangelia je zřejmé, že není cesty zpět (viz Mt 3,7... „*Plemeno zmijí, kdo vám ukázal, že můžete utéci před nadcházejícím hněvem?*“) Vzhledem k nadcházejícím událostem konce světa Jan Křtitel hovoří v kázáních o nutnosti nechat se pokřtít v řece Jordánu. Díky tomu, že Jan křtil, získává přídomek Křtitel. Ti, kteří se rozhodli pokřtít, přistoupili k Janu Křtiteli. Součástí křtu bylo i vyznání všech hříchů. Z Markova evangelia se dovídáme, že křest snímá hříchy (viz Mk 1,4 „*...dejte se pokřtít na odpuštění hříchů*“).

¹⁸⁸ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 232, ISBN 978-3-7867-4014-8

¹⁸⁹ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 70, ISBN 80-7021-534-8.

¹⁹⁰ Tamtéž s. 70.

¹⁹¹ Tamtéž s. 71.

Jan předpovídá příchod Ježíše Nazaretského. Viz Mt 3,11 „...*ale ten, který přichází za mnou, je silnější než já – nejsem hoden ani toho, abych mu zouval obuv, on vás bude křtít Duchem svatým a ohněm.*“ „*Lze poznat, že ten, koho Jan očekává a kdo vystoupí v poslední den, je bytost patřící do nebeského světa*¹⁹².“ Můžeme předpokládat, že ten, který přichází po Janovi, patří do světa nebeského, nikoliv pozemského. O kom Jan mluví? O Bohu nebo Synu člověka? Podle J. Gnilky má Jan na mysli zřejmě Syna člověka.

Z vyprávění evangelistů se dovídáme, že se Ježíš nechal od Jana Křtitele pokřtít. Výjimku tvoří text Janova evangelia, kde se o křtu Ježíše vůbec nehovoří (viz J 1,29 - 34). Téma křtu sledujeme např. v Mt 3,13 – 17. J. Gnilka se domnívá, že „*nelze vážně popírat, že Ježíš přijal Janův křest.*¹⁹³“ Nicméně existují i badatelé, kteří tuto událost zpochybňují, jako příklad uveďme protestantského teologa E. Haenchena. Ten domněnku odůvodňuje tím, že obsah Ježíšova kázání se od Janova významně liší. Z Ježíšových veřejných projevů do popředí vystupuje téma soudu jako u Jana Křtitele, ale také království Boží. S Ježíšem jsou spojeny různé zázraky a uzdravování. O těchto činech se v souvislosti s Janem nic nedovídáme. J. Gnilka v otázce Ježíšova křtu zastává jednoznačné stanovisko a domnívá se, že jde o historický fakt.

Někteří exegeté usoudili ze dvou zmínek z textu Janova evangelia, že Ježíš patřil do kruhu Janových učedníků. V Janově evangeliu píše evangelista Jan v 3,22 „*Potom Ježíš odešel se svými učedníky do judské země, tam s nimi pobýval a křtil.*“ Dále čteme u Jana toto J 4,1 „*Když se Pán dověděl, že farizeové uslyšeli, jak on získává a křtí více učedníků než Jan – ač Ježíš sám nekřtil, nýbrž jeho učedníci...*“ Pokud bychom přijali tvrzení, že Ježíš byl Janovým učedníkem, jak bychom vysvětlili rozdílnosti v tom, co kázali? Závěrem lze konstatovat, že Ježíš Janovo hnutí uznával, dal se od Jana pokřtít, ale Janovým učedníkem nejspíše nebyl.

Závěrečné shrnutí k teoretické části třetího tématu diplomové práce. Ve třetím tématu diplomové práce mapuji dle svého názoru nejznámější novozákonní biblický text, kterým je vánoční příběh, se kterým se setkáváme u evangelistů Matouše a Lukáše. Mým cílem bylo seznámení čtenářů a čtenářek se stěžejné postavou Nového zákona Ježíšem Nazaretským a okolnostmi jeho narození. K objasnění dané problematiky využívám aktuální exegetickou

¹⁹² Tamtéž s. 72.

¹⁹³ Tamtéž s. 74.

literaturu, kterou uvádím v seznamu literatury. Nejvíce jsem čerpala z knihy J. Gnilky¹⁹⁴. Samozřejmě si uvědomuji, že kniha představuje starší badání. Na druhé straně oceňuji, jak autor jednotlivá témata jednoduše vysvětluje. Domnívám se, že právě pro účely diplomové práce je kniha dostačující. Dále jsem využívala nejnovější knihu S. Schreibera¹⁹⁵, ve které autor věnuje celou třetí část knihy Ježíši Nazaretskému (konkrétně s. 189-293).

4.3. Modelové hodiny k tématu číslo tři:

Vlastní pedagogická příprava – první hodina ze tří:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

V první vyučovací hodině se soustředíme na četbu biblických textů s vánočním příběhem spojenými (viz příloha číslo 7). V rámci vyučovací hodiny rozebereme mnou vybrané verše z Matoušova a Lukášova evangelia, které pojednávají o narození Ježíše Nazaretského. Důraz bude kladený na komparaci textů Matoušova a Lukášova evangelia. Po skončení výuky by měli být žáci a žákyně schopni vlastní slovy shrnout obsah textů a vyjmenovat hlavní rozdíly.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Práce s biblickým textem, skupinová práce

Pomůcky:

- Čtvrtky / papír ke skupinové práci.
- Pracovní list – nakopírovaný biblický text a tabulka (viz přílohy číslo 7 a 8)
- Fixky.

¹⁹⁴ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2001, ISBN 80-7021-534-8.

¹⁹⁵ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 232, ISBN 978-3-7867-4014-8,

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na úvod vyučovací hodiny seznámím žáky a žákyně s tématem dnešní vyučovací hodiny. Poté rozdělím žáky a žákyně do menších skupin. V rámci skupinové práce prodiskutují otázku, kdo je Ježíš Nazaretský? Chtěla bych zjistit, co moji žáci a žákyně o něm vědí. Po debatě zapíší svá stanoviska do čtvrtky a prezentují je u tabule.

Průběh vyučovací hodiny:

Následně bychom si společně biblický text přečetli. Každý by přečetl vždy jeden verš a poté by dal slovo svému sousedovi a ten zas dalšímu atd. Po přečtení evangelí bych poprosila žáky a žákyně, aby se ve skupinách podívali do svých čtvrtek, co k tématu zapsali a srovnali informace s biblickým textem, který byl čtený. Mnohdy máme totiž tendenci do vyprávění vkládat informace, které v něm vůbec být nemusejí. Často se máme sklón si myslet, že se Ježíš narodil v chlévu. Nicméně o chlévu se biblický text vůbec nezmiňuje. Jde mi o to, aby si toto žáci a žákyně uvědomili.

Závěr vyučovací hodiny:

Na konci vyučovací hodiny by žáci a žákyně pokračovali ve skupinové práci. Do pracovního listu, který jsem vytvořila (viz příloha číslo 8) by zapisovali rozdíly ve vyprávění o narození Ježíše Nazaretského, tak jak nám jej předkládají evangelisté Matouš a Lukáš. V závěru vyučovací bychom si odlišnosti zkontrolovali.

Vlastní pedagogická příprava – druhá hodina ze tří:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

Ve druhé hodině o Ježíši Nazaretském navážeme na předešlou úvodní hodinu, ve které jsme se zabývali texty Matoušova a Lukášova evangelia. Cílem dnešní hodiny je prohloubení znalostí o Ježíši Nazaretském a upevnění učiva. Řekneme si něco o městech Nazaret a Betlém. Dále o historickém kontextu a také interpretujeme hlavní rozdíly v evangelijních vyprávěních o narození Ježíšově.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, brainstorming, skupinová práce – Standbild (níže uvádím literaturu, ve které si o výukové metodě můžete přečíst více)¹⁹⁶, práce s aplikací Orbis¹⁹⁷.

Pomůcky:

- Tablety.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na začátek vyučování seznámím žáky a žákyně s tématem dnešní vyučovací hodiny. Připomenu, proč je dobré vědět něco o Ježíši Nazaretském potažmo o vánočním příběhu. Na úvod hodiny zařadím brainstorming. Chtěla bych vědět, co si mojí žáci a žákyně odnesli z minulé vyučovací hodiny. Položila bych jim následující otázku: shrňte tři nejdůležitější informace, které jste si pamatujete z minulé vyučovací hodiny.

Průběh vyučovací hodiny:

Po úvodním opakování učiva přejdeme k frontálnímu výkladu, ve kterém objasníme události spojené s Ježíšovým narozením. Po frontálním výkladu bych nechala žáky a žákyně pracovat s aplikací Orbis¹⁹⁸, ve které by měli za úkol zjistit, jak dlouho mohla trvat cesta rodičů Ježíše z Nazareta do Betléma. Aplikace je bohužel jen anglicky, pokud by to pro žáky a žákyně bylo příliš náročné po stránce jazykové, snažila bych se jim pomáhat. Poté pomocí výukové metody Standbild zinscenujeme vánoční příběh. Nechám děti hlasovat, jestli si vyberou Matoušovu nebo Lukášovu předlohu.

Závěr vyučovací hodiny:

Na konci vyučovací hodiny zrekapitulujeme průběh celé vyučovací hodiny. Dám prostor žákům a žákyním, aby zhodnotili, jak se jim pracovalo. Zeptám se, co nového se dověděli.

¹⁹⁶ Výuková metoda Standbild její popis najdete zde: MEYER, Hilbert, Unterrichts - Methoden II. Praxisband, vyd. 15, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, s. 352 – 356, ISBN978-3-589-20851-7.

¹⁹⁷ ORBIS The Stanford Geospatial Network Model of the Roman World, [online], [cit. 7.4.2023], dostupné z: <https://orbis.stanford.edu>

¹⁹⁸ ORBIS The Stanford Geospatial Network Model of the Roman World, [online], [cit.7.4.2023], dostupné z: <https://orbis.stanford.edu>

Vlastní pedagogická příprava – třetí hodina ze tří:

Hodinová dotace: 1 h.

Znalosti a dovednosti

V dnešní vyučovací hodině uzavřeme téma číslo tři opakováním. Cílem vyučování bude upevnění látky předešlých vyučovacích hodin. Ze samostatné práce bych si chtěla ověřit, jestli jsou žáci a žákyně schopni vyjádřit nabyté znalosti vlastními slovy (viz úkol A z pracovního list v příloze číslo 9.) Z úkolu B (příloha číslo 9) si zjistím, co si žáci a žákyně o probíraném učivu pamatují.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Samostatná práce, práce s pracovním listem.

Pomůcky:

- Pracovní list, který najdete v příloze číslo 9.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na úvod vyučovací hodiny seznámím žáky a žákyně s tématem dnešní vyučovací hodiny a připomenu látku minulých hodin. Pro dnešní vyučovací hodinu jsem si připravila pracovní list, se kterým budou žáci a žákyně v po celou vyučovací hodinu pracovat.

Průběh vyučovací hodiny:

Po úvodním opakování přejdeme s žáky a žákyněmi k samostatné práci s pracovním listem (příloha číslo 9). Nejprve vysvětlím zadání jednotlivých úkolů z pracovního listu a poté nechám žáky a žákyně samostatně pracovat.

Závěr vyučovací hodiny:

Na konci vyučovací hodiny si zkontrolujeme jednotlivé úkoly z pracovního listu (příloha číslo 9). Každý žák či žákyně přečtou vlastní verzi příběhu, který napsali k úkolu A. z přílohy číslo 9. Následně zkontrolujeme křížovku viz úkol B. z přílohy číslo 9. Řešení křížovky naleznete v příloze číslo 10. Pokud zbyde, čas nechám prostor k závěrečné reflexi.

5. Teoretická příprava výklad ke čtvrtému tématu:

Téma číslo 4: (3h): Ježíš jako rebel a provokatér?: podobenství, uzdravování, zázraky a metaforické řeči. Co je to podobenství? Definice pojmu podobenství a metafory? Výklad vybraných podobenství. Dále práce s texty spojenými s uzdravováním a zázraky. Charakteristika dobových náboženských skupin a jejich reakce na Ježíšovo veřejné vystupování. Interpretace nauky o Božím království v kontextu Ježíšovy nauky.

5.1. Co je podobenství?

Nový biblický slovník¹⁹⁹ uvádí, že výraz podobenství pochází z řeckého slova „*parabole doslova postavení vedle sebe. Etymologicky se jedná o termín blízký pojmu alegorie, což odvozeně znamená říci věci jiným způsobem.*“²⁰⁰ Podobenství vykazuje řadu podobností s alegorií. V hebrejštině se užívá pojem „*mašal*“, který označuje téměř jakýkoliv druh promluvy, který postrádá doslovný význam.“²⁰¹ Podle P. Pokorného²⁰² znamená hebrejský výraz „*mašal = řeč v hádankách.*“²⁰³ Jejich hlavním cílem je vzdělávat posluchače či čtenáře. Vyučování probíhá na základě ilustrací, jejichž úkolem je zprostředkování „*morální či duchovní pravdy.*“²⁰⁴ Podobenství vypráví příběhy, ve kterých je hlavním cílem přivést adresáty ke konkrétní pravdě nebo jim poskytnout odpovědi na určité otázky. Alegorie lze řadit mezi literární formy, ve kterých musí posluchači či čtenáři vzít v úvahu každý detail, rovinu literární i alegorickou, které běží souběžně. V Novém zákoně jsme konfrontováni jak s alegoriemi, rozvyprávěnými metaforami či metonymiemi a podobenství

¹⁹⁹ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, ISBN 80-85495-65-1.

²⁰⁰ Tamtéž s. 783.

²⁰¹ Tamtéž s. 783.

²⁰² POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 426, ISBN 978-80-7429-186-9

²⁰³ Tamtéž s. 426.

²⁰⁴ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 783, ISBN 80-85495-65-1.

jsou metonymická či metaforická. K tématu lze využít níže uvedené literatury např. H. Weder²⁰⁵ nebo Justin David Strong.²⁰⁶

Podobenství nacházíme již na stránkách Starého zákona např. ve 2S 12,1 – 4. Zde ve Druhé knize Samuelově sledujeme dialog proroka Nátana a krále Davida. Navzdory existenci podobenství i v Tanachu se s nimi nejčastěji setkáváme v evangeliích.

Ježíš v evangeliích často hovoří v podobenstvích. Jeho snahou je učinit některé věci srozumitelnější, například význam Božího království. „*Podobenství pomáhají objasňovat, přesvědčovat a směřovat posluchače k bodu, kdy se musí rozhodnout.*”²⁰⁷ Smyslem podobenství je předávání ponaučení. Podle J. Gnilky²⁰⁸ „*pro Jülichera je základním východiskem myšlenka, že evangelisté považovali podobenství za temnou, těžko pochopitelnou řeč, jež musí být vysvětlena*”²⁰⁹. Podobným způsobem byla pochopena podobenství v dobovém helénském židovstvu.

A. Jülicherovy badatelské práce podnítily ke studiu podobenství celou řadu dalších exegetů jako například J. Jeremiase a E. Linnemannovou. J. Jeremias poukazyval na to, že když zkoumáme podobenství, je třeba si uvědomit, že verze, se kterou pracujeme, není vždy původní. Může jít o převyprávěnou verzi, která byla určena nové generaci. (Podobenství jsou stylizovaná a dotvořená redaktorem/evangelistou.)

Je otázkou, jestli evangelisté znali původní verze podobenství? Ježíšova slova se nejprve tradovala ústně. Následně docházelo k písemné fixaci. Autoři evangelií vždy promýšleli, co a kam přesně zařadí. „*Moderní badatelé tvrdí, že podobenství představují umělecký žánr, jehož interpretace není zcela závislá na rekonstrukci původního kontextu a*

²⁰⁵ WEDER, Hans, Die Gleichnisse Jesu als Metaphern, 3.vyd, Göttingen, 1990, ISBN 978-3-525-53286-7.3-H. Weder se v první části věnuje teorii podobenství a to konkrétně od s.11- 97. Ve druhé části knihy se autor mimo jiné zabývá výkladem vybraných podobenství (viz s. 99-142). **5-53286-7**

²⁰⁶ STRONG, Justin, David, The Fables of Jesus in the Gospel of Luke, vyd. neuvvedeno, Brill/Schöningh, 2021, ISBN 978-3-506-76065-4

²⁰⁷ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 783, ISBN 80-85495-65-1.

²⁰⁸ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 783, ISBN 80-85495-65-1.

²⁰⁹ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvvedeno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 80, ISBN 80-7021-534-8.

formy.²¹⁰“ Na druhé straně J. Gnilka předpokládá, že pokud budeme chtít přijít na původní význam jednotlivých podobenství, je třeba se zabývat historickým kontextem, ve kterém podobenství zaznívala. Novozákonní exeget usiluje o co nejpřesnější výklad Ježíšových podobenství v kontextu jednotlivých evangelií a snaží se interpretovat, co nám jimi Ježíš a evangelista chtěli říci.

P. Pokorný ve své knize²¹¹ zmiňuje „*podobenství v úzkém slova smyslu*“²¹² – sem řadí uvedený autor následující biblické texty: podobenství o zasetém zrnku a o hořčičném zrnku, která najdeme v Mk 4,26 – 29 a Mk 4,30 – 33.

Jaká témata Ježíš v podobenstvích rozebírá? Někdy se inspiruje přírodou (viz Mt 13,31 – 32 podobenství o hořčičném zrnku) jindy všedními situacemi, které známe z běžného života (viz Mt 13,33 – 35 podobenství o kvasu). Velké zastoupení mají podobenství, která představují, co znamená království Boží. „*Výklad podobenství je tedy přirozeně ovlivněn tím, jak se na Boží království dívá ten, kdo podobenství interpretuje a naopak.*“²¹³ V podobenstvích jsme seznamováni s tím, jak máme žít do té doby, než přijde očekávané království nebeské. Dále Ježíš v podobenstvích tematizuje milost, která nám byla od Boha dána.

5.2. Co je to metafora?

P. Pokorný uvádí, že „*každá metafora obsahuje rudimentární projekt alternativního světa.*“²¹⁴ Metaforu obecně definujeme jako „přenesení významu“. Tento pojem pochází z řeckých slov *meta* a *feró*, z čehož vzniká slovo „*metafora = přenesené.*“²¹⁵ Typickým příkladem metafor mohou být výroky „vstát z mrtvých“, „dobrý Samaritán“. Metafory jsou sémantické inovace, nejedná se pouze o rétorické ornamentace, jsou tvořeny slovy, jež k sobě nepatří (dle Paula Ricoeuera). Blízké jim jsou metonymie a některá podobenství jsou spíše metonymická než metaforická. (Typickým příkladem metonymie je „z hradu zaznělo“,

²¹⁰ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 783, ISBN 80-85495-65-1.

²¹¹ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 427, ISBN 978-80-7429-186-9

²¹² Tamtéž s. 427.

²¹³ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 784, ISBN 80-85495-65-1.

²¹⁴ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 39, ISBN 978-80-7429-186-9

²¹⁵ Tamtéž s. 427.

je-li nutné prezentovat stanovisko úřadu prezidenta republiky.) Ukázka metafory z Nového zákona, je označení z Lukášova evangelia, kde se o Herodovi mluví jako o lišce (viz L 13,31 – 32 „...*Herodes tě chce zabít. On jim řekl: Jděte a vyříd'te té lišce...*“)

Základní uvedení do problematiky zázraků a uzdravování:

V evangelijních vyprávěních se často setkáváme s tím, že Ježíš koná zázraky. Musíme se ptát, co jsou to zázraky? Zázrak můžeme definovat dle S. Schreibera jako „*mimořádnou, ohromující událost, která odkazuje k božskému dílu.*“²¹⁶ Pokud bychom tuto otázku pokládali dnešnímu modernímu člověku, uslyšíme nejspíše odpovědi typu, že zázraky jsou něco zvláštního, nevědeckého, co nelze racionálně vysvětlit a dokázat. Pomocí zákonů přírodních věd nelze pochopit, co jsou to zázraky. Témata spojená s uzdravováními a zázraky tvoří podstatnou část evangelijního vyprávění. Hojně se vyskytují v Markově evangeliu. Když se budeme zamýšlet nad zázraky, které známe z evangelií, vzpomeneme si nejspíše jako první na událost, kdy Ježíš chodí po vodě. To se myslím vybaví i žákům a žákyním. Ti samozřejmě chtějí znát odpověď a vědět, jak to doopravdy bylo.

V Novém zákoně, když se hovoří o zázracích se užívají různé termíny. Do českého jazyka se výraz zázrak překládá z řeckého pojmu „*thauma*“ znamenající údiv. Podle P. Pokorného „*pojmem zázrak obecně označuje duševní stav člověka žasnoucího v údivu nad něčím neobvyklým.*“²¹⁷ P. Pokorný se domnívá, že řecký termín „*thauma*“ se v evangeliích neužívá v souvislosti s popisem Ježíšových zázraků, vyjma jedné zmínky v Mt 21,15, kde se setkáváme s výrazem „*thumasia*“²¹⁸ (Viz Mt 21,15 „*Když velekněží a zákoníci viděli jeho udivující činy i děti volající v chrámě „Hosanna Synu Davidovu,“ rozhněvali se.*“)

V synoptických evangeliích se na mnohých místech objevuje pojem „*dynamis*“, který lze přeložit podle P. Pokorného jako mocné činy nebo účinky boží moci. Ve Lukášových Skutcích apoštolských se užívá „*terata*“ ve smyslu božského znamení²¹⁹. (Viz Sk 2,22 „...*Bůh potvrdil před vašimi zraky mocnými činy, divy a znameními, která mezi vámi skrze něho činil, jak sami víte.*“) V Janově evangeliu se setkáváme s pojmem „*séma*“ -

²¹⁶ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 255, ISBN 978-3-7867-4014-8.

²¹⁷ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 414, ISBN 978-80-7429-186-9

²¹⁸ Tamtéž s. 415.

²¹⁹ Tamtéž s. 416.

znamení, který odkazuje k zázrakům jako znamením a svědčí o Ježíšově božství, kterému čtenář rozumí ve světle vtěleného Logu. Podle P. Pokorného „v Novém zákoně jsou zázraky výrazem nadlidského Ježíšova zmocnění (*exúsia*), překračující rámec každodenní zkušenosti²²⁰.“

V Novém zákoně sledujeme texty, ve kterých Ježíš uzdravuje nemocné. Takovýchto vyprávění je dle J. Gnilky²²¹ na stránkách evangelií asi kolem dvaceti. J. Gnilka připomíná, že k tomuto číslu nezahrnul vyprávění, která hovoří o Ježíšově léčitelské činnosti obecně. Zotavení se z nemoci zde není chápáno jen ve smyslu vyléčení se z konkrétní choroby. „Hlavní zájem není věnován ošetření jednotlivých nemocí, ale Ježíšově moci. Ježíšova uzdravování jsou nerozlučně spjata se zvěstováním Božího království.²²²“

Zajímavé je sledování popisovaných způsobů léčby konkrétních onemocnění, ty se nám dnes mohou jevit přinejmenším nepřesně. Ze všech evangelistů podává nejpřesnější informace o chorobách evangelista Marek. Viz Mk 9,14 – 27 příběh o uzdravení posedlého chlapce. V Mk 9,20 „I přivedli ho k němu. Když ten duch Ježíše spatřil, hned chlapce zkroutil křečí, padl na zem, svíjel se a měl pěnu u úst.“ Z uvedené charakteristiky nemoci se můžeme domnívat, že chlapec zmiňovaný v příběhu trpí epilepsií. „Epileptický záchvat byl u Římanů považován za špatné znamení.²²³“

V souvislosti s uzdravováním hovoříme podle P. Pokorného²²⁴ o tzv. „exorcismech“ a „terapiích“. Typickým příkladem exorcismu je příběh, který popisuje Mt 17,15. V evangelijních textech na mnohých místech sledujeme situace, kdy Ježíš vyhání z těla poškozeného nečistého ducha. Právě proto hovoříme o exorcismech. Zajímavostí je, že se v Janově evangeliu o vyhánění démonů z lidského těla vůbec nepíše.

²²⁰ Tamtéž s. 416

²²¹ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 106, ISBN 80-7021-534-8.

²²² POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 417, ISBN 978-80-7429-186-9

²²³ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 109, ISBN 80-7021-534-8.

²²⁴ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 417, ISBN 978-80-7429-186-9

„U terapie se předpokládá, že nemoc je slabostí či nemohoucností (asthemeia). Podle toho spočívá uzdravení, resp. terapie (therapeuein = „uzdravovat“), v přemožení této slabosti.²²⁵“ Typickým příkladem terapie je příběh uvedený v Mk 5,21 – 23 (srv. Mk 5,21 – 23 *„Když se Ježíš přepravil v lodi opět na druhou a byl ještě na břehu moře, shromáždil se k němu velký zástup. Tu přišel jeden představený synagogy jménem Jairos, a sotva Ježíše spatřil, padl mu k nohám a úpěnlivě ho prosil: Má dcerka umírá. Pojď, vlož na ni ruce, aby byla zachráněna a žila!“* Z předloženého biblického vyprávění je zřejmé, že Ježíš uzdravuje tím, že se dotýká. Na jiném místě v Jülichera je základním východiskem myšlenka, že evangelisté považovali podobenství za temnou, těžko pochopitelnou řeč, jež musí být vysvětlena Mk 7,33 Ježíš léčí silou (srv. Mk 7,33 *„...vložil prsty do jeho uší, dotkl se silou jeho jazyka.“*)

V evangeliích Ježíš uzdravuje i v sobotu, za což je zbožnými židy radikálně odsuzován (Mk 3,1-6). Ze stvořitelského hymnu, který najdeme na počátku První knihy Mojžíšovy, ví že Bůh stvořil svět za šest dní a sedmý den odpočinul (viz 1Moj 2,1 – 3). Proto i židé mají žít ve stejném rytmu jako Hospodin. Tedy šest dní pracovat a sedmý den (zvaný sabat) odpočívat²²⁶. Otázka uzdravení v sobotu se v Novém zákoně však posouvá spíše k halachickým nařízením a zákazům, jež odpovídaly Ježíšově době a rané křesťanství je nezachovávalo. Křesťané měli žít podle dvojího přikázání lásky a záchrana života a odstranění utrpení je pro ně primární. Žid však nemusel a nemusí chronické problémy považovat za ohrožení života a může k uzdravení dojít až po zakončení sabatu. Ježíš svým jednáním bezesporu porušoval zažitou praxi, ač z našeho pohledu a etiky je jeho postoj jednoznačně preferovaným. Podobně sporně se nám může jevit perikopa o uzdravení chromého v Mk 2,1–12. V Tanachu v knize Žalmů je nám sděleno, že jen Bůh může odpouštět hříchy. Viz Ž 103,3–4 *„On ti odpouští všechny nepravosti, ze všech nemocí tě uzdravuje, vykupuje ze zkázy tvůj život, věncí tě svým milosrdenstvím a slitováním.“*

²²⁵ Tamtéž s. 418.

²²⁶ Znovu je jim to připomínáno ve čtvrtém přikázání Desatera. Viz 2Moj 20,8–11 *„Pamatuj na den šabat, že ti má být svatý. Šest dní sloužíš a činiš všechno své poslání. Ale sedmý den je šabat pro Hospodina, tvého Boha.“*

„V Ježíšových uzdraveních se formou znamení konkrétně uskutečňuje zaslíbení a vize nového světa bez utrpení.“²²⁷ V evangeliích na mnohých místech čteme formulaci „Tvá víra tě zachránila“ např. v Mk 5,34. Mezi nejznámější zázraky Nového zákona řadíme: utišení bouře, chůze po vodě anebo nasycení pěti tisíců.

5.3. Historický kontext chápání zázraků a uzdravování:

J. Gnilka ve své knize²²⁸ varuje: „musíme vzít rovněž v úvahu, že synoptická vyprávění o zázracích zapadají do své doby.“²²⁹ V této souvislosti je třeba vzpomenout, jak byly zázraky vnímány v antickém světě. S. Schreiber uvádí²³⁰, že v antickém prostředí jsou zázraky spojovány s božskými nebo démonickými silami. Na počátku Starého zákona jsme konfrontováni se stvořitelským hymnem, ve kterém Hospodin tvoří svět a všechno živé kolem nás. J. Gnilka spojuje dobu raných Ježíšových vyznavačů s dobou, kdy ve velkém množství na scénu vstupovali různí charismatici a tvůrci divů z kontextu judaismu i pohanství. V helénismu se v souvislosti se zázraky hovoří o Pythágorovi ze Samu, s nímž jsou spojena zázračná vyprávění. Totéž platí i o Apollóniovi z Tyany.

S. Schreiber připomíná, „že do doby novověku stál v čele supranaturalistický výklad zázraků.“²³¹ Podle takového výkladu se předpokládalo, že Bůh zasahuje do světa. Zázračné příběhy byly chápány doslovně. Tento způsob interpretace dnes převládá pouze v kruzích fundamentalistů. Na druhé straně v 19. st. do popředí vstupuje racionální interpretace zázraků. Německý protestantský teolog David Friedrich Strauss ve své knize „*Das Leben Jesu*“ z roku 1835 spojuje zázračné příběhy s mýty. Ze zraků Ježíšových má posluchač či čtenář podle D. F. Strausse pochopit zásadní a to, že je Ježíš mesiáš.

²²⁷ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 419, ISBN 978-80-7429-186-9

²²⁸ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 105, ISBN 80-7021-534-8.

²²⁹ Tamtéž s. 105.

²³⁰ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 255, ISBN 978-3-7867-4014-8.

²³¹ Tamtéž s. 256.

Přelom v bádání o zázracích nastává ve 20. st, ve kterém se začínají příběhy se zázraky spojenými kriticky přezkoumávat. Do popředí se dostávají analýzy exegetů ze školy dějin formy. „*Jako základní pravidlo platí, že jednodušší méně zázračná verze vyprávění představuje obvykle starší stadium tradice.*”²³² Pokud se v příbězích vyskytuje množství zázračných rysů je myslím možné se domnívat, že se jedná o pozdější upravenou verzi.

5.4. Výklad vybraných podobenství:

5.4.1. Podobenství o boháči a Lazarovi (L 16,1 - 30):

Zmiňované podobenství nacházíme v Lukášově evangeliu v 16. kapitole. Podobenství lze rozdělit na několik dějství. V první jednání jsme uvedeni do kontextu situace. Posluchači či čtenáři jsou konfrontováni s hlavními postavami, kterými jsou: bohatý člověk a jistý Lazar. Viz L 16,19 – 20 „*byl jeden bohatý člověk, nádherně a vybraně se strožil a den, co den skvěle hodoval. U vrat jeho domu lehával nějaký chudák jménem Lazar plný vředů.*“ Obě postavy reprezentují dva světy, které jsou neprostupné. Jeden svět je svět před branou a druhý za vraty. Svět před vraty by se dal popsat výrazem chudoba a svět za branou termínem bohatství. Za připomenutí stojí také to, že známe jméno Lazara u bohatého muže jméno není řečeno.

Lazar žije před vraty boháče, je nemocný, má vředy a hlad. (Viz L 16,21 „*a toužil nasytit se aspoň tím, co spadlo ze stolu toho boháče, dokonce přibíhali psi a olizovali jeho vředy.*“) Společnost mu dělají psi. Musíme si uvědomit, že pes v tehdejší době nebyl domácí mazlíček, ale polodivoká šelma, která toužila po tom, až Lazar zemře a budou jej moci sníst. Na druhé straně je zde muž, kterému nic nechybí, každý den se přejídá. První scéna je ukončená smrtí Lazara (viz L 16,22 „*i umřel ten chudák a andělé ho přenesli k Abrahamovi...*“)

Ve druhém dějství se vše pro chudáka obrací, už je mu dobře má po všem. Bohatý muž také umírá (viz L 16,22 „*zemřel i ten boháč a byl pohřben*“). Nicméně bohatý muž nyní trpí (viz L 16,23 – 24 „*A když v pekle pozdvihl v mukách oči, uviděl v dáli Abrahama a u něho Lazara. Tu zvolal: Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, ať omočí aspoň špičku prstu ve vodě a svlaží mé rty, neboť se trápím v tomto plameni.*“). Boháč se ocitá v situaci, kdy prožívá muka a potřebuje pomoc od Lazara, kterého celý život ignoroval

²³² POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuváděno, Praha, Vyšehrad, 2013, s. 415, ISBN 978-80-7429-186-9.

ani nezaregistroval, že žije před vraty jeho domu. V pozemském světě se dala situace vyřešit, bohatý muž mohl otevřít vrata a pomoci Lazarovi. Situace se jeví jako bezvýchodná, oba muže dělí propast, kterou nelze jen tak přeskočit (viz L 16,26 „*A nad to vše jest mezi námi a vámi veliká propast...*“)

Bohatý muž se strachuje o své bratry, aby to s nimi nedopadlo jako s ním. Proto žádá následující viz L 16,27 - 28 „*Řekl: Prosím tě tedy otče, pošli jej do mého rodného domu, neboť mám pět bratrů, ať je varujete, aby oni také nepřišli do tohoto místa muk.*“ Boháč se domnívá, že když se bratrům zjeví někdo z říše mrtvých, přijdou k rozumu. Abrahám mu odpoví, že mají přece Mojžíše a Proroky. Jaké je tedy řešení? V Tanachu a jeho četbě, ze které by pochopili, že je potřeba se dělit.

Podobenství nás varuje a říká nám, dej si pozor. To, že se máš dnes dobře, neznamená, že se budeš mít i zítra tak skvěle. Situace se změní a ty najednou budeš potřebovat pomoc, ale těm, kterým jsi mohl pomoci, když jsi na tom byl dobře, jsi nepomohl. Pomoc znamená investovat do budoucnosti. Tyto dva texty, ukazují na hodnoty, které je třeba chránit. Jsou to obecné hodnoty, díky kterým naše společnost přežije. Komunita přežije jen tehdy, když se bude starat o ty své nejslabší členy, protože i ti nejslabší se pak mohou postarat o ty, kteří to budou potřebovat. Vybrala jsem právě toto podobenství, které má dle mého názoru silně sociální rozměr a žáci a žákyně se z něho mohou naučit něco velice podstatného, že o hodnoty je třeba pečovat.

5.4.2. Podobenství o rozsévači Mk 4,1 – 9:

Bibličtí exegeté se většinou shodují, že autorem je skutečně Ježíš. Nicméně v otázce smyslu výše uvedeného podobenství soulad nepadne. Hlavní postavou podobenství je jistý rozsévač, který rozsévá (viz Mk 4,3 „...*Vyšel rozsévač rozsívat.*“). Z biblického textu se posluchači či čtenáři nic nedovídají o tom, jestli jde o orání či vláčení. Zajímavé je také sledovat, kde všude jsou semena zasetá: podél cesty, na skalnatou půdu, do trní a jiná do dobré země.

Je otázkou, jak se v době Ježíšově selo? „*Tvrdí se, že v Izraeli se tehdy selo před orbou, takže s určitou ztrátou bylo nutno počítat.*“²³³ “ Ve vyprávění se následně setkáváme s vlivy, které jsou pro semena neblahá. Těmi jsou např. ptáci, slunce a trní. Navzdory nepříznivým okolnostem je úroda bohatá. Viz Mk 4,8 „*...vzcházela, rostla, dávala úrodu a přinášela užitek třicetinásobný i šedesátinásobný i stonásobný.*“ Toto podobenství bývá dáváno do kontextu s Božím královstvím.

5.5.Nauka o Božím království:

V Ježíšových kázáních se často vyskytuje pojem Boží království, též nebeské království, o kterém může spolu s S. Schreiberem²³⁴ říci, že představa o Božím království patří k centrálním výpovědím v Ježíšových kázáních. S. Schreiber uvedený výše je přesvědčený, že pouze na pozadí nauky o Božím království lze porozumět myšlení Ježíše Nazaretského.

Termín Boží království se do řečtiny překládá výrazem „*basilea tou theu.*“²³⁵“Ovšem problém je, co si po tím máme představit? Pojem Božího království bývá spojován s nastolením nového věku. Nový biblický slovník²³⁶ jej definuje následujícím způsobem: „*představuje Boží svrchovanost, situaci, kdy Bůh bude vládnout a všechno řídit. Příchod království proto označuje praktické uvedení Boží vlády do lidských záležitostí a právě tuto skutečnost Ježíš vyhlášoval, když začal svoji službu v (Mk 1,15).*“²³⁷“ Z některých evangelijních výroků je zřejmé, že království nebeské, už přichází např. Mt 12,28 „*...pak, už vás zastihlo Boží království.*“

Biblická teologie rozlišuje dva přístupy spojené s Božím královstvím: a) přítomnost království nebeského a b) budoucnost Božího království. Na jedné straně sledujeme v evangeliích výroky spojené se vstupem a přijetím nebeského království, jako kdyby Ježíš předpokládal, že království je již součástí života na zemi. Toto tvrzení dokládá dle S.

²³³ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 128, ISBN 80-7021-534-8.

²³⁴ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 239, ISBN 978-3-7867-4014-8.

²³⁵ Tamtéž s. 239.

²³⁶ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, ISBN 80-85495-65.

²³⁷ Tamtéž s. 432–433.

Schreibera²³⁸ L 10,18 „*viděl jsem, jak Satan padá z nebes jako blesk.*“ Tento výrok předpokládá vítězství Boží vlády. Přítomnost Božího království popisují následující texty: v Mk 10,15 „*...kdo nepřijme Boží království jako, dítě jistě do něho nevejde.*“ Nebo v Mk 10,23 „*...Jak těžko vejdou do Božího království ti, kdo mají bohatství.*“

Na druhé straně jako kdyby Boží království představovalo cosi budoucího, co má teprve přijít (viz Modlitba Páně Mt 6,10 „*přijď tvé království.*“). Ježíš Nazaretský svým veřejným vystupováním a hlásáním příchodu království Božího započal novou dobu, ve které bude vládnout Hospodin. „*Tato vláda se uskutečňuje tím, že jednotlivci reagují na Ježíšovo poselství.*“²³⁹ K tomu, abychom mohli zakoušet království nebeské a vejít do něho, je potřeba uvěřit v Ježíše Krista jakožto spasitele. Je tedy otázka, jestli království nebeské je už přítomno nebo teprve přichází? Na tuto otázku nelze snadno opovědět.

„*Vstoupit do Božího království tedy v podstatě znamená přijmout Boží vládu. Díky tomu vzniká nový vztah k Bohu.*“²⁴⁰ Ježíš přivádí stoupence a stoupenkyně k tomu, aby brali Boha za svého Otce. Tímto způsobem dochází k navázání specifického náboženského vztahu věřícího s Hospodinem. Ježíš dává učedníkům instrukce k tomu, jak se mají modlit. Viz Mt 6,7 „*Při modlitbě nemluvte naprázdno, jako to dělají pohané...*“ V Mt 6,9 „*Vy se modlete takto.*“ Při Modlitbě Páně vzýváme Boha slovy v Mt 6,9 „*Otče náš, jenž si v nebesích...*“ V Matoušově horském kázání slyší posluchači či čtenáři výzvu či apel v Mt 5,48 „*bud'te dokonalí, jako je dokonalí váš nebeský Otec.*“ Ježíš nás učí vnímat Hospodina jako Otce, což je „*vyjádřením konkrétního vztahu lásky a důvěry, který mohou prožívat pouze ti, kdo vstoupili do království.*“²⁴¹ Je otázkou, bylo-li v judaismu doby Ježíše běžné oslovovat Boha výrazem Otce. Podle Nového biblického slovníku se tento termín nepoužíval.

²³⁸ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünewald-Verlag, 2022, s. 241, ISBN 978-3-7867-4014-8.

²³⁹ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 433, ISBN 80-85495-65.

²⁴⁰ Tamtéž s. 433.

²⁴¹ Tamtéž s. 433.

V souvislosti s Ježíšovým veřejným vystupováním často slyšíme výrazy: soud a spása. Podle J. Gnilky „*Boží království má tedy do jisté míry dvě stránky: spásy a soudu*“²⁴² V Ježíšových veřejných promluvách častěji slyšíme slova o spásě než o soudu. J. Gnilka definuje spásu jakožto „*nabídku, která se uskutečňuje*“²⁴³. Naopak soud je charakterizován jako odejmutí spásy v důsledku toho, že adresát nebyl ochotný nabízenou spásu přijmout. Výraz soud lze do češtiny přeložit z řečtiny, kde se používá termín „*krisis*“²⁴⁴, který označuje „*rozhodnutí, dělení, proces, soudní jednání, vynesení rozsudku*“²⁴⁵.

5.6. Dobové náboženské skupiny:

5.6.1. Farizeové a zákoníci:

Obě skupiny bývají na některých místech v evangeliích uváděny dohromady jako např. v Mt 23. Podle Nového biblického slovníku se s termínem farizeové setkáváme až za vlády hasmoneovské dynastie. Zajímavostí je, že ve druhém století byla tato skupina označována výrazem „*Boží věření = Chasidé*“²⁴⁶. Nový biblický slovník předpokládá, že se chasidské uskupení rozdělilo na dvě části. „*Z veřejného se stáhla menšina, která popírala legitimitu stávající kněžské linie, nesouhlasila s opomíjením některých tradic a čekala na eschatologický Boží zásah*“²⁴⁷.

Zajímavé je sledování jejich oblíbenosti a vlivu za doby panování hasmoneovské dynastie.²⁴⁸ V době panování Jana Hyrkána I. lze hovořit o oblíbenosti farizeů mezi běžnými lidmi. Když na trůn usedl vládce Alexandr Janaeus, musel čelit nátlaku farizejské opozice, která se proti němu spojila se seluokovským vládcem Demeterem III. Alexandr Janaeus na smrtelné loži domlouvá své manželce, budoucí královně, aby za vlády spolupracovala s farizeji, což také činila. V době panování herodovské dynastie, konkrétně za Heroda Anitipy, se postavení farizeů mění, přestávají být oblíbení u vládnoucí vrstvy. Výše uvedení vládců jdou tvrdě proti nim, dokonce je i pronásledují. Když se k moci dostávají Římané,

²⁴² GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuváděno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 137, ISBN 80-7021-534-8.

²⁴³ Tamtéž s. 137.

²⁴⁴ Tamtéž s. 137.

²⁴⁵ Tamtéž s. 137.

²⁴⁶ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1. vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 245, ISBN 80-85495-65.

²⁴⁷ Tamtéž s. 245.

²⁴⁸ O tématu hasmoneovské dynastie velice pěkně informuje následující kniha: SCHÄFER, Peter, Dějiny židů v antice od Alexandra Makedonského po arabskou nadvládu, 1. vyd., Praha, Vyšehrad, 2003, ISBN 80-7021-633-6.

farizeové se přidávají na jejich stranu. Když došlo k židovsko – římské válce v r. 66–70 po Kr., ke konfliktu se stavěli kriticky „*Farizeové reprezentovali menšinovou skupinu.*“²⁴⁹ Nový biblický slovník²⁵⁰ uvádí, že farizeů bylo za vlády krutého panovníka Heroda asi 6000.

Učení farizeů:

Zajímavé je sledovat farizejský výklad babylonského zajetí. Farizeové byli přesvědčeni, že se židé dostali do babylonského zajetí tím, že porušovali svatá přikázání Tóry (pět knih Mojžíšových). Farizeové se považovali za jediné správné vykladače pěti knih Mojžíšových. „*Farizeové důsledně trvali na tom, že existuje jediný svatý Bůh, že Izrael je vyvolený národ a že Tóra je pro ně absolutní autoritou.*“²⁵¹ Ve svém učení dbali na etiku a desátky, které patří pouze Bohu a nikomu jinému.

5.6.2. Saduceové:

O tom, jak tato strana vznikla, nemáme přesné informace. Podstatnou část toho, co víme, nám zanechal židovský historik v římských službách Josefus Flavius. „*Název byl údajně odvozen od Sádoka, Šalamounova současníka, jehož potomci byli považováni za čistě kněžský rod.*“²⁵² V prorocké knize Ezechiel se o nich dovídáme v Ez 44,15 „*Avšak lévijští kněží Sadokovci, kteří drželi stráž při mé svatyni, když Izraelci zbloudili ode mne pryč, ti se budou ke mně přibližovat, aby mi přisluhovali, a budou přede mnou stávat....*“ (To ještě nejsou saduceové, ale jejich předchůdci...)

Badatelé M. H. Segal a J. Wellhausen se domnívali, že saduceové reprezentovali politickou stranu, která podlehla helénistickým vlivům. Mnozí badatelé předpokládají, že se jednalo spíše o náboženskou skupinu. Jiní badatelé, jako např. T. W. Manson, spojovali saduceje s městskými úředníky.

²⁴⁹ DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, s. 245, ISBN 80-85495-65.

²⁵⁰ Tamtéž s. 245.

²⁵¹ Tamtéž s. 246.

²⁵² Tamtéž s. 894.

Saduceové patřili k bohatší vrstvě tehdejší společnosti, ve které si budovali kontakty a přátelství. Někteří saduceové pracovali jako kněží. Velkému vlivu se těšili za vlády prvních hasmoneovců. Přítrž jim učinila až panovnice Salome Alexandra, která důrazně dbala rad svého manžela, který těšně před smrtí doporučil, aby opírala vládu o tolik mezi lidmi oblíbené farizeje. Ti se však záhy začali chovat jako saduceové. Saduceové zastávali místa i v sanhedrinu (židovském soudě). Po zničení Jeruzalémského chrámu toto hnutí zaniká.

„*V náboženství saduceové reprezentují konzervativismus*²⁵³.“ Co se jejich učení týče, výrazně kriticky se vyjadřovali k tématům s posmrtným životem, vzkříšením a démony či anděly spojenými. Dále nevěřili v osud. Domnívali se, že lidé mají vždy svobodnou volbu a mohou se rozhodnout, jestli si vyberou dobro, či zlo, totéž platí o životě v bídě a blahobytu.

5.6.3. Esejci:

O tomto náboženském společenství se v evangeliích vůbec nepíše, ale je jisté, že v době veřejného vystupování Ježíše již existovalo. Na svém vrcholu bylo toto hnutí v 1. st př. Kr. Je potřeba připomenout, že výraz esejci v sobě zahrnoval množství dobových nových náboženských hnutí, která vznikala a zanikala. Takovým příkladem může být komunita žijící v Kumránu. Tato skupina je nám známá díky Josefu Flaviovi, Filónovi Alexandrijskému a Pliniovi. Nový biblický slovník dodává, že „*Filonovo i Pliniovo vyprávění je idealizované a poznamenané rétorickou nadsázkou.*²⁵⁴“

„*Filónův popis esejců má sloužit k ilustraci jeho teze, že jen skutečně dobrý člověk je v pravdě svobodný.*²⁵⁵“ Podle zpráv, které nám zanechal Filón, jich mělo být 4000. Stoupenci tohoto proudu žili v ústraní v uzavřených komunitách. Nicméně mohli se setkávat s lidmi podobně smýšlejícími ve městech. Živili se zemědělskou prací. Ve svém volném času společně studovali biblické knihy. Také se zabývali náboženskými a morálními otázkami. Velikou pozornost věnovali obřadní čistotě. „*Měli všech majetek společný, zdržovali se obětování zvířat, žili v celibátu, neměli otroky, starali se o ty ze svých řad, kteří pro nemoc či pokročilý věk, nemohli pracovat, nepřísahali, neúčastnili se vojenské služby ani obchodních aktivit a vůbec pěstovali všechny cennosti.*²⁵⁶“

²⁵³ Tamtéž s. 894.

²⁵⁴ Tamtéž s. 227.

²⁵⁵ Tamtéž s. 227.

²⁵⁶ Tamtéž s. 227.

Členové hnutí žili na západní straně poblíž Én–gedí. Po generace žili pohromadě. Ke svému životu nepotřebovali peníze a ani ženy. I přes, viděno našima očima, radikální způsob života se k nim přidávali další členové, kteří již nechtěli žít běžným způsobem života. Díky Josefu Fláviovi se dovídáme cenné informace o jejich iniciačním obřadu. Nejprve bylo potřeba absolvovat tříletý noviciát. „*Na konci prvního roku byl novic (již nosící bílé roucho řádu) připuštěn k rituálnímu očištění vodou, musel však čekat ještě další dva roky, než se směl účastnit společného jídla.*²⁵⁷“ K tomu, aby se mohli stát pravými členy, bylo potřeba, aby ještě složili sliby.

Jak probíhal typický den esejců? Vstávali časně z rána, aby se společně pomodlili ke slunci. Po ranní modlitbě následovala přidělená práce, kterou členové vykonávali po dobu dopolední. Po odpracování poobědvali. K tomu, abyste mohli zasednout k prostřenému stolu, bylo potřeba umýt se v ledové vodě. Po obědě jste se opět převlékli a začala vaše „druhá směna,“ která trvala až do večera. Na konci dne se společenství sešlo znovu, aby dohromady povečeřeli.

²⁵⁷ Tamtéž s. 227.

5.6.4. Zéloté:

Lukášovo evangelium předkládá text zvaný „Vyvolení Dvanácti“ v L 6,12 – 15. V L 6,15 se hovoří o Šimonovi nazývaném Zélota.

Se zéloty jsme obeznámeni v době konání makabejského povstání (167 př. Kr – 161 př. Kr.). Zakladatelem tohoto náboženského hnutí je jistý Juda Galilejský, který se do dějin zapsal jako vůdce povstání vedeného proti Římu. Zdrojem konfliktu bylo placení daní, které museli židé odvádět do Říma, což se jim pochopitelně nelíbilo. Žid byl ochotný odvádět daně pouze a výhradně Bohu, kterého považovali za jediného krále.

„Zéloti získali své jméno proto, že se řídili příkladem Matatiáše a jeho synů následovníků, kteří projevovali horlivost pro Boží zákon (1Mak 2,24 – 27) v době, kdy se Antiochos IV. snažil potlačit židovské náboženství.“²⁵⁸ Židovské povstání skončilo neúspěšně pro židy. Nicméně zéloté se snažili realizovat jeho cíle ještě dlouhou dobu po jejich ukončení (asi 60 let). Někteří následovníci z rodu Judy Makabejského lze řadit k členům zélotského uskupení.

Závěrečné shrnutí ke čtvrtému tématu diplomové práce. V tématu číslo čtyři (teoretické části) jsem mapovala různá témata, jako například: uzdravování, zázraky, řeči v metaforách, podobenství, nauku o Božím království či dobové náboženské skupiny. Jednotlivá témata nerozebírám detailně, neměla jsem to ani v úmyslu. Jedná se spíš o základní seznámení s výše uvedenými oblastmi. Největší část výkladu se váže k problematice nauky o Božím království, kterou lze dle mého názoru řadit ke klíčovým tématům Ježíšovy nauky. Vhled do výše předložených témat umožňuje žákům a žákyním lépe pochopit, kdo je Ježíš Nazaretský a s jakým poselstvím k nám přichází.

²⁵⁸ Tamtéž s. 1142.

5.7. Modelová hodina k tématu číslo čtyři:

Vlastní pedagogická příprava – první hodina ze tří:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

V první vyučovací hodině k tématu číslo čtyři společně s žáky a žákyněmi rozebereme hlavní pojmy a otázky. Důraz bude kladený na následující výrazy: podobenství, uzdravování, zázraky a metaforické řeči. Na konci vyučovací hodiny by měli být žáci a žákyně schopni vlastními slovy vysvětlit výše uvedené termíny. Hodina bude spíše teoreticky orientovaná.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, skupinová práce, brainstorming a Graffitty,²⁵⁹

Pomůcky:

- Pracovní listy,
- Větší papíry k výukové metodě Graffitti.
- Vytisknuté rámeček v příloze číslo 21 (domácí úkol).

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na úvod do vyučovací hodiny bych položila žákům a žákyním otázku, co si představí pod pojmem zázrak a jestli sami už nějaký zázrak prožili? Chtěla bych zjistit, co moji žáci a žákyně o daném tématu vědí? Následně bych frontálně vyložila, co jsou to zázraky, uzdravování, podobenství a řeči v metaforách. Přečteme si některé texty, ve kterých Ježíš uzdravuje a vykonává zázraky. Vybrané texty k četbě jsou ke zhlédnutí v příloze číslo 20.

²⁵⁹ K výukové metodě Graffitti přikládám informační materiál:

PÄDAGOGISCHES LADESINSTITUT, Rheinlandpfalz, [online], [cit. 3.4. 2023] dostupné z: https://pl.bildung-rp.de/fileadmin/user_upload/p_files/Materialien/PL_Publikationen/15_2_PL/Graffiti-Methode_illustriert.pdf

Průběh vyučovací hodiny:

Po frontálním výkladu by zařadila výukovou metodu Graffiti tím, že bych rozdělila žáky a žákyně do tři skupinek. Lavice bychom poskládali do kruhu, na každou lavici bych dala jeden větší plakát s otázkou k probíranému tématu, které jsou ke zhlédnutí v příloze číslo 21. Jednotlivé skupinky by se postavily k lavicím a do plakátu by zapisovaly odpovědi. Poté by se přesunuly k dalšímu plakátu a znovu by pracovaly na otázkách. Důležité je, aby se všechny skupiny vystřídaly u všech lavic. Následně bychom si jednotlivé plakáty představili před tabulí.

Závěr vyučovací hodiny:

Na konci vyučovací hodiny bychom zopakovali, co jsme se dnes ve vyučovací hodině dozvěděli. Budou mě zajímat tři věci, které si žáci a žákyně z vyučovací hodiny odnesli. Pokud zbyde čas zařadíme závěrečnou reflexi, ze které bych chtěla zjistit, jak se nám pracovalo. Za domácí úkol žáci a žákyně vypracují úkol číslo čtyři z přílohy 21. Já bych jim rámeček z přílohy číslo 21 vytiskla a žáci a žákyně by si biblický text vlepili do sešitu a připsali k tomu rovnou odpovědi.

Vlastní pedagogická příprava – druhá hodina ze tří:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

V dnešní vyučovací hodině se soustředíme na výklad dvou podobností o Boháči a Lazarovi a na podobnosti o rozséváči. Pokusíme se objasnit problematiku království nebeského.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, skupinová práce, práce s biblickými texty a Standbild²⁶⁰.

Pomůcky:

- Nakopírované biblické texty (viz příloha číslo 22).

²⁶⁰ Informace o výukové metodě Standbild naleznete zde: MEYER, Hilbert, Unterrichts - Methoden II. Praxisband, vyd. 15, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, s. 352 – 356, SBN978-3-589-20851-7.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na úvod vyučovací hodiny si připomeneme látku minulé vyučovací hodiny a zkontrolujeme domácí úkol. Poté se budeme zabývat podobenstvím o boháči a Lazarovi, které má dle mého názoru silně sociální rozměr. Právě proto jsem jej také vybrala. Nejprve si jej přečteme a poté zinscenujeme pomocí výukové metody Standbild. Krátce vysvětlím, oč v podobenství jde.

Průběh vyučovací hodiny:

Ve zbytku vyučovací hodiny bude kladen důraz na výklad nauky o Božím království. K tomu, aby žáci a žákyně tématu rozuměli, doplním frontální výklad četbou podobenství o rozsévači, které naleznete v příloze číslo 22.

Závěr vyučovací hodiny:

Na závěr vyučovací hodiny, pokud zbyde, čas zhodnotíme průběh vyučovací hodiny. Osobně si myslím, že vše nestihneme.

Vlastní pedagogická příprava – třetí hodina ze tří:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

Poslední hodinu věnovanou čtvrtému tématu diplomové práce zasvětíme opakování učiva. Znovu probereme nauku o Božím království. Poté bychom se podívali na téma náboženských skupin působících v době veřejného vystupování Ježíše Nazaretského. Žáci a žákyně by měli být schopni na konci vyučovací hodiny vlastními slovy charakterizovat dané společenství a popsat vztah k Ježíši Nazaretskému.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, skupinová práce s biblickým textem, Placemat.

Pomůcky:

- Vytisknuté biblické texty viz příloha 23.
- Větší čtvrtky, které použijete při výukové metodě Placemat.

Postup v rámci vyučovací hodiny:**Zahájení vyučovací hodiny:**

Na úvod vyučovací hodiny zopakujeme látku minulé vyučovací hodiny. Žáci a žákyně ve skupinkách do Placematu zapíší vše, co si odnesli z poslední hodiny. Po vypracování Placematu prezentují jednotlivé skupinky, co do plakátu zapsaly.

Průběh vyučovací hodiny:

Po úvodním opakování bychom se společně podívali na jednotlivá náboženská hnutí působící v době Ježíše Nazaretského. Pro účely vyučovací hodiny jsem vytvořila přílohu číslo 23, ve které jsou texty ke zhlédnutí, které bychom si s žáky a žákyněmi přečetli. Četba mnou zvolených textů (viz příloha 23) by následovala po frontálním výkladu.

Závěr vyučovací hodiny:

Na závěr vyučovací hodiny shrneme, čím jsme v minulých třech vyučovacích hodinách zabývali. Poprosím žáky a žákyně, aby si vzpomněli na tři věci, které se jim jevily jako obzvláště významné a vysvětlili proč.

6. Teoretická příprava výklad k pátému tématu:

Téma číslo 5 (4h): Ježíšovy poslední dny. Poslední večeře Páně: otázka kdy a jak slavil Ježíš poslední večeři? Jednalo se o Pesachovou večeři nebo jen o Šabat? Rozdíl mezi texty synoptické tradice a Janovým evangeliem? Ježíšovo zatčení, výslech, ukřižování, prázdný hrob a události po Ježíšově smrti.

Ježíšovy poslední dny:

Ježíšovo veřejné vystupování zaznamenávají všechna čtyři evangelia. Evangelijní vyprávění často popisují konflikty Ježíše Nazaretského s dobovými náboženskými skupinami. Nejčastěji jsou zmiňováni farizeové, saduceové a znalci Písma. S kritikou saduceů vůči Ježíšovi se poprvé setkáváme až v Jeruzalémě (viz Mk 12,18 „*Přišli k němu saduceové, kteří říkají, že není vzkříšení a ptali se ho.*“). Spor eskaluje do té míry, že hlavní hrdina příběhu – Ježíš Nazaretský, je ukřižovaný. Děj se odehrává na různých místech především v Galileji a je zakončen v Jeruzalémě popravou. Musíme si však uvědomit, že některé náboženské skupiny, se kterými jsme konfrontováni na stránkách Nového zákona v době, kdy byla evangelia sepisována, již neexistovaly. Jako příklad uveďme saduceje.

O některých náboženských skupinách evangelia mlčí konkrétně o zélotech a esejcích. Je otázkou proč se o nich z evangelií nic nedovídáme? Podle J. Gnilyky Ježíšova kritika mířila i k zélotům, „*jakožto zástupcům levicově radikálního farizejského křídla.*“²⁶¹ Může předpokládat, že s esejci přicházel Ježíš do kontaktu jen velmi málo nebo vůbec. Stoupenci tohoto proudu žili v ústraní. Právě proto můžeme soudit, že Ježíš s nimi neměl žádné konflikty.

Co vyvolalo spory Ježíše Nazaretského s dobovými náboženskými skupinami? K objasnění dané problematiky nám poslouží text z Matoušova evangelia, kde se ve 23 kapitole setkáváme s textem začínajícím slovy „*běda*“. Text je ve svém jádru nasměřovaný proti zákoníkům a farizeům. „*Tato kompozice řeči stupňujících se výčitek, vrcholící z obvinění z vražděných myšlenek a odpadnutí od Zákona, je do značné míry diktována pozdějším oddělením křesťanské obce od synagogy.*“²⁶² Jádrem Ježíšova kázání je příchod království Božího též nebeského království. Ježíš předpokládá ustavení nového řádu, který

²⁶¹ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 236, ISBN 80-7021-534-8.

²⁶² Tamtéž s. 237.

překoná stávající. V centru Ježíšovy nauky stojí přikázání lásky. Nicméně Ježíš v evangeliích o sobě prohlašuje v Mt 5,17 „*Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky, nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.*“

Podobně konfliktně je v evangelijním vyprávění vylíčený i Jan Křtitel, kterého nechal panovník Herodes Antipas nejprve uvěznit a poté popravit. Jan Křtitel měl kolem sebe řadu přívrženců, to samé platí o i Ježíši Nazaretském. Je jasné, že Jan i Ježíš vzbuzovali pozornost, právě protože se kolem nich vyskytovaly davy smýšlejících podobným způsobem. Byly to právě obavy z možné revolty, které mohly přimět panovníka Heroda Antipu k popravě Jana Křtitele. V Lukášově evangeliu jsou zaznamenána varovná slova, která jsou určena Ježíši Nazaretskému. Viz L 13,31 „*V tu chvíli přišli někteří farizeové a řekli mu: „Rychle odtud odejdi, protože Herodes tě chce zabít.*“

S tématem Ježíšových posledních dnů nás konfrontují texty evangelií. Čtenáři a čtenářky se spolu s Ježíšem přesouvají do Jeruzaléma, centra dění. Je otázkou, jakou trasu zvolil Ježíš spolu s učedníky při cestě do Jeruzaléma. Ze zpráv z Markova evangelia víme, že Ježíš musel procházet Jerichem (srv. Mk 10,46 „*Přišli do Jericha*“) a také místem „*vádí El – kelt*²⁶³“. Může předpokládat, že Ježíšova cesta započala již v Kafarnau (srv. Mk 9,33 „*Přišli do Kafarnau*.“). J. Gnilka uvádí, „*Ze tří možných cest z Galileje do Jeruzaléma se nabízí cesta východní podél Jordánu, neboť tak bylo možné vyhnout se Samařsku. Tato cesta trvala 2–3 dny*“²⁶⁴. Zvolení této trasy bylo pro poutníky směřující do Jeruzaléma obzvláště výhodné, protože na jaře zde nebylo takové horko jako v létě a s nocováním jste si nemuseli lámat hlavu. Mohli jste spát venku.

Z evangelijních vyprávění víme, že při příchodu do Jeruzaléma Ježíš pobýval na vesnici v Betánii, která ležela nedaleko Jeruzaléma. O Betánii se hovoří v Markově evangeliu v souvislosti se Šimonem Malomocným (viz Mk 14,3 „*Když byl v Betánii v domě Šimona Malomocného a seděl u stolu...*“)

Všechna čtyři evangelia zmiňují příběh o Ježíšově protestu v chrámu. Je však otázkou, byl-li Ježíš revolty vůbec schopný? Všudypřítomná chrámová policie by jistě velmi rychle zasáhla. V Janově evangeliu se problematika očištění nachází v J 2,13–22. V Markově evangeliu uvedenou scénku sledujeme v Mk 11, 15–18. Děj se odehrává na tzv.

²⁶³ Tamtéž s. 238.

²⁶⁴ Tamtéž s. 239.

„nádvoří pohanů.“ Z Markova evangelia se dovídáme, že se v době incidentu na nádvoří vyskytovali lidé, penězoměnci a také prodavači holubů. Janovo evangelium zmiňuje ještě prodavače dobytka a ovce.

Můžeme myslím s jistotou konstatovat, že v době, kdy se slavil svátek pesach nebo před svátkem pesach, vyskytovalo se na „nádvoří pohanů“ velké množství lidí. Perikopa o očištění chrámu je v evangeliích velice dramaticky vyličená. Viz Mk 11, 15–16 „...*Když vešel do chrámu, začal vyhánět prodavače a kupující v nádvoří, zprevracel stoly směnárníků a stánky prodavačů holubů, nedovoľoval ani to, aby nikdo s čímkoliv procházel nádvořím.*“ První, s čím jsme konfrontováni při četbě uvedeného textu, je pohled na rozhněvaného Ježíše. J. Gnilka se domnívá, že „*jeho čin se pochopitelně neobrací především proti těmto lidem, nýbrž proti hierarchům, kteří tento trh zřídili.*“²⁶⁵

Je otázkou, jestli proti Ježíšovi zasáhla chrámová policie potažmo římské vojsko? Biblický text odpověď neposkytuje. Nicméně J. Gnilka se domnívá, že si chrámová policie této roztržky nemusela všimnout. Z Markova evangelia je zřejmé, že Ježíšova revolta nezůstává bez odezvy. Viz Mk 11,18 „*Velekněží a zákoníci to uslyšeli a hledali, jak by ho zahubili, báli se ho totiž, protože všechen lid byl nadšen jeho učením.*“ Z citovaného verše v. 18 je patrný postoj zákoníků a velekněží k Ježíšovu činu. Ti by jej rádi zatkli, nicméně z obavy možné reakce všudypřítomných Ježíšových sympatizantů vyčkávají na vhodnější chvíli.

6.1. Úvod do problematiky poslední večeře Ježíše Nazaretského:

Zajímavé je, že Pavel nám předkládá svoji variantu textu, a to v 1 Kor 11,23–26. S. Schreiber²⁶⁶ se domnívá, že v minulosti museli existovat dvě varianty textu o poslední večeři Páně. Tedy ta, kterou používal evangelista Marek, od kterého perikopu převzal Matouš a poté Pavlova verze. S. Schreiber je přesvědčený, že Matouš při psaní poslední večeře Páně využíval jako předlohu Markovo evangelium. Na druhé straně dle něj evangelista Lukáš kombinuje oba zdroje, tedy Markovo i Pavlovo znění. Markovo a Pavlovo podání je dle S. Schreibera nejstarším záznamem tohoto textu. Při četbě poslední večeře Páně u Marka a Pavla shledáváme četné rozdíly. Z Markova evangelia se dovídáme, že se scéna odehrává

²⁶⁵ Tamtéž s. 244.

²⁶⁶ SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-Verlag, 2022, s. 274, ISBN 978-3-7867-4014-8.

během jezení jídla (viz Mk 14,22 „*Když jedli, vzal chléb.....*“). Dějová linka se odehrává v Jeruzalémě. Ježíšova smrt se blíží. Obě verze textu o poslední večeři Páně poukazují na Ježíšův konec.

S. Schreiber si klade otázku „*jestli Ježíš předpovídal vlastní smrt?*“²⁶⁷ S. Schreiber poukazuje na Ježíšovu revoltu v Jeruzalémském chrámě (viz např. Mk 11,15-19). Ježíš si zřejmě byl vědom, že jeho čin nezůstane bez odezvy. Na jedné straně konfliktu stojí Ježíš a na druhé autority s chrámem spojené, které by se Ježíše rády zbavily. Z výroku v Mk 14,25 je patrné, že Ježíš ví, že jeho čas na zemi je u konce (srv. Mk 14,25 „*Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu pít nový kalich v Božím království.*“)

Ježíš se svým zatčením a následnou smrtí jistě počítal. Vystává zde otázka, jak chápali Ježíšovi učedníci jeho budoucí smrt. Z různých situací z evangelií je zřejmé, že Ježíš připravoval své žáky na to, co přijde. Z Markova evangelia se dovídáme, že v době po Ježíšově zatčení se od něj učedníci distancovali. Viz Mk 14,50 „*Všichni ho opustili a utekli....*“ Z Janova evangelia se dovídáme, že u Ježíšova kříže stal mimo jiné Ježíšův nejmilovanější učedník.

Je otázkou, kdy Ježíš spolu se svými nejbližšími slavil Poslední večeři? Bylo to v době svátku pesach, jak předpokládají synoptici? (Viz Mk 14,12 „*Prvního dne nekvašených chlebů, když se zabíjel beránek.*“) Nebo v předvečer pesachu, jak uvádí Janovo evangelium. (Viz J 13,1 „*Bylo před velikonočními svátky. Ježíš věděl, že přišla jeho hodina, aby z tohoto světa šel k Otcí....*“). S. Schreiber je přesvědčený, že nelze datovat Ježíšovu smrt do doby předvečera svátku pesach. Naopak G. Theissen²⁶⁸ považuje dataci slavení svátku pesach za diskutabilní. Pokud bychom se drželi Janova podání, světil by Ježíš pouze šabat.

V Markově evangeliu čteme o jednání zákoníků a velekněží, kteří přemýšlí, jak by Ježíše odstranili. (Viz Mk 14,1 „*Bylo dva dny před velikonoce, svátkem nekvašených chlebů. Velekněží a zákoníci přemýšleli, jak by se Ježíše zmocnili a zabili ho.*“) Z Markova evangelia lze usoudit, že zákoníci a velekněží chtěli Ježíše zabít před svátkem pesach. Jejich

²⁶⁷ Tamtéž s. 276.

²⁶⁸ THEISSEN, GERD, MERZ, Annette, *Der historische Jesus*, 2.vyd, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, 1997, s. 152, ISBN 3-525-52149-4.

úvaha dává smysl, protože v době pesachu se do Jeruzaléma sjíždělo velké množství poutníků, mezi nimi mnoho, kteří s Ježíšem sympatizovali. Ti by mohli mít snahu Ježíšovu popravu překazit.

Další problémem, na který je třeba upozornit v souvislosti se slavení pesachu, jsou kalendáře sluneční a měsíční. Obyvatelé Kumránu využívali kalendáře slunečního, zatím co v Jeruzalémě a jeruzalémském chrámě se tamější kněží a obyvatelé řídili měsíčním kalendářem. Právě existence dvou kalendářů zapříčinila to, že existovala dvě data slavení svátku pesach. „*Pokaždé to byl sice 15. nisan, 15. den jarního měsíce, ale podle slunečního kalendáře to bylo vždy úterý, zatímco podle měsíčního se den týdnu měnil.*”²⁶⁹ Pokud by se Ježíš přikláněl ke slunečnímu kalendáři, slavil by pesach již v úterý. Otázkou zůstává, kde by si Ježíš již v úterý opatřil beránka? Beránek je nutnou podmínkou možnosti slavení svátku pesach. J. Gnilka se přiklání k tomu, že Ježíš a jeho učedníci se řídili měsíčním kalendářem.

O samotné večeři Páně a její přípravě víme, jen to, co nám předkládají evangelia. Marek nám zanechává zprávy v Mk 14, 12–14 a Lukáš v Lk 22,15–16. S jistotou můžeme konstatovat, že se hostina paschy slavila večer viz Mk 14,17-18 „*Večer přišel Ježíš s Dvanácti. A když byli u stolu a jedli....*“ Ježíšovo konání připomíná i Pavel v Prvním listu Korintským. Viz 1 Kor 23 „*...Pán Ježíš v tu noc, kdy byl zrazen.*“ V rámci pesachu se podávalo hlavní jídlo, které se doporučovalo jíst v době před západem slunce a poté následovala hostina. Vše se odehrávalo v Jeruzalémě. Z biblického textu je nám známo, že Ježíš a jeho kruh nejvěrnějších stoupenců se sešli na Olivové hoře, kde se hostina konala.

Co je svátek pesach a proč se slaví?²⁷⁰ Zkráceně: při pesachové slavnosti se vzpomínalo na dobu, kdy byli Izraelité pouhými otroky v Egyptě a Bůh jim pomohl tím, že je vysvobodil. Tato událost je popisovaná především ve Druhé knize Mojžíšově. S instrukcemi ke slavení svátku pesach nás seznamuje 2 Moj 12. Ve 2 Moj 12, 26 – 27 se k pesachu píše následující: „*Až se vás pak vaši synové budou ptát, co pro vás tato služba*

²⁶⁹ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvédno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 246, ISBN 80-7021-534-8.

Průběh slavení svátku pesach popisují jen stručně, protože jsem se domnívala, že by obšírný rozbor pesachu neúnosně zatížil rozsah diplomové práce. Níže předkládám literaturu Františka Kuneta, ve které se o svátku pesach může dočíst (viz s. 29-54).

²⁷⁰ KUNETKA, František, Židovský rok a jeho svátky: „Budeš se radovat před Hospodinem svým Bohem Dt 16,11“, 5.vyd., Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, ISBN 978-80-244-1983-1

znamená, odpovíte:, *Je to velikonoční obětní hod Hospodinův. On v Egyptě pomínil domy synů Izraele.*“ Podobná slova se opakují v 2 Moj 12,14. Před pesachem se zabíjeli beránci (viz 2 Moj 12,5 – 6 *„budete mít beránka bez vady, ročního samce ... Budete jej opatrovat až do čtrnáctého dne tohoto měsíce. Navečer bude celé shromáždění izraelské pospolitosti beránky zabíjet.“*).

Svátek pesachu se slavil v Jeruzalémě, kam se sjíždělo velké množství poutníků. Doporučovalo se přicestovat dříve, aby bylo možné najít vhodné místo, kde uspořádáte hostinu. K tomuto účelu se využívaly i střechy domů či terasy. *„Středem domácí slavnosti byla pascha – hagada – při níž nejváženější člen společenství, který též hostině předsedal, musel připomínat osvobození z egyptského otroctví (Ex 12,26 n) a dále pojídání beránka.“*²⁷¹ Při slavnosti se pojídaly nekvašené chleby s hořkými bylinami na připomínku toho, že jim chlebové těsto nestihlo vykynout, když prchali z Egypta a také se popíjelo víno (viz 2 Moj 12,8). Když se dojedlo pronášela se děkovná modlitba a četly se některé verše z žalmů.

Zajímavostí je, že při večeři se nesedělo, nýbrž leželo a také se jednotlivé pokrmy jedly velice pomalu. Naopak z Tanachu víme, že Hospodin předtím, než vyvedl lid z Egypta, nařídil ať se oblečou, opášou a beránka upečou a snědí rychle ve stoje. Jak vypadala pesachová večeře Ježíše a jeho učedníků a možná i učednic? *„Ježíš vzal na začátku hlavního jídla placku chleba, pronesl modlitbu požehnání, roztrhal chléb na kousky a ty pak, s výkladem daru – rozdával učedníkům. Nakonec po děkovné modlitbě nechal kolovat (svůj) kalich s vínem a podal výklad i k němu.“*²⁷²

Pokud se budeme snažit o výklad slov, která Ježíš pronáší během Poslední večeře, je potřeba si uvědomit, že v Novém zákoně jsou Ježíšova slova zaznamenána vícekrát, a to v evangeliích a v Prvním listu Korintským. Konkrétně pak tedy v Mt 26,26 – 28, Mk 14,22 – 24, L 22,19 – 20 a 1 Kor 11, 23 – 25. Můžeme předpokládat, že se některé Ježíšovy výroky do finálního textu vůbec nedostaly, např. *„slova modlitby chvál a díky“*²⁷³ Současné bádání se opírá o dvě možná stanoviska, jak uvedený text vykládat: *„myšlenka smíru a zastoupení – které ukazují Ježíšovu smrt jako smrt za - a myšlenka smlouvy.“*²⁷⁴ Ježíš při pesachové

²⁷¹ GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2001, s. 247, ISBN 80-7021-534-8.

²⁷² Tamtéž s. 251.

²⁷³ Tamtéž s. 251.

²⁷⁴ Tamtéž s. 251.

večeři předpřipravuje učedníky na brzkou smrt, ale zároveň jim, a nejen jim potažmo celému národu nabízí spásu.

6.2. Ježíšovo zatčení, obžaloba, proces a poprava:

Sled událostí, který nastal po Poslední večeři se vyznačoval velikou rychlostí, do následujícího rána visel hlavní protagonista příběhu Ježíš Nazaretský na kříži. Pro dnešního posluchače či čtenáře je to jen stěží představitelné, že v takovém spěchu je někdo zabit. V naší kultuře jsme zvyklí na dlouhé, vleklé soudní procesy. Představíme si události postupně a využijeme k tomu Markova evangelia. Podle Markova evangelia se Ježíš vydal s některými učedníky na Olivovou horu. V dějové lince se pohybuje po pesachové večeři. Viz Mk 14,26 „...Šli na Olivovou horu.“ Z evangelijního vyprávění je nám známo, že se Ježíš usilovně modlil před tím, než jej přišli zatknout.

Otázka zadržení je velice složitá, protože události, tak jak nám je zaznamenávají evangelisté, se místy odlišují, a to zásadním způsobem. Marek při zatčení uvádí Jidáše, Velekněží, zákoníky, starší a ozbrojené meči a holemi (srv. Mk 14,43). Matouš mluví o: Jidášovi, Velekněžích, starších a ozbrojených meči a holemi (srv. Mt 26,47). Z Lukášova evangelia se dovídáme, že Ježíše zatkli: kněží, velitelé stráže a starší (srv. L 22,53). Janovo evangelium zmiňuje: oddíl vojáků, stráže od velekněze a farizeů a také kohortu (srv. J 18,3). Je otázkou, proč Jan uvádí i kohortu, která čítala asi 600 mužů? Na první pohled se nám to může jevit více než absurdní. Nicméně v době svátku pesach se v Jeruzalémě vyskytovalo velké množství poutníků, z nichž mnozí mohli patřit k Ježíšovým sympatizantům. Právě z možné obavy revolty Ježíšových stoupenců byla u Ježíšova zatýkání přítomná i kohorta.

Do příběhu o Ježíšově zatýkání vložili evangelisté Matouš, Marek, Lukáš a Jan scénku s useknutým uchem. Srv. Mk 14,47, Mt 26,51, L 22,49 a J 18,10. V době, kdy je Ježíš zatýkán, do děje opět vstupuje Jidáš Iškariotský. Je otázkou, proč Jidáš zradil Ježíše a jak došlo ujednání s nepřáteli? Na tuto otázku nám evangelia odpověď neposkytují. Lze předpokládat, že si Ježíšovi protivníci zvolili Jidáše Iškariotského, protože se po většinu času pohyboval v blízkosti Ježíšově a mohl jim proto poskytnout přesné informace, kde se nachází. Z Janova evangelia nabýváme dojmu, že ti, kteří dostali za úkol Ježíše zajmout, jej neznali. Viz J 18,7 „...Koho hledáte? A oni řekli: „Ježíše Nazaretského.“ Podle Markova evangelia Ježíše všichni opustili (srv. Mk 14,50 „všichni ho opustili“). Nejspíše se můžeme ptát, kdo jsou ti všichni a kam se rozprchli? V této otázce biblický text mlčí. Jako možné místo návratu můžeme předpokládat Galileu.

Synoptická evangelia líčí Ježíšův výslech před nejvyšším židovským soudním dvorem zvaným Synedrion, který „se skládal ze 70 členů, k nimž byl přičten jako 71 člen velekněz.²⁷⁵“ J. Gnilka si není zcela jistý, jestli v době Ježíšova procesu platila podmínka, že k tomu, aby mohl být vyneseny rozsudek, muselo být přítomno minimálně 23 soudců z řad „velekněží, starších a znalců Písma.²⁷⁶“

Naopak v Janově evangeliu je Ježíš předvolán k Annášovi (viz J 18,13 „Přivedli ho k nejprve k Annášovi...“). Marek v této souvislosti píše následující: Mk 15,1 „A hned zrána se poradili velekněží, starší a zákoníci, celá rada, spoutali Ježíše, odvedli jej a vydali jej Pilátovi.“ Ježíše ještě předtím, než byl vydaný Pilátovi, vyslýchala židovská rada viz Mk 14,53 – 65. J. Gnilka řadí židovské vyšetřování k předběžnému s cílem nashromáždit dostatečný materiál, který by následně mohli použít proti Ježíšovi a předat Pilátovi. Pokud budeme vycházet z biblického textu a budeme považovat za pravdivé, že se shromáždění konalo v domě Kaifášově, a ne v oficiální síni, můžeme z této situace vyvodit, že se rada nesešla v plném počtu, ale účastnili se jen ti nejdůležitější „a oficiální zasedání synedria se nekonalo.²⁷⁷“

Z textu evangelijních vyprávění se dovídáme, že Ježíš byl nakonec souzený v římském procesu před Pontiem Pilátem. „Cílem římského procesu bylo stanovení viny²⁷⁸.“ Z textu evangelií si lze udělat poměrně dobrý obrázek, jak celý proces probíhal. Nicméně o porotě či soudních asistentech evangelia mlčí. Při výslechu podle J. Gnilky musel u Ježíšova výslechu být přítomný i tlumočník, který překládal Ježíšovy věty z aramejštiny. V evangeliích sledujeme nejprve obžalobu vznesenou ze strany velekněží (srv. J 18, 35 „...Tvůj národ a velekněží mi tě vydali.“) proti hlavnímu protagonistovi a poté následuje obširný výslech u Piláta. V době, kdy je Ježíš dotazovaný před Pilátem, je spoutaný (srv. Mk 15,1). Ježíš není jediný, kým se též den zabýval Pilát. Spolu s ním jsou obvinění ještě dva lupiči, které čeká stejný osud jako Ježíše – ukřižování. Z Nového zákona známe jméno jednoho z dvou loupežníků, kterým je Barnabáš.

²⁷⁵ Tamtéž s. 257.

²⁷⁶ Tamtéž s. 257.

²⁷⁷ Tamtéž s. 261.

²⁷⁸ Tamtéž s. 262.

Z evangelií víme, že i Pilát se pokusil udělat na Ježíšovu věc vlastní názor, když jej vyslychal. Z četby (J 18,28-40) Pilátova rozhovoru s Ježíšem jsem měla dojem, jako kdyby Pilát celou dobu věděl, že je Ježíš nevinný, ale sám s tím nic nechtěl dělat. Dle J. Gnilky se Ježíšův výslech odehrával v Herodově paláci, kde je Ježíš vyrozuměný i s verdiktem. Jan k soudnímu procesu dodává viz J 19,13 „*Když to Pilát uslyšel, dal vyvést Ježíše ven a zasedl k soudu na místě zvaném, Na dláždění, hebrejsky Gabata.*“ Z této zmínky můžeme usuzovat přítomnost soudního dvora. O soudním stolci se zmiňuje i evangelista Matouš (viz Mt 27,19 „*Když seděl na soudné stolici, poslala k němu jeho žena se vzkazem...*“). Pilát se nakonec rozhodl v neprospěch Ježíše (viz např. J 19,16 „*Tu jim ho vydal, aby byl ukřižován, a oni se Ježíše chopili.*“)

Celý proces končí definitivním verdiktem – ukřižování. Čtenáři a čtenářky sledují v dějové lince ještě jednu postavu, kterou je vrah Barnabáš. Viz Mk 15,6 – 7 „*O svátcích jim propuštěval jednoho vězně, o kterého žádali. Ve vězení byl mezi vzbouřenci, kteří se při vzpouře dopustili vraždy, muž jménem Barabáš.*“ Je otázkou, byla-li to běžná praxe ve svátek pesach omilostnit jednoho vězně. Podle J. Gnilky nelze amnestii doložit. Zajímavé je, že ani známý židovský historik J. Flavius o ní nehovoří.

Po vynesení rozsudku smrti byla v době Ježíšově běžná praxe bičování odsouzených, což dokládají i evangelia (viz Mk 15,15... „*Ježíše dal zbičovat a vydal ho, aby byl ukřižován.*“) „*Vojáci používali k bičování flagellum, hrozný kožený bič, často opatřený kusy kostí nebo olovnými kuličkami, případně ostny.*“²⁷⁹ Tato otřesná praktika musela způsobovat odsouzeným velké bolesti. Bičovalo se do doby panování vládce Caesara, který této praktice učinil přítrž. K bičování se vyjadřuje i Pavel v 2K 11,24 „*Od Židů jsem byl pětkrát odsouzen ke čtyřiceti ranám bez jedné.*“

Marek uvádí, že Ježíšovi na popravišti nesl kříž jistý Šimon z Kyrény (viz Mt 15,21 „*Cestou přinutili nějakého Šimona z Kyrény, otce Alexandra a Rufa, který šel z venkova, aby mu nesl kříž.*“) Kdo je Šimon z Kyrény? Na tuto otázku je možné odpovědět dvěma způsoby. Uvedený Šimon mohl patřit k Jeruzalémskému obyvatelstvu anebo k poutníkům, kteří přijeli do Jeruzaléma, aby zde oslavili jeden z nejvýznamnějších židovských svátků Pesach.

²⁷⁹ Tamtéž s. 270.

Ježíš je ukřižovaný v místě Golgota spolu s dalšími dvěma muži (viz Mk 15,22 „*A přivedli ho na místo zvané Golgota...*“). Marek zmiňuje nápis „Král Židů“, který byl připevněn nad Ježíšovu hlavou. Viz Mk 15,26 „*Jeho provinění oznamoval nápis: Král Židů.*“ Ježíšovým odpůrcům se nelíbilo především to, že se podle jejich mínění Ježíš stylizoval do role židovského krále. Ježíš se ve svých posledních chvílích na kříži modlí Ž 22. Z Janova evangelia je nám známo, že u Ježíšova kříže stály: jeho matka, sestra jeho matky a milovaný učedník. Viz J. 19,25 – 26 „*U Ježíšova kříže stály jeho matka a sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie Magdalská. Když Ježíš spatřil matku a vedle ní učedníka, kterého miloval, řekl matce: „Ženo, hle tvůj syn!“* Závěrem můžeme konstatovat, že Ježíš umírá v pátek asi „*okolo roku 30*²⁸⁰.“ našeho letopočtu! Synoptická evangelia nám shodně předkládají, že Ježíš Nazaretský umírá „*první den svátku Pesach 15 nisanu*²⁸¹“

Po Ježíšově smrti se jeho těla ujal jistý Josef z Arimatie, který dle vyprávění Markova evangelia, poprosil Piláta o Ježíšovo tělo. Viz Mk 15,43 „*Přišel Josef z Arimatie, vážený člen rady, který také očekával království Boží, dodal si odvahy, vešel k Pilátovi a požádal o Ježíšovo tělo.*“ Výše uvedený muž dal Ježíše pohřbít. Z Markova textu je známo, že Josef zakoupil bílé plátno, do kterého zabalil mrtvé tělo Ježíšovo. Viz Mk 15,46 „*Ten koupil plátno, snal Ježíše z kříže, zavinul ho do plátna a položil do hrobu, který byl vytesán ve skále.*“ V Janově textu Jan na závěr evangelia líčí události s prázdným hrobem spojené. Podle vyprávění našla Marie Magdalská prázdný hrob, a když to uviděla, vrátila se zpět, aby vše vypověděla Šimonovi, který se ještě s jedním učedníkem k hrobu vypravili. Respektive závodili o to, kdo bude u hrobu první. (Viz J 20,4 „*Oba dva běželi, ale ten druhý učedník předběhl Petra a byl u hrobu první.*“) Janovo evangelium uzavírají texty zjevení a dva dovětky.

V předposledním pátém tématu diplomové práce (teoretické části) jsem se zabývala Ježíšovými posledními dny a událostmi s nimi spojenými. Opět jako u předešlých témat jde o „pouhý“ úvod k výše zmiňovaným tématům, a nikoliv o detailní analýzu. V praktické části, kterou lze zhlédnout níže, jsem nastínila jeden z možných způsobů, jak bych já s tématem Ježíšova konce pracovala.

²⁸⁰ THEISSEN, GERD, MERZ, Annette, Der historische Jesus, 2.vyd, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, 1997, s. 152, ISBN 3-525-52149-4.

²⁸¹ Tamtéž s. 152.

6.3. Modelová hodina k tématu číslo pět:

Vlastní pedagogická příprava – první hodina ze čtyř:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

Cílem následujících čtyř vyučovacích hodin je osvojení si vědomostí s posledními dny v Ježíšova života spojenými. Důraz bude kladený na evangelijní vyprávění, a to především na Markovo a Janovo evangelium.

V dnešní vyučovací hodině se zaměříme na četbu mnou vybraných textů z Druhé knihy Mojžíšovy, Markova a Janova evangelia. Přečteme si: 2 Moj 12, vjezd do Jeruzaléma a očištění chrámu. Žáci a žákyně by měli být schopni na konci vyučovací hodiny vlastními slovy popsat události po Ježíšově vjezdu do Jeruzaléma. Krátce shrnout, co je pesach a proč jej zbožní židé slaví?

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, skupinová práce, práce s biblickým textem, biblickými obrázky a mentální mapou.

Pomůcky:

- Nakopírované biblické texty a biblické obrázky,
- Větší čtvrtky,
- Nůžky,
- Lepidlo,
- Fixy.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na začátku vyučovací hodiny připomeneme látku minulé vyučovací hodiny. Poté představíme dnešní vyučovací hodinu. Úvodem hodiny poprosím žáky a žákyně, aby ve skupinkách prodiskutovali a zapsali do mentální mapy, co už vědí o posledních dnech Ježíšových. Po kontrole mentální mapy bychom si přečetli některé texty s tímto tématem

spojené. Pro účely diplomové práce jsem vytvořila přílohu číslo 11, ve které jsou zvolené texty ke zhlédnutí.

Průběh vyučovací hodiny:

Po četbě biblických textů bych zařadila frontální výklad k tématu Ježíšových posledních dnů. Připomenu událost vyvedení Izraele z Egypta a podstatu slavení svátku pesach. Výklad se bude opírat o texty vjezdu do Jeruzaléma a očištění chrámu (viz Mk 11)

Závěr vyučovací hodiny:

Na závěr vyučovací hodiny bych žákům a žákyním zadala skupinovou práci. Měli by za úkol rozstříhat biblické obrázky z přílohy 12 a nalepit je do čtvrtky. Nad obrázek by žáci a žákyně napsali, o jaký biblický text se jedná, a krátce popsali, co obrázky zobrazují. Poté by následovala kontrola čtvrtek a závěrečná reflexe, ve které by žáci a žákyně zopakovali tři nejdůležitější věci, které si z dnešní vyučovací hodiny odnáší.

Vlastní pedagogická příprava – druhá hodina ze čtyř:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

Následující vyučovací hodina naváže na předchozí vyučovací hodinu. V dnešní vyučovací hodině se budeme věnovat důvodům, které vedly k zatčení a následnému ukřižování Ježíše Nazaretského. Připomeneme dobové náboženské skupiny a jejich vztah k Ježíši Nazaretskému. Cílem vyučovací hodiny je pochopení, proč došlo k zabití (ukřižování) hlavní postavy Nového zákona.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, skupinová práce, práce s biblickými obrázky a Placemat.

Pomůcky:

- Nakopírované pracovní listy, biblické obrázky a biblické texty (viz přílohy číslo 14 a 15)
- Větší čtvrtky k výukové metodě Placemat.
- Nůžky,
- Lepidlo,

- Fixy.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na úvod do vyučovací hodiny si zopakujeme témata minulé vyučovací hodiny. Žáky a žákyně rozdělím do malých skupinek, ve kterých si zopakují témata předešlé vyučovací hodiny. Budou pracovat s výukovou metodou Placemat. Prodiskutovaná stanoviska zapíší do výukové metody Placemat. Poté jednotlivé skupiny představí své plakáty před tabulí. Dále jsem si pro žáky a žákyně připravila přílohu číslo 13 (pracovní list), ve které budou mít žáci a žákyně za úkol najít rozdíly v obrázcích a popsat děj obrázku. Obrázek zobrazuje perikopu o očištění chrámu (např. viz Mk 11,15 - 18).

Průběh vyučovací hodiny:

Po úvodním opakování zařadíme četbu evangelijních textů (viz příloha 14) a výklad vážící se k dobovým náboženským skupinám. Ke každé skupině zmíníme postoj k Ježíši Nazaretskému. K této tématice jsem vytvořila přílohu číslo 15. Žáci a žákyně vlastními slovy charakterizují danou skupinu a interpretují její postoj k osobě Ježíše Nazaretského. Poté bychom si přílohu číslo 15 zkontrolovali.

Závěr vyučovací hodiny:

Na závěr vyučovací hodiny shrneme, čím jsme v hodině zabývali. Poprosím žáky a žákyně, aby ve dvojicích prodiskutovali tři věci, které se dnes naučili.

Vlastní pedagogická příprava – třetí hodina ze čtyř:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

Ve třetí vyučovací hodině budeme s žáky a žákyněmi pokračovat v tématu Ježíšových posledních dnů. Na konci vyučovací hodiny by měli být žáci a žákyně schopni vlastními slovy objasnit následující události s Ježíšem spojené. Konkrétně: zatčení, výslech a ukřižování.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, skupinová práce, práce s biblickými texty a obrázky.

Pomůcky:

- Nakopírované biblické texty a obrázky.
- Větší čtvrtky.
- Nůžky.
- Lepidlo.
- Fixy.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na začátku vyučovací hodiny připomeneme učivo minulé vyučovací hodiny. Po úvodním opakování zařadíme komentovanou četbu Markova evangelia (viz příloha číslo 16). Frontálně výložím následující události: zatčení, výslech a ukřižování.

Průběh vyučovací hodiny:

Po četbě a frontálním výkladu bych zařadila skupinovou práci. Každá skupina by obdržela větší čtvrtku a nakopírované biblické obrázky (viz příloha číslo 17). Jejich úkolem by bylo obrázky rozstříhat a seřadit chronologicky na lavici, tak jak jdou perikopy za sebou v evangelijních vyprávěních. Poté bychom přistoupili ke kontrole. Ptala bych se žáků a žákyň, jak obrázky uspořádali a proč právě takto. Následně by si jednotlivé obrázky vlepily do čtvrtky i s popiskem.

Závěr vyučovací hodiny:

Na závěr vyučovací hodiny bychom shrnuli, jak se nám pracovalo. Připomněli si, které tři věci se nám jeví jako důležité a podstatné a proč.

Vlastní pedagogická příprava – čtvrtá hodina ze čtyř:

Hodinová dotace: 1h

Znalosti a dovednosti:

V poslední vyučovací hodině dokončíme témata Ježíšových posledních dnů. Zbývá nám probrat následující: prázdný hrob a události po Ježíšově smrti. Cílem vyučovací hodiny bude získání základních znalostí z období po Ježíšově smrti. V rámci vyučovací hodiny se zaměříme na opakování a upevnění již získaných znalostí.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, skupinová práce, práce s biblickými texty a obrázky.

Pomůcky:

- Nakopírované biblické texty a obrázky.
- Větší čtvrtky.
- Nůžky.
- Lepidlo.
- Fixy.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na začátek vyučovací hodiny připomeneme látku předešlé vyučovací hodiny. Poté bude následovat komentovaná četba Markova evangelia. Markův text je ke zhlédnutí v příloze číslo 18.

Průběh vyučovací hodiny:

Pro účely opakování jsem vytvořila přílohu číslo 19. Žáci a žákyně budou mít za úkol vystříhnout a poté seřadit jednotlivé biblické obrázky chronologicky podle toho, jak jdou v evangeliích perikopy za sebou. Nejprve si obrázky vyskládají na lavice. Teprve po kontrole obrázky nalepí do plakátu (čtvrtka) a popíší, co obrázky zaznamenávají.

Závěr vyučovací hodiny:

Na závěr vyučovací hodiny si s žáky a žákyněmi projdeme vytvořený plakát. Shrne, co jsme se ve minulých čtyřech vyučovacích hodinách dozvěděli o Ježíšových posledních dnech.

7. Teoretická příprava – výklad k šestému tématu:

Téma číslo 6: (2h) Vyznání víry: teologická interpretace druhého článku apoštolského vyznání víry: „*Věřím i v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho*“²⁸².“

7.1. Teologická interpretace druhého článku apoštolského vyznání víry:

J. M. Lochman pokládá druhý článek apoštolského vyznání víry za „*srdce apoštolské víry*“;²⁸³ tímto označením začíná i kapitola v jeho knize²⁸⁴. Lochman cituje protestantského teologa O. Culmanna, který považuje formulaci „*i v Ježíše Krista*“ za „*východisko a střed křesťanské víry*“.²⁸⁵ „Na víře v Ježíše Krista stojí celé křesťanství.“

Zásadní sdělení druhé článku apoštolského vyznání víry je výraz „*věřím i v Ježíše Krista*“. Ježíš Kristus je pro všechny křesťany a křesťanky na celém světě středobodem jejich života. Je proto potřeba si položit otázku, kdo je Ježíš Kristus? K této problematice vznikla vědní disciplína zvaná christologie, která je vědou zabývající se Kristem. Jméno Ježíš (původně: Ješua, Jehošua, Jhošua, Ješu, Jesu...) se do českého jazyka překládá „*Bůh zachraňuje*“.²⁸⁶

K Ježíši Nazaretském si svým způsobem, vyjma křesťanů, našli cestu také i muslimové a židé. V islámu je Ježíš Nazaretský chápáný jako prorok. Muslimové nesouhlasí s křesťanským vnímáním Ježíše Krista jako Syna Božího, „*protože takový postoj podle nich nebere ohled na Boží celistvost*“.²⁸⁷ „V křesťanství jsou v Trojici tři osoby, z nichž druhou

²⁸² Srv., Druhý článek apoštolského vyznání víry.

²⁸³ LOCHMAN, Jan, Milič, Krédo, Základy ekumenické dogmatiky, 1.vyd, Praha, Kalich, 1996, s. 78, ISBN 80-7017-960-0.

²⁸⁴ Tamtéž s.78.

²⁸⁵ Tamtéž s. 78.

²⁸⁶ POKORNÝ, Petr, Apoštolské vyznání, Výklad nejstarších křesťanských věroučných textů, 1.vyd, Třebenice, Mlýn, 1994, s. 49, ISBN 80-901589-2-7.

²⁸⁷ WEBER, Hubert, Philipp, Apoštolské krédo, Jak chápat vyznání víry, 1.vyd. Praha, Vyšehrad, 2020, s. 45, ISBN 978-80-7601-277-6.

osobou Trojice je právě Ježíš Kristus. V Janově evangelium v J 1,14 se setkáváme s výrazem „*jednorozený Syn*“ Podle H. F. Webera²⁸⁸ pojem jednorozený „*znamená totéž, co jediný.*“²⁸⁹

V druhém článku apoštolského vyznání se vyskytuje výraz Kristus. Musíme si objasnit etymologii tohoto pojmu. Termín Kristus překládáme z řečtiny do češtiny termínem Pomazaný („*hebr. mašijach – Mesiáš*“²⁹⁰). Pojem mesiáš užívali židovští králové. (Nejen oni, také byli pomazáni velekněží a kněží, jakož i proroci či prorok.) V První knize Samuelově sledujeme pomazání krále Davida. Viz 1Sam 16,13 „*Samuel tedy vzal roh s olejem a pomazal ho uprostřed jeho bratrů.*“

Následně vyznáváme „*Syna jeho jediného.*“ P. Pokorný²⁹¹ dodává: „*Jestliže královský titul Kristus chápali a chápou lidé většinou jen jako jméno, je výrok o Ježíši jako Synu Božím zřetelným vyjádřením podstaty jeho poslání a jeho života.*“²⁹² Evangelia představují Ježíše Nazaretského jako Syna Božího. Jeho otcem je tedy samotný Hospodin. Nicméně je třeba připomenout, že Hospodin není biologickým otcem Ježíše Nazaretského. Při četbě textu o Ježíšově křtu slyšíme v Mk 1,11 „*...Ty jsi můj milovaný Syn, tebe jsem si vyvolil.*“ Je otázkou byl-li Ježíš součástí Božího plánu již při stvoření světa? Počítal Bůh s tím, že Ježíš bude participovat na jeho bytí? Je zřejmé, že otázky tohoto typu si kladli již raní Ježíšovi vyznavači. Viz Ga 4,4-5 „*Když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy, podrobeného zákonu, aby vykoupil ty, kteří jsou zákonu podrobeni, tak abychom byli přijati za syny.*“

Nový zákon nás učí vnímat Ježíše Nazaretského jako Syna Božího. Z Janova evangelia jsme se dozvěděli, jak je možné dostat se k Hospodinu. Cesta je vedena jen skrze Ježíše Krista. Viz J. 1,18 „*Boha nikdy nikdo neviděl, jednorozený Syn, který je v náručí otcově, nám o něm řekl.*“ Nicméně výše uvedený výrok z Janova textu nepředpokládá, že by měl Hospodin dvě tváře a tou druhou by se nám na zemi zjevoval prostřednictvím svého Syna Ježíše. Boží podstata je vždy a za všech okolností neměnná. „*Přesvědčení, že Ježíš je*

²⁸⁸ Tamtéž s. 45.

²⁸⁹ Tamtéž s. 45.

²⁹⁰ POKORNÝ, Petr, Apoštolské vyznání, Výklad nejstarších křesťanských věroučných textů, 1.vyd., Třebenice, Mlýn, 1994, s. 53, ISBN 80-901589-2-7.

²⁹¹ Tamtéž s. 54.

²⁹² Tamtéž s. 54–55.

*Syn Boží, resp., že je sám Bohem, vyrůstá z prožitků Ježíšových učedníků.*²⁹³“ H. F. Weber je přesvědčený, že díky Ježíšovu nejbližšímu okruhu (učedníci) vzniká Nový zákon.

Dále slyšíme termín „Pán“, který do češtiny z řečtiny překládáme výrazem „Kyrios“. S tímto termínem jsme konfrontováni na stránkách septuaginty, tedy v řeckém překladu Hebrejské bible, ve které odkazuje k Božímu jménu. Podle P. Pokorného²⁹⁴ termín Syn Boží byl spojený se vztahem Ježíše k Bohu Otci. Na druhé straně pojem Kyrios vyjadřuje spojitost s lidmi. „*Ti, kdo v něm poznali člověka prostředkujícího vztah mezi Bohem a člověkem, člověka i „k obrazu Božímu“, uznávají a vyznávají, nejen, že Ježíš je jejich Pánem, ale také to, že je to ten, v jehož příběhu je zahrnut smysl všeho bytí, celé přírody, jak jsme to četli, na konci první kapitoly Bible.*“²⁹⁵

V židovském prostředí se Boží jméno nevyslovovalo a dodnes nevyslovuje, protože je považováno za svaté. Místo toho zbožní lidé užívají hebrejský výraz „Adonaj“. První generace Ježíšových vyznavačů hojně používala termín Pán, což je z hlediska zbožných židů problematické. List Filipským v této souvislosti dodává následující viz Fp 2,9 - 10 „*proto ho Bůh vyvýšil nade vše a dal mu jméno nad každé jméno, aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemi.*“

O Ježíši Nazaretském se v evangeliích hovoří jako o mesiáši. Z Markova textu víme, že když jej ukřižovali visel nad ním nápis „Kráľ Židů“ (srv. Mk 15,26). Z Markova vyprávění je známo, že Ježíš sám sebe za mesiáše pokládá. Viz Mk 14,61 – 62, „*...jsi ty Mesiáš, Syn Požehnaného? Ježíš řekl: „Já jsem.“*“ V Matoušově evangeliu se setkáváme Petrovým vyznáním víry, ve kterém Petr označuje Ježíše za Mesiáše a Syna Boha živého. Viz Mt 16,16 „*...Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého.*“ Za zmínku zde stojí připomenout knihu Žalmů, ve které sledujeme výrok Hospodinův adresovaný zřejmě Mesiášovi, tedy Pánu, o kterém, Bůh v Ž.110 řekne „*zasedni po mé pravici.*“ Židé čekali a čekají na příchod zaslíbeného Mesiáše.

²⁹³ WEBER, Hubert, Philipp, Apoštolské krédo, Jak chápat vyznání víry, 1.vyd. Praha, Vyšehrad, 2020, s. 45, ISBN 978-80-7601-277-6.

²⁹⁴ POKORNÝ, Petr, Apoštolské vyznání, Výklad nejstarších křesťanských věroučných textů, 1.vyd., Třebenice, Mlýn, 1994, s. 57, ISBN 80-901589-2-7.

²⁹⁵ Tamtéž s. 57.

Raní Ježíšovi následovníci, stejně jako, my dnes po dva tisíce let čekáme na druhý příchod Krista zvaný parusie. První generace Ježíšových vyznavačů proto za jeho příchod neustále prosili „*aramejsky Maranatha – tj Přijď, Pane Ježíši.*“²⁹⁶ Na konci Prvního listu Korintským je psáno v 1K 16,22 „*Kdo nemiluje Pána, ať je proklet! Maranatha!*“

Významným zdrojem informací o Ježíši Nazaretském jsou evangelijní texty potažmo spisy Nového zákona. Ježíš promlouvá k učedníkům a přítomnému publiku. Je otázkou jak sám sebe a své poslání chápal? Podle H. F. Webera v Novém zákoně nenalezneme konkrétní teologické pojmy, které by nám výše uvedenou otázku zodpověděly. O Ježíši Nazaretském vypovídá především veřejná činnost, ze které se lze o něm dozvědět cosi podstatného. „*V teologii se tento přístup označuje jako implicitní (resp. nepřímá teologie).*“²⁹⁷ Z biblického textu je známo, že Ježíš pochází z židovské rodiny, kde se ctily židovské tradice.

„*Sám sebe vnímal jako součást velkého proudu mojžíšské tradice, s níž se ovšem hned na začátku svého působení střetl.*“²⁹⁸ V evangeliích sledujeme vztah Ježíše Nazaretského k dobovým náboženským skupinám, který je od počátku veden konfliktem. V očích zbožných židů je Ježíš vnímán nejspíše jako rebel a provokatér. Nejvíce jim vadila Ježíšova interpretace Tóry, otázka odpuštění hříchů spojená s jeho osobou a jím vynesené výroky o odpuštění hříchů, jakož i podezření z odporu vůči chrámu - „*postoj k jeruzalémskému chrámu*“²⁹⁹.“ Sám Ježíš v evangeliích prohlašuje, že „*nepřišel, proto, aby zrušil Zákon a Proroky.*“ (Mt 5,17; L 16,17) Ježíš v Matoušově Horském kázání sděluje následující viz Mt 5,19 „*Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších přikázání, a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího, kdo by je však zachovával a učil, ten bude v království nebeském vyhlášen velikým.*“ Množství látky v evangeliích zabírá Ježíšův spor s farizeji. Ježíš o sobě často prohlašuje, že i on je ten, který může odpouštět hříchy, což muselo u zbožných židů vyvolávat silně negativní reakci.

²⁹⁶ Tamtéž s. 58.

²⁹⁷ WEBER, Hubert, Philipp, Apoštolské krédo, Jak chápat vyznání víry, 1.vyd. Praha, Vyšehrad, 2020, s. 46, ISBN 978-80-7601-277-6.

²⁹⁸ Tamtéž s. 46.

²⁹⁹ Tamtéž s. 46.

Z evangelií víme, že se Ježíš obklopil dvanácti učedníky, na tom není nic divného. I jiní učitelé kolem sebe shromažďovali učedníky. Krásným příkladem z Nového zákona je Jan Křtitel. Ježíš Nazaretský učil své nejbližší spolupracovníky, jak mají zacházet s biblickým textem a interpretovat ho. Zde je potřeba připomenout, že v dobách Ježíšových se předpokládalo, že pět knih Mojžíšových „pochází přímo od Boha³⁰⁰.“ „Cílem bylo nechat mluvit samotného Boha.³⁰¹“ V Matoušově evangeliu se setkáváme s textem horského kázání, ve kterém Ježíš interpretuje některé významné texty Tóry a polemizuje s ústní tradicí.

V judaismu hraje podstatnou roli sabat = sobota, kterou jsou židé povinni světit (viz čtvrté přikázání Desatera ve 2Moj 20,8-11). V době Ježíše Nazaretského byl významný ještě Jeruzalémský chrám, židé předpokládali, že jde o místo, kde „přebývá“ ten Nejvyšší, tedy Hospodin.

7.2. Vlastní pedagogická příprava – blokové výuky:

Hodinová dotace: dvě vyučovací hodiny

Znalosti a dovednosti:

V dnešní dvouhodině se společně s žáky a žákyněmi zaměříme na výklad druhého článku apoštolského vyznání víry. Cílem je osvojení si vědomostí s tématem spojenými. Konkrétně – na konci dvou vyučovacích hodin by měli být žáci a žákyně schopni vlastními slovy vyjádřit, co znamená Kristus, Pán, Mesiáš a Syn Boží.

Kompetence:

Rozvoj: kognitivních, komunikačních, kreativních a sociálně personálních kompetencí.

Organizační formy výuky a výukové metody:

Frontální výklad, skupinová práce, práce s apoštolským vyznáním víry.

Pomůcky:

- Nakopírovaný text apoštolského vyznání víry (viz příloha číslo 24).
- Kartičky s pasážemi apoštolského vyznání víry (viz příloha číslo 25).

³⁰⁰ Tamtéž s. 46.

³⁰¹ Tamtéž s. 47.

- Papíry do skupinové práce.

Postup v rámci vyučovací hodiny:

Zahájení vyučovací hodiny:

Na začátek vyučovací hodiny připomeneme látku minulé vyučovací hodiny. Poté nastíníme téma dnešní a také příští vyučovací hodiny. Nejprve si přečteme celý text apoštolského vyznání víry. Pro účely vyučovací hodiny bych text nakopírovala a žáci a žákyně by si jej vlepili do sešitů. Vyznání víry naleznete příloze číslo 24.

Průběh vyučovací hodiny:

Po úvodním opakování a četbě apoštolského vyznání víry bych se pokusila frontálně vysvětlit následující pasáž: „*Věřím i v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho*“. Poté bych rozdělila žáky a žákyně do malých skupinek maximálně po pěti žácích a žákyních.

Jednotlivé skupiny by měly za úkol si ve 30 minutách připravit prezentaci k výroku, který obdrží na kartičce (viz příloha číslo 25). Pomocí tohoto úkolu bych si chtěla ověřit, jak žáci a žákyně výkladu porozuměli nebo neporozuměli.

První skupinka by obdržela formulaci „*Věřím i v Ježíše Krista.*“ Druhá skupina by pracovala s výrokem „*Syna jeho jediného.*“ Třetí skupina by rozebírala „*Pána našeho.*“ Cílem prezentace je vysvětlit ostatním skupinám, oč ve formulaci, se kterou pracovali, jde. Jakou formu zvolí, bych nechala na žácích a žákyních. K objasnění mohou využít např. dramatizaci (divadlo), debatu v televizi nebo rádiu aj. Čtvrtá skupina by měla za úkol vymyslet vlastní verzi vyznání víry. Opět způsob provedení nechám na žácích a žákyních.

Po krátké přestávce bych se zeptala, jestli jsou jednotlivé týmy s prací hotové. Pokud ne, nechám je ještě 10 minut pracovat. V průběhu druhé vyučovací hodiny by jednotlivé skupiny před tabulí představily, jak se se svým tématem „popraly.“

Závěr vyučovacího bloku:

Na závěr vyučovacích hodin shrneme obsah vyučovací hodiny. Zhodnotíme průběh blokove výuky a práci ve skupinách a prezentaci jednotlivých skupin před tabulí.

8. Závěr:

V diplomové práci jsem se pokusila zúročit dosavadní zkušenosti nabyté poctivým studiem biblické teologie, didaktiky náboženství a pedagogiky. Svoji práci jsem věnovala jedné z nejznámějších a nejdůležitějších postav v křesťanství – Ježíši Nazaretskému. Ačkoliv je k této postavě napsáno mnoho exegetických prací, pokusila jsem se i já probádat evangelia a historický obraz Ježíše Nazaretského.

Ač jsem nepreferovala prezentovat ve své práci za každou cenu nejnovější poznatky, což není pro výuku na gymnáziu, kde jde o základní osvojení problému, potřeba, domnívám se, že práce má hodnotu a je v českém prostředí originální. Její kvalita a význam tví právě v tom, že jsem se pokusila vnést do českého prostředí pro majoritu ne příliš známá témata spojená s Ježíšovým životem a poselstvím spojená s využitím německých učebnic, jež jsem pečlivě volila z řady možností. Využívám německou didaktickou literaturou, která je pro většinu českých učitelek a učitelů cizí. Četba této literatury podle mého názoru skýtá možnosti, jak si rozšířit obzory o kvalitní německou didaktiku.

Cílem diplomové práce bylo vytvořit si vlastní pedagogickou přípravu k tématu Ježíšova života a poselství. Jednotlivé lekce jsem sestavovala s cílem prezentovat jednoduchá schémata. Snažila jsem se o to, aby témata Nového zákona zaujala žáky a žákyně. V diplomové práci se snažím používat aktuální exegetickou literaturu, která ukazuje na to, že křesťanství není reliktem minulosti či autoritářství, ale předkládá přemýšlivému člověku hodnotné, myšlenkové rámce a vzory, jež se v tradici evropské etiky a uspořádání společnosti osvědčily. O toto, je dle mého soudu, český vzdělávací systém ochuzený. Také jsem se chtěla zdokonalit v oblasti Nového zákona, o kterém jsem se domnívala, že jsou mé znalosti pro výkon povolání učitelky náboženství nedostatečné. V budoucnu bych ráda pokračovala ve studiu dalších témat s Novým zákonem, didaktikou a pedagogikou spojenými.

Zvláštní péči jsem věnovala pomůckám a přehledům, sestaveným na míru vyučované látce a věku žáků a žákyň.

9. Seznam použité literatury:

9.1.Primární literatura:

Bible, Písmo Svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad, vyd. 21, Česká biblická společnost, 2016, ISBN 978–80 7545–009 – 8,

ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.biblenet.cz>

LUTHERBIBEL Für Dich, vyd. neuvedeno, Deutsche Bibelgesellschaft, 2017, ISBN 978-3-438-03365-9

9.2.Sekundární literatura:

BRANDENBURG, Stefan, HEIKE, Thomas, Wenn die drei das gleiche sagen. – Studien zu den ersten drei Evangelien: Mit einer Werkstattübersetzung des Q-Textes, 6. vyd., Münster, 1998, ISBN 3-8258-3673-8.

CONZELMANN, Hans, LINDEMANN, Andreas, Arbeitsbuch zum Neuen Testament, 9. vyd., Tübingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1988, ISBN 3-16-845394-3.

DOUGLAS, J., D., Nový biblický slovník, 1.vyd., Praha, Návrat domů, 1996, ISBN 80-85495-65-1.

HUEBENTHAL, Sandra, Gedächtnistheorie und Neues Testament, Eine methodisch-hermeneutische Einführung, 1. vyd., Tübingen, Narr Francke Attempto Verlag, 2022, ISBN: 9783825259044.

HUEBENTHAL, Sandra, Vorlesung, Grundkurs Neues Testament, 10300, WS/SS 2021/2022.

GNILKA, Joachim, Ježíš Nazaretský – poselství a historie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2001, ISBN 80-7021-534-8.

GUTBROD, Karl, KÜCKLICH, Reinhold, SCHLATTER, Theodor, Calwer Bibellexikon, 6.vyd., Calwer Verlag Stuttgart, 1989, ISBN 3-7668-3028-7.

GROMANOVA, Lenka, Výuka náboženství na vybraných základních školách okresu Most po roce 1989, Bakalářská práce, 2012, [online], [cit. 13.4.2023], dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/58082/BPTX_2011_1_11410_0_320_890_0_120766.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- KUNETKA, František, Židovský rok a jeho svátky: „Budeš se radovat před Hospodinem svým Bohem Dt 16,11“, 5.vyd., Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, ISBN 978-80-244-1983-1.
- LUKEŠ, Jiří, Raně křesťanská rétorika vybrané apokryfní skuty a řeči ve světle rétorických analýz, 1.vyd. Český Těšín, 2009, ISBN 978-80-254-6257-7.
- LOCHNAN, Jan, Milíč, Krédo, Základy ekumenické dogmatiky, 1.vyd, Praha, Kalich, 1996, ISBN 80-7017-960-0.
- MRÁZEK, Jiří, Evangelium podle Matouše, vyd. neuvedeno, Praha, Centrum biblických studií AVČR a UK, 2015, ISBN 978-80-87287-44-6.
- MEYER, Hilbert, Was ist gute Unterricht, vyd. 13, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2018, ISBN 978-3-589-22047-2.
- MEYER, Hilbert, Unterrichts – Methoden I. Theorieband, vyd. 18, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, ISBN 978-3-589-20850-0.
- MEYER, Hilbert, Unterrichts – Methoden II. Praxisband, vyd. 15, Berlin, Cornelsen Verlag GmbH, 2019, ISBN 978-3-589-20851-7.
- NIEHL, Franz, THÖMMES, Arthur, 212 Methoden für den Religionsunterricht, vyd. 2, Kösel – Verlag, München, ISBN 978-3-466-37101 – 3.
- NIEBUHR, K., W., Grundinformation Neues Testament, Eine bibelkundlich – theologische Einführung, 1. vyd., Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 2000, ISBN 3-525-03251-X.
- ONG, Walter, Technologizace slova, 1.vyd, Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1124-4.
- ORBIS The Stanford Geospatial Network Model of the Roman World, [online], [cit. 12.11.2022], dostupné z: <https://orbis.stanford.edu>
- POKORNÝ, Petr, Apoštolské vyznání, Výklad nejstarších křesťanských věroučných textů, 1.vyd, Třebenice, Mlýn, 1994, ISBN 80-901589-2-7.
- POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich, Úvod do Nového zákona přehled literatury a teologie, vyd. neuvedeno, Praha, Vyšehrad, 2013, ISBN 978-80-7429-186-9.

- PÄDAGOGISCHES LADESINSTITUT, Rheinlandpfalz, [online], [cit. 3.4. 2023]
dostupné z: [https://pl.bildung-rp.de/fileadmin/user_upload/p_files/Materialien/
PL_Publikationen/15_2_PL/Graffiti-Methode_illustriert.pdf](https://pl.bildung-rp.de/fileadmin/user_upload/p_files/Materialien/PL_Publikationen/15_2_PL/Graffiti-Methode_illustriert.pdf)
- Passion und Ostern, Jesu Sterben, Tod und Auferstehung SB S. 98/99, Calver, [PDF, online],
[26.3.2023] dostupné z: <https://www.calwer.com/sixcms/detail.php/417923>.
- SCHREIBER, Stefan, Begleiter durch das Neue Testament, 2. vyd., Matthias-Grünwald-
Verlag, 2022, ISBN 978-3-7867-4014-8.
- SCHNELLE, Udo, Einleitung in das Neue Testament, vyd. neuvedeno, Göttingen und
Zürich Vandenhoeck & Ruprecht Verlag, 1994, s. 303, ISBN 3-8252-1830-9.
- SCHÄFER, Peter, Dějiny židů v antice od Alexandra Makedonského po arabskou
nadvládu, 1. vyd., Praha, Vyšehrad, 2003, ISBN 80-7021-633-6.
- SCHMITHALS, Walter Einleitung in die drei ersten Evangelien. Berlin: De Gruyter, 1985,
ISBN 978-3-11-010263-5
- STRONG, Justin, David, The Fables of Jesus in the Gospel of Luke, vyd. neuvedeno,
Brill/Schöningh, 2021, ISBN 978-3-506-76065-4
- Staatsinstituts für Schulqualität und Bildungsforschung München, [online], [cit. 2.10.
2022] dostupné z:
<https://www.lehrplanplus.bayern.de/fachlehrplan/gymnasium/6/evangelische-religionslehre>
- THEISSEN, GERD, MERZ, Annette, Der historische Jesus, 2.vyd, Göttingen,
Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, 1997, ISBN 3-525-52149-4.
- WEBER, Hubert, Philipp, Apoštolské krédo, Jak chápat vyznání víry, 1.vyd. Praha,
Vyšehrad, 2020, ISBN 978-80-7601-277-6.
- WEDER, Hans, Die Gleichnisse Jesu als Metaphern, 3.vyd, Göttingen, 1990, ISBN 978-3-
525-53286-7.

10. Seznam příloh:

Příloha č. 1	133
Příloha č. 2	136
Příloha č. 3	138
Příloha č. 4 - výuková metoda Placemat.....	139
Příloha č. 5 - Podobenství o bohatém muži	140
Příloha č. 6 - Podobenství o ochrnutém.....	143
Příloha č. 7 – pracovní list	145
Příloha č. 8.....	148
Příloha č. 9 – pracovní list	148
Příloha č. 10 – pracovní list – řešení křížovky pro učitele:	149
Příloha č. 11	150
Příloha č. 12.....	153
Příloha č. 13 - pracovní list.....	153
Příloha č. 14.....	154
Příloha č. 15– Ježíšovi nepřátelé.....	155
Příloha č. 16.....	156
Příloha č. 17.....	159
Příloha č. 18.....	160
Příloha č. 19.....	162
Příloha č. 20.....	163
Příloha č. 21.....	165
Příloha č. 22.....	166
Příloha č. 23.....	168
Příloha č. 24.....	170
Příloha č. 25.....	171

11. Abstrakt:

V diplomové práci nazývající se „*Ježíšovo poselství a život – pedagogická příprava výuky dle bavorského Lehrplanu do hodin náboženství německého gymnázia*“ jsem se věnovala exegesi vybraných témat z oblasti novozákonní teologie. Při práci s Novým zákonem jsem se opírala o aktuální přístup zkoumání zvaný „*Kulturwissenschaft*“, který vymyslela prof. dr. Sandra Huebenthalová z University Passau. Tuto metodu jsem volila právě proto že jsem měla možnost absolvovat kurz u S. Heubenthalvé, který se uvedené metodě věnoval. K jednotlivým tématům jsem vypracovala vlastní pedagogickou přípravu do hodin náboženství. Přemýšlela jsem, jak bych jednotlivá témata vyučovala. Volila jsem vždy takové výukové metody, se kterými mám osobní zkušenost a které jsem si mohla v praxi již vyzkoušet.

In thesis “*The message and life of Jesus Christ – pedagogic preparation of curriculum according to Bavarian Lehrplan for religion classes of German high schools*” I’ve delft into exegesis of selected themes from the New Testament theology. When working with the New Testament, I baist my research according to handling of text named “*Kulturwissenshaft*”, which was developed by prof. dr. Sandra Huebenthal of Passau University. I chose this method because I had the opportunity to attend course by prof. dr. Heubenthal, which dealt with these aforementioned method. For each subject I prepared pedagogical materials for religion classes. I thought about how would I approach teaching these subjects. I chose such teaching methods with which I have personal experience from using them in practice.

12. Přílohy

Příloha č. 1³⁰²

Sk. 15,1-29 (biblický text - ČEP)	Ga 2,1-21 (biblický text - ČEP)
<p>Jeruzalémské jednání o křesťanech z pohanů:</p> <p>„<u>1</u>Tu přišli do Antiochie někteří lidé z Judska a začali bratry učit: „Nepřijmete-li obřízku, jak to předpisuje Mojžíšův zákon, nemůžete být spaseni.“</p> <p>„<u>2</u>Pavel a Barnabáš s tím nesouhlasili a dostali se s nimi do sporu; proto bylo rozhodnuto, aby ti dva a ještě někteří jiní z Antiochie šli do Jeruzaléma a předložili tuto otázku apoštolům a starším.“</p> <p>„<u>4</u>Když přišli do Jeruzaléma, byli přijati církví, apoštolů a staršími a vypravovali jim, jak je Bůh ve všem vedl.“</p> <p>„<u>5</u>Tu povstali někteří bratři z farizeů a prohlásili: „Pohané musí přijmout obřízku a musí se jim nařídít, aby zachovávali Mojžíšův zákon.“</p> <p>„<u>6</u>Apoštolové a starší se tedy sešli, aby celou tu věc uvážili.“</p> <p>„<u>7</u>Když došlo k velké rozepři, povstal Petr a promluvil k nim: „Dobře víte, bratři, že si mě Bůh hned na začátku</p>	<p>Vztah mezi Pavlem a Jeruzalémskými:</p> <p>„<u>1</u>Potom jsem se po čtrnácti letech znovu vypravil do Jeruzaléma spolu s Barnabášem a vzal jsem s sebou i Tita.“</p> <p>„<u>2</u>Šel jsem tam na Boží pokyn a těm, kteří jsou ve zvláštní vážnosti, jsem v soukromí předložil evangelium, které zvěstuji pohanům, aby snad moje nynější i dřívější úsilí nebylo nadarmo.“</p> <p>„<u>3</u>Ale ani Titus, který tam byl se mnou a je Řek, nebyl přinucen, aby se dal obřezat,“</p> <p>„<u>4</u>jak chtěli ti, kteří předstírali, že jsou bratři, a pokoutně se mezi nás vetřeli s úmyslem slídit po naší svobodě, kterou máme v Kristu, aby nás uvedli do otroctví zákona.“</p> <p>„<u>6</u>Od těch však, kteří se těšili zvláštní vážnosti – čím kdysi byli, na tom mi nic nezáleží, Bůh přece nikomu nestrání – ti tedy, kteří se těšili zvláštní vážnosti, mi nic dalšího neuložili;“</p>

³⁰² Výše uvedené biblické texty jsou z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.bible.cz>

<p>mezi vámi vyvolil, aby ode mne pohané uslyšeli slovo evangelia a uvěřili.“</p> <p>„<u>12</u>A když Barnabáš a Pavel začali vypravovat, jaká znamení a divy činil Bůh skrze ně mezi pohany, všichni ve shromáždění zmlkli a poslouchali.“</p> <p>„<u>14</u>Šimon vypravoval, jak Bůh poprvé projevil pohanům svou milost a povolal si z nich svůj lid.“</p> <p>„<u>19</u>Proto já soudím, abychom nedělali potíže pohanům, kteří se obracejí k Bohu,“</p> <p>„<u>20</u>ale jen jim napsali, aby se vyhýbali všemu, co přišlo do styku s pohanskou bohoslužbou, aby nežili ve smilstvu, aby nejedli maso zvířat, která nebyla zbavena krve, a aby nepožívali krev.“</p> <p>„<u>22</u>Tu se apoštolové a starší za souhlasu celé církve rozhodli, že ze svého středu vyvolí dva muže a pošlou je s Pavlem a Barnabášem do Antiochie. Byli to Juda, kterému říkali Barsabáš, a Silas, přední muži mezi bratřími.“</p> <p>„<u>23</u>Po nich poslali tento dopis: „My, apoštolové a starší, vaši bratří, posíláme pozdrav vám, svým bratřím v Antiochii, Sýrii a Kilikii, kteří jste dříve byli pohany.“</p>	<p>„<u>7</u>naopak nahlédli, že mně bylo svěřeno zvěstovat evangelium pohanům tak jako Petrovi židům.“</p> <p>„<u>9</u>Když poznali milost, která mi byla dána – Jakub a Petr a Jan, kteří byli uznáváni za sloupy církve – podali mně a Barnabášovi pravici na stvrzení naší dohody, že my půjdeme mezi pohany a oni mezi židy.“</p> <p>„<u>10</u>Jen žádali, abychom pamatovali na jejich chudé, a právě o to jsem vždy horlivě usiloval.“</p> <p>„<u>11</u>Když pak Petr přišel do Antiochie, postavil jsem se otevřeně proti němu, protože byl zřejmě v nepravu.“</p> <p>„<u>12</u>Nejprve jídal totiž společně s pohany; když však přišli někteří lidé z okolí Jakubova, začal couvat a oddělovat se, protože se bál zastánců obřízky.“</p> <p>„<u>14</u>Když jsem však viděl, že nejdou přímo za pravdou evangelia, řekl jsem Petrovi přede všemi: „Jestliže ty, který jsi Žid, nedodržuješ mezi námi židovský zákon, jak to, že nutíš pohany, aby ho dodržovali? “</p> <p>Ospravedlnění ze zákona:</p> <p>„<u>16</u> víme však, že člověk se nestává spravedlivým před Bohem na základě skutků přikázaných zákonem, nýbrž vírou v Krista Ježíše. I my jsme uvěřili v Ježíše Krista, abychom došli spravedlnosti z víry v</p>
---	---

<p>„<u>24</u>Dověděli jsme se, že vás někteří lidé od nás zneklidnili a zmátli svými slovy, ačkoliv jsme jim k tomu nedali žádný pokyn.“</p> <p>„<u>25</u>Proto jsme se jednomyslně rozhodli, že zvolíme dva muže a pošleme je k vám s našimi milými bratry Barnabášem a Pavlem,“</p> <p>„<u>28</u>Toto jest rozhodnutí Ducha svatého i naše: Nikdo ať vás nezatěžuje jinými povinnostmi než těmi, které jsou naprosto nutné.“</p> <p>„<u>29</u>Zdržujte se všeho, co bylo obětováno modlám, také krve, pak masa zvířat, která nebyla zbavena krve, a konečně smilstva. Jestliže se toho všeho vyvarujete, budete jednat správně. Buďte zdraví.“</p>	<p>Krista, a ne ze skutků zákona. Vždyť ze skutků zákona ,nebude nikdo ospravedlněn‘.“</p> <p>„<u>17</u>Jestliže hledáme ospravedlnění v Kristu, a jsme tedy zřejmě i my hříšníci, je snad proto Kristus služebníkem hříchu? Naprosto ne!“</p> <p>„<u>19</u>Já však, odsouzen zákonem, jsem mrtev pro zákon, abych živ byl pro Boha. Jsem ukřižován spolu s Kristem,“</p> <p>„<u>20</u>nežiji už já, ale žije ve mně Kristus. A život, který zde nyní žiji, žiji ve víře v Syna Božího, který si mne zamiloval a vydal sebe samého za mne.“</p> <p>„<u>21</u>Nepohrdám Boží milostí: Kdybychom mohli dosáhnout spravedlnosti skrze zákon, byla by Kristova smrt zbytečná.“</p>
--	--

Příloha č. 2

Apoštolský koncil r. 48 po. Kr.	Sk 15,1-29	Ga 2,1 -21
1. Základní informace ke Skutkům apoštolským a k Listu Galatským:		
2. Důvod konání apoštolského sněmu:		
3. Účastníci apoštolského sněmu z Jeruzaléma:		
4. Účastníci apoštolského sněmu z Antiochie:		

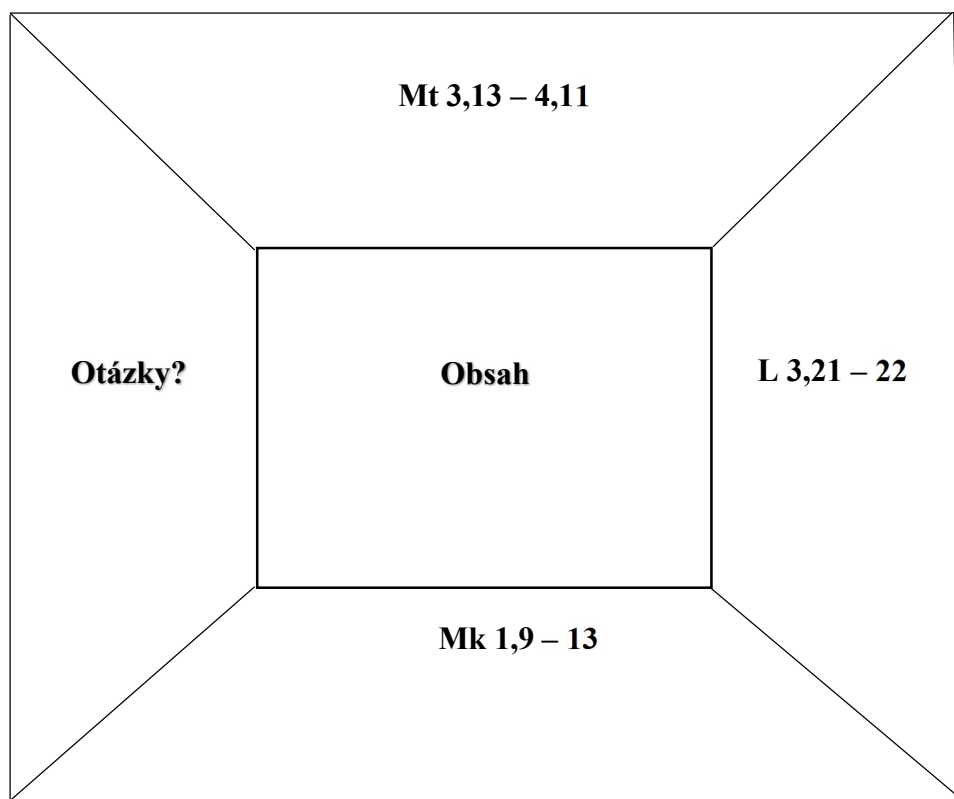
5. Závěr a řešení problému:		
--------------------------------	--	--

Mt 3,13 – 4,11 (biblický text -ČEP):	Mk 1,9 – 13 (biblický text -ČEP):	L 3,21 – 22 (biblický text -ČEP):
<p>Ježíšův křest:</p> <p>„13Tu přišel Ježíš z Galileje k Jordánu za Janem, aby se dal od něho pokřtít.“</p> <p>„14Ale on mu bránil a říkal: „Já bych měl být pokřtěn od tebe, a ty jdeš ke mně?“</p> <p>„15Ježíš mu odpověděl: „Připusť to nyní; neboť tak je třeba, abychom naplnili všecko, co Bůh žádá.“ Tu mu Jan již nebránil.“</p> <p>„16Když byl Ježíš pokřtěn, hned vystoupil z vody, a hle, otevřela se nebesa a spatřil Ducha Božího, jak sestupuje jako holubice a přichází na něho.“</p> <p>„17A z nebe promluvil hlas: „Toto je můj</p>	<p>Ježíšův křest:</p> <p>„9 V těch dnech přišel Ježíš z Nazareta v Galileji a byl v Jordánu od Jana pokřtěn.“</p> <p>„10Vtom, jak vystupoval z vody, uviděl nebesa rozevřená a Ducha, který jako holubice sestupuje na něj.“</p> <p>„11A z nebe se ozval hlas: „Ty jsi můj milovaný Syn, tebe jsem si vyvolil.“</p> <p>„12A hned ho Duch vyvedl na poušť.“</p>	<p>Ježíšův křest:</p> <p>„21Když se všechen lid dával křtít a když byl pokřtěn i Ježíš a modlil se, otevřelo se nebe“</p> <p>„22a Duch svatý sestoupil na něj v tělesné podobě jako holubice a z nebe se ozval hlas: „Ty jsi můj milovaný Syn, tebe jsem si vyvolil.“</p>

³⁰³ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.bible.net.cz>

milovaný Syn, jehož jsem si vyvolil.“		
---------------------------------------	--	--

Příloha č. 4 - výuková metoda Placemat

Mt 19,16 – 30 (biblický text - ČEP):	Mk 10,17 -31 (biblický text -ČEP):	L 18,18 -30 (biblický text - ČEP):
<p>„<u>16</u>Nedá-li si říci, přiber k sobě ještě jednoho nebo dva, aby ,ústý dvou nebo tří svědků byla potvrzena každá výpověď.“</p> <p>„<u>17</u>Jestliže ani je neuposlechne, oznam to církvi; jestliže však neuposlechne ani církev, ať je ti jako pohan nebo celník.“</p> <p>„<u>18</u>Amen, pravím vám, cokoli odmítnete na zemi, bude odmítnuto v nebi, a cokoli přijmete na zemi, bude přijato v nebi.“</p> <p>„<u>19</u>Opět vám pravím, shodnou-li se dva z vás na zemi v prosbě o jakoukoli věc, můj nebeský Otec jim to učiní.“</p> <p>„<u>20</u>Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve</p>	<p>„<u>17</u>Když se vydával na cestu, přiběhl k němu nějaký člověk a poklekl před ním a ptal se ho: „Mistře dobrý, co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?“</p> <p>„<u>18</u>Ježíš mu řekl: „Proč mi říkáš dobrý? Nikdo není dobrý, jedině Bůh.“</p> <p>„<u>19</u>Příkázání znáš: Nezabiješ, nezcizoložíš, nebudeš krást, nevydáš křivé svědectví, nebudeš podvádět, cti svého otce i svou matku!“</p> <p>„<u>20</u>On mu na to řekl: „Mistře, to všechno jsem dodržoval od svého mládí.“</p> <p>„<u>21</u>Ježíš na něj s láskou pohleděl a řekl: „Jedno ti schází. Jdi, prodej všechno, co máš, rozdej chudým a</p>	<p>„<u>18</u>Jeden z předních mužů se ho otázal: „Mistře dobrý, co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?“</p> <p>„<u>19</u>Ježíš mu řekl: „Proč mi říkáš ,dobrý‘? Nikdo není dobrý, jedině Bůh.</p> <p>„<u>20</u>Příkázání znáš: Nezcizoložíš, nezabiješ, nebudeš krást, nevydáš křivé svědectví, cti otce svého i matku.“</p> <p>„<u>21</u>On řekl: „To všechno jsem dodržoval od svého mládí.“</p> <p>„<u>22</u>Když to Ježíš uslyšel, řekl mu: „Jedno ti ještě schází. Prodej všechno, co máš, rozděl chudým a budeš mít poklad v nebi; pak přijď a následuj mne!“</p>

³⁰⁴ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.bible.net.cz>

<p>jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“</p>	<p>budeš mít poklad v nebi; pak přijď a následuj mne!“</p>	<p>„<u>23</u>On se velice zarmoutil, když to slyšel, neboť byl velmi bohatý.“</p>
<p>„<u>21</u>Tehdy přistoupil Petr k Ježíšovi a řekl mu: „Pane, kolikrát mám odpustit svému bratru, když proti mně zhřeší? Snad až sedmkrát?“</p>	<p>„<u>22</u>On po těch slovech svěsil hlavu a smuten odešel, neboť měl mnoho majetku.“</p>	<p>„<u>24</u>Když Ježíš viděl, jak se zarmoutil, řekl: „Jak těžko vejdou do Božího království ti, kdo mají bohatství!“</p>
<p>„<u>22</u>Ježíš mu odpověděl: „Pravím ti, ne sedmkrát, ale až sedmdesátkrát sedmkrát.“</p>	<p>„<u>23</u>Ježíš se rozhlédl po svých učednících a řekl jim: „Jak těžko vejdou do Božího království ti, kdo mají bohatství!“</p>	<p>„<u>25</u>Snáze projde velbloud uchem jehly, než aby bohatý vešel do Božího království.“</p>
<p>„<u>23</u>„S královstvím nebeským je to tak, jako když se jeden král rozhodl vyžádat účty od svých služebníků.“</p>	<p>„<u>24</u>Učedníky ta slova zarazila. Ježíš jim ještě jednou řekl: „Dítky, jak těžké je vejít do království Božího!“</p>	<p>„<u>26</u>Ti, kdo to slyšeli, řekli: „Kdo tedy může být spasen?“</p>
<p>„<u>24</u>Když začal účtovat, přivedli mu jednoho, který mu byl dlužen mnoho tisíc hřiven.“</p>	<p>„<u>25</u>Snáze projde velbloud uchem jehly, než aby bohatý vešel do Božího království.“</p>	<p>„<u>27</u>Odpověděl: „Nemožné u lidí je u Boha možné.“</p>
<p>„<u>25</u>Protože mu je nemohl vrátit, rozkázal ho pán prodat i s ženou a dětmi a se vším, co měl, a nahradit ztrátu.“</p>	<p>„<u>26</u>Ještě více se zhrozili a říkali si: „Kdo tedy může být spasen?“</p>	<p>„<u>28</u>Petr řekl: „Hle, my jsme opustili, co bylo naše, a šli jsme za tebou.“</p>
<p>„<u>26</u>Tu mu ten služebník padl k nohám a na kolenou prosil: „Měj se mnou</p>	<p>„<u>27</u>Ježíš na ně pohleděl a řekl: „U lidí je to nemožné, ale ne u Boha; vždyť u Boha je možné všecko.“</p>	<p>„<u>29</u>On jim řekl: „Amen, pravím vám, není nikoho, kdo opustil dům nebo ženu nebo bratry nebo rodiče nebo děti pro Boží království,“</p>
<p>„<u>26</u>Tu mu ten služebník padl k nohám a na kolenou prosil: „Měj se mnou</p>	<p>„<u>27</u>Ježíš na ně pohleděl a řekl: „U lidí je to nemožné, ale ne u Boha; vždyť u Boha je možné všecko.“</p>	<p>„<u>30</u>aby v tomto čase nedostal mnohokrát víc a</p>

<p>strpení, a všechno ti vrátím!“</p> <p>„<u>27</u>Pán se ustrnul nad oním služebníkem, propustil ho a dluh mu odpustil.“</p> <p>„<u>28</u>Sotva však ten služebník vyšel, potkal jednoho ze svých spoluslužebníků, který mu byl dlužen sto denárů; chytil ho za krk a křičel: „Zaplat' mi, co jsi dlužen!“</p> <p>„<u>29</u>Jeho spoluslužebník mu padl k nohám a prosil ho: „Měj se mnou strpení, a zaplatím ti to!“</p> <p>„<u>30</u>On však nechtěl, ale šel a dal ho do vězení, dokud nezaplatí dluh.“</p>	<p>„<u>28</u>Tu se Petr ozval: „Hle, my jsme opustili všechno a šli jsme za tebou.“</p> <p>„<u>29</u>Ježíš jim řekl: „Amen, pravím vám, není nikoho, kdo opustil dům nebo bratry nebo sestry nebo matku nebo otce nebo děti nebo pole pro mne a pro evangelium,“</p> <p>„<u>30</u>aby nyní, v tomto čase, nedostal spolu s pronásledováním stokrát více domů, bratří, sester, matek, dětí i polí a v přicházejícím věku život věčný.“</p> <p>„<u>31</u>Mnozí první budou poslední a poslední první.“</p>	<p>v přicházejícím věku život věčný.“</p>
---	--	---

Mt 9,1 – 8 (biblický text – ČEP):	Mk 2,1 – 12 (biblický text - ČEP):	L 5,17 - 26 (biblický text - ČEP):
<p>„<u>1</u>Ježíš vstoupil na loď, přeplavil se na druhou stranu a přišel do svého města.“</p> <p>„<u>2</u>A hle, přinesli k němu ochrnutého, ležícího na lůžku. Když Ježíš viděl jejich víru, řekl ochrnutému: „Buď dobré mysli, synu, odpouštějí se ti hříchy.“</p> <p>„<u>3</u>Ale někteří ze zákoníků si řekli: „Ten člověk se rouhá!“</p> <p>„<u>4</u>Ježíš však poznal jejich myšlenky a řekl: „Proč o tom smýšlíte tak zle?“</p> <p>„<u>5</u>Je snadnější říci ‚odpouštějí se ti hříchy‘, nebo říci ‚vstaň a chod‘?“</p> <p>„<u>6</u>Abyste však věděli, že Syn člověka má moc na zemi odpouštět hříchy“ –</p>	<p>„<u>1</u>Když se po několika dnech vrátil do Kafarnaum, proslechlo se, že je doma.“</p> <p>„<u>2</u>Sešlo se tolik lidí, že už ani přede dveřmi nebylo k hnutí. A mluvil k nim.“</p> <p>„<u>3</u>Tu k němu přišli s ochrnutým; čtyři ho nesli.“</p> <p>„<u>4</u>Protože se pro zástup nemohli k němu dostat, odkryli střechu tam, kde byl Ježíš, prorazili otvor a spustili dolů nosítka, na kterých ochrnutý ležel.“</p> <p>„<u>5</u>Když Ježíš viděl jejich víru, řekl ochrnutému: „Synu, odpouštějí se ti hříchy.“</p>	<p>„<u>17</u>Jednoho dne učil a kolem seděli farizeové a učitelé Zákona, kteří se sešli ze všech galilejských a judských vesnic i z Jeruzaléma. Moc Páně byla s ním, aby uzdravoval.“</p> <p>„<u>18</u>A hle, muži nesli na nosítkách člověka, který byl ochrnutý, a snažili se ho vnést dovnitř a položit před něj.“</p> <p>„<u>19</u>Když viděli, že ho nepronosou zástupem, vystoupili na střechu, udělali otvor v dlaždicích a spustili ochrnutého i s lůžkem přímo před Ježíše.“</p> <p>„<u>20</u>Když viděl jejich víru, řekl tomu člověku: „Tvé hříchy jsou ti odpuštěny.“</p>

³⁰⁵ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.bible.net.cz>

<p>tu řekne ochrnutému: „Vstaň, vezmi své lože a jdi domů!“</p> <p>„<u>7</u>On vstal a odešel domů.“</p> <p>„<u>8</u>Když to uviděly zástupy, zmocnila se jich bázeň a chválily Boha, že dal takovou moc lidem.“</p>	<p>„<u>6</u>Seděli tam někteří ze zákoníků a v duchu uvažovali:“</p> <p>„<u>7</u>„Co to ten člověk říká? Rouhá se! Kdo jiný může odpouštět hříchy než Bůh?“</p> <p>„<u>8</u>Ježíš hned svým duchem poznal, o čem přemýšlejí, a řekl jim: „Jak to, že tak uvažujete?“</p> <p>„<u>9</u>Je snadnější říci ochrnutému: ‚Odpouštějí se ti hříchy,‘ anebo říci: ‚Vstaň, vezmi své lože a chod‘?“</p> <p>„<u>10</u>Abyste však věděli, že Syn člověka má moc na zemi odpouštět hříchy“ – řekne ochrnutému:“</p> <p>„<u>11</u>„Pravím ti, vstaň, vezmi své lože a jdi domů!“</p> <p>„<u>12</u>On vstal, vzal hned své lože a vyšel před očima všech, takže všichni žasli a chválili Boha: „Něco takového</p>	<p>„<u>21</u>Zákoníci a farizeové začali uvažovat: „Kdo je ten člověk, že mluví tak rouhavě? Kdo může odpustit hříchy než sám Bůh?“</p> <p>„<u>22</u>Ježíš však poznal jejich myšlenky a odpověděl jim: „Jak to, že tak uvažujete?“</p> <p>„<u>23</u>Je snadnější říci ‚Jsou ti odpuštěny tvé hříchy,‘ nebo říci ‚Vstaň a chod‘?“</p> <p>„<u>24</u>Abyste však věděli, že Syn člověka má moc na zemi odpouštět hříchy,“ řekl ochrnutému: „Pravím ti, vstaň, vezmi své lůžko a jdi domů.“</p> <p>„<u>25</u>A ihned před nimi vstal, vzal to, na čem ležel, šel domů a chválil Boha.“</p> <p>„<u>26</u>Všechny zachvátil úžas a chválili Boha. Byli naplněni bázní a říkali: „Co jsme dnes viděli, je nad naše chápání.“</p>
--	--	--

	jsme ještě nikdy neviděli.“	
--	--------------------------------	--

Příloha č. 7 – pracovní list³⁰⁶

Mt 1,18 – 2,23 (biblický text – ČEP):	Lk 2,1 – 23 (biblický text – ČEP):
<p>Narození Ježíše Krista:</p> <p><u>18</u>Narození Ježíše Krista se událo takto: Jeho matka Maria byla zasnoubena Josefovi, ale dříve než se sešli, shledalo se, že počala z Ducha svatého.</p> <p><u>19</u>Její muž Josef byl spravedlivý a nechtěl ji vystavit hanbě; proto se rozhodl propustit ji potají.</p> <p><u>20</u>Ale když pojal ten úmysl, hle, anděl Páně se mu zjevil ve snu a řekl: „Josefe, synu Davidův, neboj se přijmout Marii, svou manželku; neboť co v ní bylo počato, je z Ducha svatého.</p> <p><u>24</u>Když se Josef probudil ze spánku, učinil, jak mu přikázal anděl Hospodinův, a přijal svou manželku k sobě.</p> <p>Klanění mudrců:</p>	<p>Narození Ježíšovo:</p> <p><u>1</u>Stalo se v oněch dnech, že vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby byl po celém světě proveden soupis lidu.</p> <p><u>2</u>Tento první majetkový soupis se konal, když Sýrii spravoval Quirinius.</p> <p><u>3</u>Všichni se šli dát zapsat, každý do svého města.</p> <p><u>4</u>Také Josef se vydal z Galileje, z města Nazareta, do Judska, do města Davidova, které se nazývá Betlém, poněvadž byl z domu a rodu Davidova,</p> <p><u>5</u>aby se dal zapsat s Marií, která mu byla zasnoubena a čekala dítě.</p> <p><u>6</u>Když tam byli, naplnily se dny a přišla její hodina.</p> <p><u>7</u>I porodila svého prvorozeného syna, zavinula jej do plenek a položila do</p>

³⁰⁶ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.biblenet.cz>

<p><u>1</u>Když se narodil Ježíš v judském Betlémě za dnů krále Heroda, hle, mudrci od východu se objevili v Jeruzalémě a ptali se:</p> <p><u>2</u>„Kde je ten právě narozený král Židů? Viděli jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit.“</p> <p><u>3</u>Když to uslyšel Herodes, znepokojil se a s ním celý Jeruzalém;</p> <p><u>4</u>svolal proto všechny velekněze a zákoníky lidu a vyptával se jich, kde se má Mesiáš narodit.</p> <p><u>5</u>Oni mu odpověděli: „V judském Betlémě; neboť tak je psáno u proroka:</p> <p><u>7</u>Tehdy Herodes tajně povolal mudrce a podrobně se jich vyptal na čas, kdy se hvězda ukázala. Potom je poslal do Betléma a řekl:</p> <p><u>8</u>„Jděte a pátrejte důkladně po tom dítěti; a jakmile je naleznete, oznamte mi, abych se mu i já šel poklonit.“</p> <p><u>9</u>Oni krále vyslechli a dali se na cestu. A hle, hvězda, kterou viděli na východě, šla před nimi, až se zastavila nad místem, kde bylo to dítě.</p> <p><u>11</u>Vešli do domu a uviděli dítě s Marií, jeho matkou; padli na zem, klaněli se mu</p>	<p>jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou.</p> <p><u>8</u>A v té krajině byli pastýři pod širým nebem a v noci se střídali v hlídkách u svého stáda.</p> <p><u>9</u>Náhle při nich stál anděl Páně a sláva Páně se rozzářila kolem nich. Zmocnila se jich veliká bázeň.</p> <p><u>10</u>Anděl jim řekl: „Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všecken lid.</p> <p><u>11</u>Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově.</p> <p><u>12</u>Toto vám bude znamením: Naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí.“</p> <p><u>16</u>Spěchali tam a našli Marii a Josefa i to děťátko položené do jeslí.</p> <p><u>21</u>Když uplynulo osm dní a nastal čas k jeho obřízce, dali mu jméno Ježíš, které dostal od anděla dříve, než jej matka počala.</p> <p><u>22</u>Když uplynuly dny jejich očišťování podle zákona Mojžíšova, přinesli Ježíše do Jeruzaléma, aby s ním předstoupili před Hospodina –</p>
---	---

<p>a obětovali mu přinesené dary – zlato, kadidlo a myrhu.</p> <p>Útěk do Egypta:</p> <p><u>13</u>Když odešli, hle, anděl Hospodinův se ukázal Josefovi ve snu a řekl: „Vstaň, vezmi dítě i jeho matku, uprchni do Egypta a buď tam, dokud ti neřeknu; neboť Herodes bude hledat dítě, aby je zahubil.“</p> <p><u>16</u>Když Herodes poznal, že ho mudrci oklamali, rozlítil se a dal povraždit všechny chlapce v Betlémě a v celém okolí ve stáří do dvou let, podle času, který vyzvěděl od mudrců.</p> <p><u>19</u>Ale když Herodes umřel, hle, anděl Hospodinův se ukázal ve snu Josefovi v Egyptě</p> <p><u>20</u>a řekl: „Vstaň, vezmi dítě i jeho matku a jdi do země izraelské; neboť již zemřeli ti, kteří ukládali dítěti o život.“</p> <p><u>23</u>a usadil se v městě zvaném Nazaret – aby se splnilo, co je řečeno ústy proroků, že bude nazván Nazaretský.</p>	<p><u>23</u>jak je psáno v zákoně Páně: ‚vše, co je mužského rodu a otvírá život matky, bude zasvěceno Hospodinu‘ –</p>
--	---

Příloha č. 8

- Do níže uvedené tabulky zaznamenejte hlavní rozdíly mezi texty Lukášova a Matoušova evangelia?

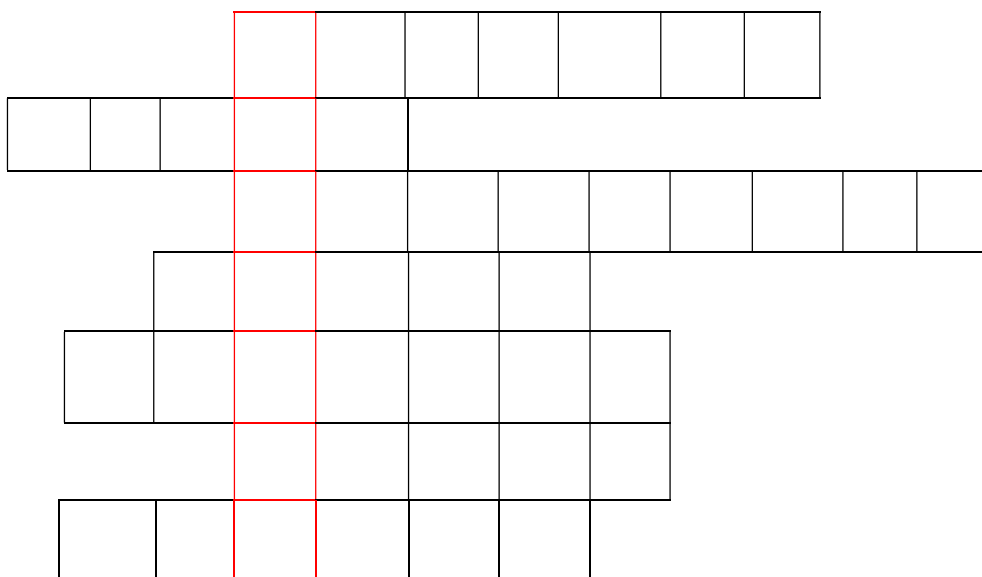
Mt 1,18 – 2,23:	Lk 2,1 – 23:

Příloha č. 9 – pracovní list

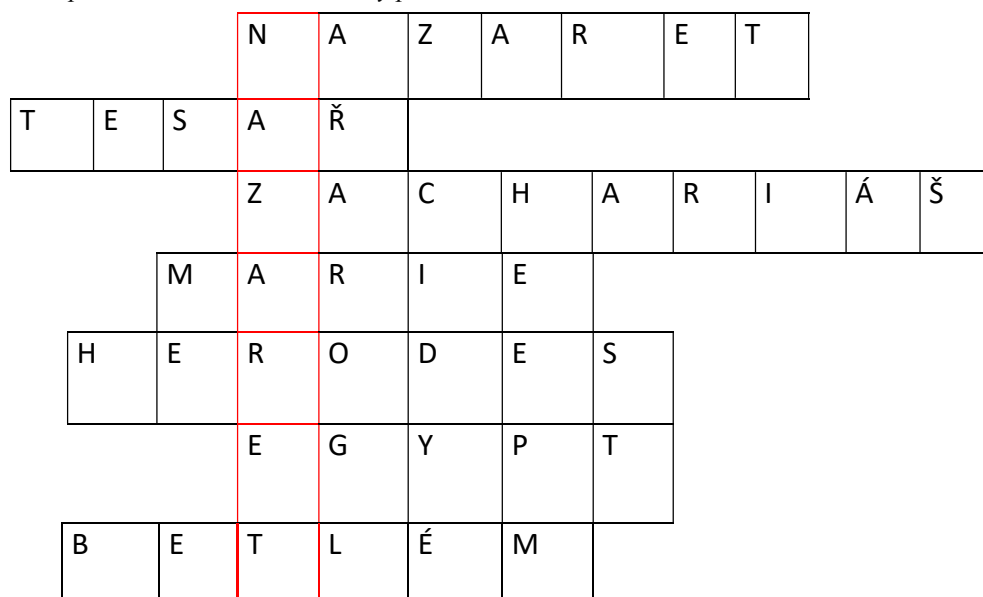
Vypracuj následující úkoly:

- A) Popiš do sešitu vlastními slovy příběh o narození Ježíše Krista a namaluj k tomu obrázek.
B) Zodpověz níže uvedené otázky a vyplň křížovku (pracuj s biblickým textem):

1. Ježíš podle biblického textu pocházel ze kterého města?
2. Které povolání vykonával Ježíšův otec?
3. Jak se jmenuje otec Jana Křtitele?
4. Maminka Ježíše se jmenuje?
5. Ježíš se narodil za kterého judského panovníka?
6. Do, které země, podle Matoušova evangelia, utíkají rodiče s malým novorozencem?
7. Kde se narodil Ježíš?

Příloha č. 10 – pracovní list – řešení křížovky pro učitele:

Mk 11,1 – 11 (biblický text – ČEP):	Mk 11,15 – 19 (biblický text – ČEP):
<p>„<u>1</u>Když se blížili k Jeruzalému, k Betfage a Betanii u Olivové hory, poslal dva ze svých učedníků“</p> <p>„<u>2</u>a řekl jim: „Jděte do vesnice, která je před vámi, a hned, jak do ní vejdete, naleznete přivázané oslátko, na němž dosud nikdo z lidí neseděl. Odvažte je a přiveďte!“</p> <p>„<u>3</u>A řekne-li vám někdo: ‚Co to děláte?‘, odpovězte: ‚Pán je potřebuje a hned je sem zas vrátí.‘“</p> <p>„<u>4</u>Vyšli a na rozcestí našli oslátko přivázané venku u dveří. Když je odvazovali,“</p> <p>„<u>5</u>někteří z těch, kteří tam stáli, jim řekli: „Co to děláte, že odvazujete to oslátko?“</p> <p>„<u>6</u>Odpověděli jim tak, jak Ježíš přikázal, a oni je nechali.“</p> <p>„<u>7</u>Oslátko přivedli k Ježíšovi, přehodili přes ně své pláště a on se na ně posadil.“</p> <p>„<u>8</u>Mnozí rozprostřeli na cestu své pláště a jiní zelené ratolesti z polí.“</p>	<p>„<u>15</u>Přišli do Jeruzaléma. Když vešel do chrámu, začal vyhánět prodavače a kupující v nádvoří, zprevercel stoly směnárníků a stánky prodavačů holubů;“</p> <p>„<u>16</u>nedovoloval ani to, aby někdo s čímkoliv procházel nádvořím.“</p> <p>„<u>17</u>A učil je: „Což není psáno: ‚Můj dům bude zván domem modlitby pro všechny národy?‘ Vy však jste z něho udělali doupe lupičů.“</p> <p>„<u>18</u>Velekněží a zákoníci to uslyšeli a hledali, jak by ho zahubili; báli se ho totiž, protože všecken lid byl nadšen jeho učením.“</p> <p>„<u>19</u>A když nastal večer, vyšel Ježíš s učedníky z města.“</p>

³⁰⁷ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.bible.net.cz>

<p>„<u>9</u>A ti, kdo šli před ním i za ním, volali: „Hosanna!“</p> <p>„<u>10</u>Požehnaný, který přichází ve jménu Hospodinově, požehnáno buď přicházející království našeho otce Davida. Hosanna na výsostech!“</p> <p>„<u>11</u>Ježíš vjel do Jeruzaléma a vešel do chrámu. Po všem se rozhlédl, a poněvadž již bylo pozdě večer, odešel s Dvanácti do Betanie“</p>	
--	--

2Moj 12 – 13 (biblický text – ČEP):³⁰⁸

„26Až se vás pak vaši synové budou ptát, co pro vás tato služba znamená,“

„27odpovíte: „Je to velikonoční obětní hod Hospodinův. On v Egyptě pominul domy synů Izraele. Když udeřil na Egypt, naše domy vysvobodil.“ Lid padl na kolena a klaněl se.“

„40Doba pobytu, kterou Izraelci v Egyptě strávili, byla čtyři sta třicet let.“

„41Když uplynulo čtyři sta třicet let, přesně na den vyšly všechny Hospodinovy zástupy z egyptské země.“

„14Až se tě tvůj syn v budoucnu zeptá, co to znamená, odpovíš mu: „Hospodin nás vyvedl pevnou rukou z Egypta, z domu otroctví.“

„15Když se farao zatvrdil a nechtěl nás propustit, pobil Hospodin v egyptské zemi všechno prvorozené, od prvorozeného z lidí až po prvorozené z dobytka. Proto obětuji Hospodinu všechny samce, kteří otvírají lůno, a každého prvorozeného ze svých synů vyplácím.“

³⁰⁸ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.biblenet.cz>

- Najdi a zakroužkuj rozdíly v níže uvedených obrázcích.
- Ke které evangelijní perikopě se obrázek váže? Stručně popiš děj události.

³⁰⁹ Výše uvedené obrázky jsem našla na internetu v PDF výukovém materiálu, který uvádím níže:

Passion und Ostern, Jesu Sterben, Tod und Auferstehung SB S. 102/103, Calver, [PDF, online], [26.3.2023]
dostupné z: <https://www.calwer.com/sixcms/detail.php/417923>.

³¹⁰ Obrázky naleznete na následujícím odkazu:

Passion und Ostern, Jesu Sterben, Tod und Auferstehung SB S. 102/10, Calver, [PDF, online], [26.3.2023]
dostupné z: <https://www.calwer.com/sixcms/detail.php/417923>.

Mt 26,1 – 5 (biblický text – ČEP):	MK 14,1 – 2 (biblický text – ČEP):	L 22,1 – 6 (biblický text – ČEP):
<p>„1Když Ježíš dokončil všechna tato slova, řekl svým učedníkům:“</p> <p>„2Víte, že za dva dny budou velikonoce, a Syn člověka bude vydán, aby byl ukřižován.“</p> <p>„3Tehdy se sešli velekněží a starší lidu ve dvoře velekněze, který se jmenoval Kaifáš,“</p> <p>„4a uradili se, že se Ježíše zmocní lstí a že ho zabijí.“</p> <p>„5Říkali: „Jen ne při svátečním shromáždění, aby se lid nebouřil.“</p>	<p>„1Bylo dva dny před velikonoce, svátkem nekvašených chlebů. Velekněží a zákoníci přemýšleli, jak by se Ježíše lstí zmocnili a zabili ho.“</p> <p>„2Říkali: „Jen ne při svátečním shromáždění, aby se lid nevzbouřil.“</p>	<p>„1Blížil se svátek nekvašených chlebů, velikonoce.“</p> <p>„2Velekněží a zákoníci přemýšleli, jak by ho zahubili; báli se však lidu.“</p> <p>„3Tu vstoupil satan do Jidáše, nazývaného Iškariotský, který byl z počtu Dvanácti.“</p> <p>„4Odešel, aby se domluvil s velekněžími a veliteli stráže, že jim ho zradí.“</p> <p>„5Oni se zaradovali a dohodli se, že mu dají peníze.“</p> <p>„6Jidáš s tím souhlasil a hledal vhodnou příležitost, aby jim ho vydal, až při tom nebude zástup.“</p>

³¹¹ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.biblenet.cz>

Příloha č. 15– Ježíšovi nepřátelé

- Do níže uvedených řádků charakterizuj náboženské skupiny působící v době Ježíšově.
- Popiš jejich vztah k Ježíšovi.

Farizeové:

.....

.....

.....

Zelóti:

.....

.....

.....

Saduceové:

.....

.....

.....

Velekněží a zákoníci:

.....

.....

.....

Mk 14 – 15 (biblický text - ČEP):

„10Jidáš Iškariotský, jeden z Dvanácti, odešel k velekněžím, aby jim ho zradil.“

„11Ti se zaradovali, když to slyšeli, a slíbili mu peníze. I hledal vhodnou příležitost, jak by jim ho vydal.“

„12Prvního dne nekvašených chlebů, když se zabíjel velikonoční beránek, řekli Ježíšovi jeho učedníci: „Kde chceš, abychom ti připravili velikonoční večeři?“

„13Poslal dva ze svých učedníků a řekl jim: „Jděte do města a potká vás člověk, který nese džbán vody. Jděte za ním,“

„14a kam vejde, řekněte hospodáři: „Mistr vzkazuje: Kde je pro mne světnice, v níž bych jedl se svými učedníky velikonočního beránka?“

„15a on vám ukáže velkou horní místnost, zařízenou a připravenou; tam pro nás připravte večeři!“

„17Večer přišel Ježíš s Dvanácti.“

„18a když byli u stolu a jedli, řekl: „Amen, pravím vám, že jeden z vás mě zradí, ten, který se mnou jí.“

Ustavení večeře Páně:

„22Když jedli, vzal chléb, požehnal, lámal a dával jim se slovy: „Vezměte, toto jest mé tělo.“

„23Pak vzal kalich, vzdal díky, podal jim ho a pili z něho všichni.“

„24a řekl jim: „Toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé.“

³¹² Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.biblenet.cz>

„25Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu pít nový kalich v Božím království.“

Rozhovor cestou do Getsemane:

„26Když zazpívali chvalozpěv, šli na Olivovou horu.“

Zatčení:

„43Ještě ani nedomluvil a přišel Jidáš, jeden z Dvanácti. Velekněží, zákoníci a starší s ním poslali zástup, ozbrojený meči a holemi.“

„44Jeho zrádce s nimi domluvil znamení. Řekl: „Kterého políbím, ten to je; toho zatkněte a pod dozorem odveďte.“

„45Když Jidáš přišel, hned k Ježíšovi přistoupil a řekl: „Mistře!“ a políbil ho.“

„46Oni pak na něho vztáhli ruce a zmocnili se ho.“

Ježíš před radou:

„53Ježíše odvedli k veleknězi, kde se shromáždili nejvyšší kněží, starší a zákoníci.“

„55Velekněží a celá rada hledali proti Ježíšovi svědectví, aby ho mohli odsoudit k smrti, ale nenalezali.“

„56Mnozí sice proti němu křivě svědčili, ale jejich svědectví se neshodovala.“

„60Tu velekněz vstal, postavil se uprostřed a otázal se Ježíše: „Nic neodpovídáš na to, co tihle proti tobě svědčí?“

„61On však mlčel a nic neodpověděl. Opět se ho velekněz zeptal: „Jsi ty Mesiáš, Syn Požehnaného?“

„62Ježíš řekl: „Já jsem. A uvidíte Syna člověka sedět po pravici Všemohoucího a přicházet s oblaky nebeskými.“

„63Tu velekněz roztrhl svá roucha a řekl: „Nač ještě potřebujeme svědky?“

„64Slyšeli jste rouhání. Co o tom soudíte?“ Oni pak všichni rozhodli, že je hoden smrti.“

Ježíš před Pilátem:

„1A hned zrána se poradili velekněží, starší a zákoníci, celá rada; spoutali Ježíše, odvedli jej a vydali Pilátovi.“

„2Pilát se ho otázal: „Ty jsi král Židů?“ On mu odpověděl: „Ty sám to říkáš.“

„5Ježíš však už nic neodpověděl, takže se Pilát divil.“

Ukřižování:

„21Cestou přinutili nějakého Šimona z Kyrény, otce Alexandrova a Rufova, který šel z venkova, aby mu nesl kříž.“

„22A přivedli ho na místo zvané Golgota, což v překladu znamená ‚Lebka‘.“

„25Bylo devět hodin, když ho ukřižovali.“

„26Jeho provinění oznamoval nápis: „Král Židů.“

„27S ním ukřižovali dva povstalce, jednoho po jeho pravici a druhého po levici.“

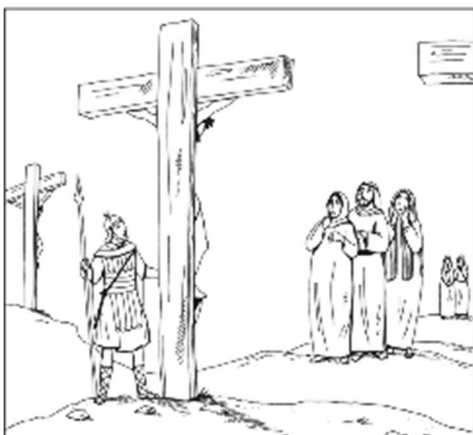
Ježíšova smrt:

„33Když bylo poledne, nastala tma po celé zemi až do tří hodin.“

„34O třetí hodině zvolal Ježíš mocným hlasem: „Eloi, Eloi, lema sabachtani?“, což přeloženo znamená: ‚Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?‘“

„37Ale Ježíš vydal mocný hlas a skonal.“

„38Tu se chrámová opona roztrhla vpůli odshora až dolů.“

³¹³ Obrázky zdroj:

Passion und Ostern, Jesu Sterben, Tod und Auferstehung SB S. 104/105, Calver, [PDF, online], [26.3.2023]
dostupné z: <https://www.calver.com/sixcms/detail.php/417923>.

Mk 15 – 16 (biblický text - ČEP):

Pohřeb Ježíšův:

„42A když už nastal večer – byl totiž den přípravy, předvečer soboty –“

„43přišel Josef z Arimatie, vážený člen rady, který také očekával království Boží, dodal si odvahy, vešel k Pilátovi a požádal o Ježíšovo tělo.“

„44Pilát se podivil, že Ježíš už zemřel; zavolal si setníka a zeptal se ho, je-li už dlouho mrtev.“

„45A když mu to setník potvrdil, daroval mrtvé tělo Josefovi.“

„46Ten koupil plátno, sňal Ježíše z kříže, zavinul ho do plátna a položil do hrobu, který byl vytesán ve skále, a ke vchodu do hrobu přivalil kámen.“

„47Marie z Magdaly a Marie, matka Josefova, se dívaly, kam byl uložen.“

Zvěstování o vzkříšení:

„1Když uplynula sobota, Marie z Magdaly, Marie, matka Jakubova, a Salome nakoupily vonné masti, aby ho šly pomazat.“

„2Brzy ráno prvního dne po sobotě, sotva vyšlo slunce, šly k hrobu.“

„3Říkaly si mezi sebou: „Kdo nám odvalí kámen od vchodu do hrobu?“

„4Ale když vzhledly, viděly, že kámen je odvalen; a byl velmi veliký.“

„5Vstoupily do hrobu a uviděly mládence, který seděl po pravé straně a měl na sobě bílé roucho; i zděsily se.“

³¹⁴ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.biblenet.cz>

„6Řekl jim: „Neděste se! Hledáte Ježíše, toho Nazaretského, který byl ukřižován. Byl vzkříšen, není zde. Hle, místo, kam ho položili.“

„7Ale jděte, řekněte jeho učedníkům, zvláště Petrovi: „Jde před vámi do Galileje; tam ho spatříte, jak vám řekl.““

„8Ženy vyšly a utíkaly od hrobu, protože na ně padla hrůza a úžas. A nikomu nic neřekly, neboť se bály.“

„9Když Ježíš ráno prvního dne po sobotě vstal, zjevil se nejprve Marii z Magdaly, z níž kdysi vyhnal sedm démonů.“

„10Ona to šla oznámit těm, kteří bývali s ním a nyní truchlili a plakali.“

„11Ti, když uslyšeli, že žije a že se jí ukázal, nevěřili.“

„12Potom se zjevil v jiné podobě dvěma z nich cestou, když šli na venkov.“

„13Ti to šli oznámit ostatním; ale ani těm nevěřili.“

„14Konečně se zjevil samým jedenácti, když byli u stolu; káral jejich nevěru a tvrdost srdce, poněvadž nevěřili těm, kteří ho viděli vzkříšeného.“

„15A řekl jim: „Jděte do celého světa a kažte evangelium všemu stvoření.“

„16Kdo uvěří a přijme křest, bude spasen; kdo však neuvěří, bude odsouzen.“

„17Ty, kdo uvěří, budou provázet tato znamení: Ve jménu mém budou vyhánět démony a mluvit novými jazyky;“

„18budou brát hady do ruky, a vypijí-li něco smrtícího, nic se jim nestane; na choré budou vzkládat ruce a uzdraví je.“

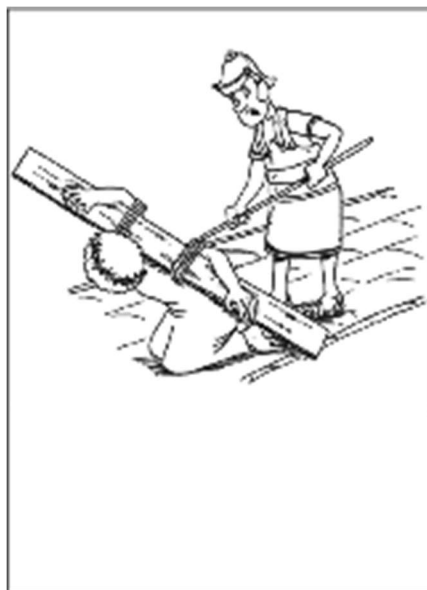
„19Když jim to Pán řekl, byl vzat vzhůru do nebe a usedl po pravici Boží.“

„20Oni pak vyšli, všude kázali; a Pán s nimi působil a jejich slovo potvrzoval znameními.“

³¹⁵ Obrázky zdroj:

Passion und Ostern, Jesu Sterben, Tod und Auferstehung SB S. 104/105, Calver, [PDF, online], [26.3.2023]
dostupné z: <https://www.calwer.com/sixcms/detail.php/417923>.

Příloha č. 20³¹⁶

<p>Příklad zázraků Mt 14,22 – 32 (biblický text – ČEP):</p>	<p>Příklad uzdravení Mt 9,18 – 25 (biblický text - ČEP):</p>
<p>Ježíš kráčí po moři:</p> <p>„<u>22</u>Hned nato přiměl Ježíš učedníky, aby vstoupili na loď a jeli před ním na druhý břeh, než propustí zástupy.“</p>	<p>Vzkříšení dcery Jairovy:</p> <p>„<u>18</u>Zatímco k nim takto mluvil, přišel jeden z představených, klaněl se před</p>

³¹⁶ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.bible.net.cz>

<p>„<u>23</u>Když je propustil, vystoupil na horu, aby se o samotě modlil. Když nastal večer, byl tam sám.“</p> <p>„<u>24</u>Lod' byla daleko od země a vlny ji zmáhaly, protože vítr vál proti ní.“</p> <p>„<u>25</u>K ránu šel k nim, kráčeje po moři.“</p> <p>„<u>26</u>Když ho učedníci uviděli kráčet po moři, vyděsili se, že je to přízrak, a křičeli strachem.“</p> <p>„<u>27</u>Ježíš na ně hned promluvil a řekl jim: Vzchopte se, já jsem to, nebojte se!“</p> <p>„<u>28</u>Petr mu odpověděl: „Pane, jsi-li to ty, poruč mi, ať přijdu k tobě po vodách!“</p> <p>„<u>29</u>A on řekl: „Pojď!“ Petr vystoupil z lodi, vykročil na vodu a šel k Ježíšovi.“</p> <p>„<u>30</u>Ale když viděl, jaký je vítr, přepadl ho strach, začal tonout a vykřikl: „Pane, zachraň mne!“</p> <p>„<u>31</u>Ježíš hned vztáhl ruku, uchopil ho a řekl mu: „Ty malověrný, proč jsi pochyboval?“</p> <p>„<u>32</u>Když vstoupili na loď, vítr se utišil.“</p>	<p>ním a řekl: „Má dcera právě skonala; ale pojď, vlož na ni svou ruku, a bude žít!“</p> <p>„<u>19</u>Ježíš vstal a šel s ním i se svými učedníky.“</p> <p>„<u>20</u>A hle, žena trpící už dvanáct let krvácením přišla zezadu a dotkla se třásní jeho šatu.“</p> <p>„<u>21</u>Říkala si totiž: „Dotknu-li se aspoň jeho šatu, budu zachráněna!“</p> <p>„<u>22</u>Ježíš se obrátil a spatřiv ji řekl: „Buď dobré mysli, dcero, tvá víra tě zachránila.“ A od té hodiny byla ta žena zdráva.“</p> <p>„<u>23</u>Když Ježíš vstoupil do domu toho představeného a uviděl hudebníky a hlučící zástup,“</p> <p>„<u>24</u>řekl: „Jděte odtud! Ta dívka neumřela, ale spí.“ Oni se mu posmívali.“</p> <p>„<u>25</u>A když byl zástup vyhnán, vešel Ježíš dovnitř, vzal dívku za ruku a ona vstala.“</p>
--	--

Graffiti otázky:

1. Popište vlastními slovy, co je to podobenství? Znáte nějaké podobenství z Nového zákona pokud ano jaká?
2. Vysvětlete svými slovy výraz metafora a uveďte příklady.
3. Jak byste popsali svému kamarádovi či kamarádce co jsou to zázraky? Uveď konkrétní příklady z Nového zákona nebo z Hebrejské bible, pokud si vzpomenete.

Domácí úkol:

4. Přečti ti si příběh o uzdravení posedlého chlapce (Mk 9,17– 27, biblický text – ČEP) uvedený níže a vlastními slovy popiš do sešitu jakým způsobem Ježíš chlapce léčí.

„17Jeden člověk ze zástupu mu odpověděl: „Mistře, přivedl jsem k tobě svého syna, který má zlého ducha, a nemůže mluvit.“

„18Kdekoli se ho zmocní, povalí ho a on má pěnu u úst, skřípe zuby a strne. Požádal jsem tvé učedníky, aby ducha vyhnali, ale nedokázali to.“

„19Odpověděl jim: „Pokolení nevěřící, jak dlouho ještě budu s vámi? Jak dlouho vás mám ještě snášet? Přiveďte ho ke mně!“

„20I přivedli ho k němu. Když ten duch Ježíše spatřil, hned chlapce zkroutil křečí; padl na zem, svíjel se a měl pěnu u úst.“

„21Ježíš se zeptal jeho otce: „Odkdy to má?“ Odpověděl: „Od dětství.“

„22A často jej zlý duch srazil, dokonce do ohně i do vody, aby ho zahubil. Ale můžeš-li, slituj se nad námi a pomoz nám.“

„23Ježíš mu řekl: „Můžeš-li! Všechno je možné tomu, kdo věří.“

„24Chlapcův otec rychle vykřikl: „Věřím, pomoz mé nedověře.“

³¹⁷ Výše uvedený biblický text pochází z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.biblenet.cz>

„25Když Ježíš viděl, že se sbíhá zástup, pohrozil nečistému duchu: „Duchu němý a hluchý, já ti nařizuji, vyjdi z něho a nikdy už do něho nevcházej!“

„26Duch vykřikl, silně jím zalomcoval a vyšel; chlapec zůstal jako mrtvý, takže mnozí říkali, že umřel.“

„27Ale Ježíš ho vzal za ruku, pozvedl ho a on vstal.“

Příloha č. 22³¹⁸

L 16,19 – 30 (biblický text – ČEP):	Mk 4,1 – 9 (biblický text – ČEP):
<p>Podobenství o boháči a Lazarovi:</p> <p>„<u>19</u>Byl jeden bohatý člověk, nádherně a vybraně se strojil a den co den skvěle hodoval.“</p> <p>„<u>20</u>U vrat jeho domu lehával nějaký chudák, jménem Lazar, plný vředů,“</p> <p>„<u>21</u>a toužil nasytit se aspoň tím, co spadlo ze stolu toho boháče; dokonce přibíhali psi a olizovali jeho vředy.“</p> <p>„<u>22</u>I umřel ten chudák a andělé ho přenesli k Abrahamovi; zemřel i ten boháč a byl pohřben.“</p> <p>„<u>23</u>A když v pekle pozdvihl v mukách oči, uviděl v dáli Abrahama a u něho Lazara.“</p> <p>„<u>24</u>Tu zvolal: „Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, ať omočí aspoň</p>	<p>Podobenství o rozsévači:</p> <p>„<u>1</u>Opět začal učit u moře. Shromáždil se k němu tak veliký zástup, že musel vstoupit na loď na moři; posadil se v ní a celý zástup byl na břehu.“</p> <p>„<u>2</u>Učil je mnohému v podobenstvích. Ve svém učení jim řekl:“</p> <p>„<u>3</u>„Slyšte! Vyšel rozsévač rozsívat.“</p> <p>„<u>4</u>Když rozsíval, padlo některé zrno podél cesty, a přiletěli ptáci a sezobali je.“</p> <p>„<u>5</u>Jiné padlo na skalnatou půdu, kde nemělo dost země, a hned vzešlo, protože nebylo hluboko v zemi.“</p> <p>„<u>6</u>Ale když vyšlo slunce, spálilo je; a protože nemělo kořen, uschlo.“</p>

³¹⁸ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.bible.net.cz>

<p>špičku prstu ve vodě a svlaží mé rty, neboť se trápím v tomto plameni.“</p> <p>„<u>25</u>Abraham řekl: „Synu, vzpomeň si, že se ti dostalo všeho dobrého už za tvého života, a Lazarovi naopak všeho zlého. Nyní on se tu raduje, a ty trpíš.“</p> <p>„<u>26</u>A nad to vše jest mezi námi a vámi veliká propast, takže nikdo – i kdyby chtěl – nemůže přejít odtud k vám ani překročit od vás k nám.“</p> <p>„<u>27</u>Řekl: „Prosím tě tedy, otče, pošli jej do mého rodného domu,“</p> <p>„<u>28</u>neboť mám pět bratrů, ať je varuje, aby také oni nepřišli do tohoto místa muk.“</p> <p>„<u>29</u>Ale Abraham mu odpověděl: „Mají Mojžíše a Proroky, ať je poslouchají!“</p> <p>„<u>30</u>On řekl: „Ne tak, otče Abrahame, ale přijde-li k nim někdo z mrtvých, budou činit pokání.“</p> <p>„<u>31</u>Řekl mu: „Neposlouchají-li Mojžíše a Proroky, nedají se přesvědčit, ani kdyby někdo vstal z mrtvých.““</p>	<p>„<u>7</u>Jiné zase padlo do trní; trní vzrostlo, udusilo je, a zrna nevydalo úrodu.“</p> <p>„<u>8</u>A jiná zrna padla do dobré země a vzcházela, rostla, dávala úrodu a přinášela užitek třicetinásobný i šedesátinásobný i stonásobný.“</p> <p>„<u>9</u>A řekl: „Kdo má uši k slyšení, slyš!“</p>
--	--

L 18,9 – 14 (Biblický text – ČEP):	Mt 22,23 – 33 (Biblický text – ČEP):	Mt 23,1 – 10 (Biblický text – ČEP):
<p>O Farizeovi a celníkovi:</p> <p>„<u>9</u>O těch, kteří si na sobě zakládali, že jsou spravedliví, a ostatními pohrdali, řekl toto podobenství:“</p> <p>„<u>10</u>Dva muži vstoupili do chrámu, aby se modlili; jeden byl farizeus, druhý celník.“</p> <p>„<u>11</u>Farizeus se postavil a takto se sám u sebe modlil: „Bože, děkuji ti, že nejsem jako ostatní lidé, vyděrači, nepoctivci, cizoložníci, nebo i jako tento celník.“</p> <p>„<u>12</u>Postím se dvakrát za týden a dávám desátky ze všeho, co získám.“</p> <p>„<u>13</u>Avšak celník stál docela vzadu a neodvážil se ani oči k nebi pozdvihnout; bil se do prsou a říkal: „Bože,</p>	<p>Spor o vzkříšení</p> <p>„<u>23</u>V ten den přišli za ním saduceové, kteří říkají, že není vzkříšení, a předložili mu dotaz:“</p> <p>„<u>24</u>„Mistře, Mojžíš řekl: „Zemře-li někdo bez dětí, ať se s jeho manželkou podle řádu švagrovství ožení jeho bratr a zplodí svému bratru potomka.“</p> <p>„<u>25</u>U nás bylo sedm bratrů. První po svatbě zemřel, a protože neměl potomka, zanechal svou ženu svému bratru.“</p> <p>„<u>26</u>Stejně i druhý, třetí a nakonec všech sedm.“</p> <p>„<u>27</u>Naposledy ze všech zemřela ta žena.“</p> <p>„<u>28</u>Až bude vzkříšení, komu z těch sedmi bude</p>	<p>Varování před zákoníky:</p> <p>„<u>1</u>A Ježíš k nim znovu mluvil v podobenstvích:“</p> <p>„<u>2</u>S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden král vystrojil svatbu svému synu.“</p> <p>„<u>3</u>Poslal služebníky, aby přivedli pozvané na svatbu, ale oni nechtěli jít.“</p> <p>„<u>4</u>Poslal znovu jiné služebníky se slovy: „Řekněte pozvaným: Hle, hostinu jsem uchystal, býčci a krmný dobytek je poražen, všechno je připraveno; pojdte na svatbu!“</p> <p>„<u>5</u>Ale oni nedbali a odešli, jeden na své pole, druhý za svým obchodem.“</p>

³¹⁹ Výše uvedené biblické texty pocházejí z online Českého ekumenického překladu bible. Zdroj: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST, Český ekumenický překlad, [online], [cit. 29.4.2023] dostupné z: <http://www.bible.net.cz>

<p>slituj se nade mnou hříšným.“</p> <p>„<u>14</u>Pravím vám, že ten celník se vrátil ospravedlněn do svého domu, a ne farizeus. Neboť každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se poníží, bude povýšen.“</p>	<p>patřit? Vždyť ji měli všichni!“</p> <p>„<u>29</u>Ježíš jim však odpověděl: „Mýlíte se, neznáte Písma ani moc Boží.“</p> <p>„<u>30</u>Po vzkříšení se lidé nežení ani nevdávají, ale jsou jako nebeští andělé.“</p> <p>„<u>31</u>A pokud jde o vzkříšení mrtvých, nečetli jste, co vám Bůh pravil:“</p> <p>„<u>32</u>,Já jsem Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův‘? On přece není Bohem mrtvých, nýbrž živých.“</p> <p>„<u>33</u>Když to slyšely zástupy, žasly nad jeho učením.“</p>	<p>„<u>6</u>Ostatní chytili jeho služebníky, potupně je ztýrali a zabili je.“</p> <p>„<u>7</u>Tu se král rozhněval, poslal svá vojska, vrahy zahubil a jejich město vypálil.“</p> <p>„<u>8</u>Potom řekl svým služebníkům: ‚Svatba je připravena, ale pozvaní nebyli jí hodni;‘</p> <p>„<u>9</u>Jděte tedy na rozcestí, a koho najdete, pozvěte na svatbu.“</p> <p>„<u>10</u>Služebníci vyšli na cesty a shromáždili všechny, které našli, zlé i dobré; a svatební síň se naplnila stolovníky.“</p>
--	---	---

Příloha č. 24

Apoštolské vyznání víry:³²⁰

*„Věřím v Boha,
Otce všemohoucího
Stvořitele nebe i země.*

*I v Ježíše Krista,
Syna jeho jediného,
Pána našeho
jenž se počal z Ducha svatého,
narodil se z Marie Panny,
trpěl pod Pontiem Pilátem,
ukřížován umřel i pohřben jest,
sestoupil do pekel,
třetího dne vstal z mrtvých,
vstoupil na nebesa,
sedí po pravici Boha,
Otce všemohoucího,
Odtud přijde soudit živé i mrtvé.*

*Věřím v ducha svátého,
svatou církev obecnou,
společenství svatých,
odpuštění hříchů,
vzkříšení těla,
a život věčný*

Amen.“

³²⁰ Znění apoštolského vyznání víry jsem opsala z následujícího zdroje:

WEBER, Hubert, Philipp, Apoštolské krédo, Jak chápat vyznání víry, 1.vyd. Praha, Vyšehrad, 2020, s. 11, ISBN 978-80-7601-277-6.

1. Skupina: „ <i>Věřím i v Ježíše Krista.</i> “
2. Skupina: „ <i>Věřím i v Ježíše Krista.</i> “
3. Skupina: „ <i>Syna jeho jediného.</i> “
4. Skupina: Vymyslete vlastní vyznání víry.